

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
PŘÍRODOVĚDECKÁ FAKULTA
katedra fyzické geografie a geoekologie

Krajinný ráz v CHKO Biele Karpaty
Magisterská práce

Katarína Demková

Vedúci magisterskej práce: Doc. RNDr. Zdeněk Lipský, CSc.

Praha 2009

Vyhlasujem, že som diplomovú prácu vypracovala sama a že som uviedla všetky použité informačné zdroje.

Praha 20.8.2009

.....

Pri tejto príležitosti sa chcem poďakovať Doc. RNDr. Zdeňkovi Lipskému, CSc. za odbornú pomoc pri spracovávaní diplomovej práce, za poskytnutie potrebných materiálov, ako aj za jeho cenné rady a pripomienky. Moja vďaka patrí tiež Mgr. Ivete Bohálovej, Doc. Ing. Petrovi Jančurovi, PhD., RNDr. Václavovi Tremlovi, PhD. a Mgr. Dušanovi Romportlovi za ich trpezlivosť a ochotu odpovedať na moje dotazy a mnohým ďalším, ktorí mi podali pomocnú ruku.

ABSTRACT

The landscape character has become a topical issue in many European countries in the 90's as well as in the Czech Republic. Since this period a lot of scientists and specialists of various branches have solved problems of the landscape character, the question of its terminology and evaluation.

The master thesis is especially about the landscape character assessment (further only LCA). This question has been solved till today, also due to a new building law in the Czech Republic from 2006. The admission of this law means for the authorities of nature and landscape protection the statutory duty of including conditions of the protection of landscape character into the documents of territorial planning. A few methodologies of the LCA on the different area levels have been developed.

The aim of the master thesis is a proposal of the methodology of the LCA and its application in the model area in the southwestern part of the Biele Karpaty Mountains (White Carpathians) in Western Slovakia.

The model area is interesting because of an unique cultural landscape created by human activities and settlement during several centuries. In consequence of the social and the cultural diversity, the variety of folklore speech as well as due to typical kind of dispersed settlement („crofts“) the Landscape Protected Area Biele Karpaty was declared in 1979.

OBSAH

ÚVOD	10
CIELE PRÁCE	11
1. METODIKA HODNOTENIA KRAJINNÉHO RÁZU	12
1.1. ÚVOD DO PROBLEMATIKY POJMU KRAJINNÝ RÁZ	12
1.2. REŠERŠ LITERATÚRY	15
1.2.1. <i>Metodika I. Vorela .....</i>	<i>16</i>
1.2.2. <i>Metodika R. Bukáčka & P. Matějku .....</i>	<i>17</i>
1.2.3. <i>Metodika J. Löwa .....</i>	<i>18</i>
1.2.4. <i>Metodika I. Michala .....</i>	<i>19</i>
1.2.5. <i>Zhrnutie metodických postupov .....</i>	<i>21</i>
1.2.6. <i>Typy hodnotenia krajinného rázu .....</i>	<i>22</i>
1.2.7. <i>Metodika P. Jančuru .....</i>	<i>22</i>
1.2.8. <i>Subjektívna stránka hodnotenia krajinného rázu .....</i>	<i>24</i>
1.2.9. <i>Prístupy hodnotenia krajinného rázu vo vybraných európskych štátoch.....</i>	<i>26</i>
2. VYMEDZENIE A CHARAKTERISTIKA ÚZEMIA	29
2.1. FYZICKO-GEOGRAFICKÁ CHARAKTERISTIKA	29
2.1.1 <i>Geologické a geomorfologické pomery .....</i>	<i>30</i>
2.1.2. <i>Klimatické pomery .....</i>	<i>34</i>
2.1.3. <i>Hydrologické pomery .....</i>	<i>35</i>
2.1.4. <i>Pedologické pomery .....</i>	<i>38</i>
2.1.5. <i>Rastlinstvo .....</i>	<i>39</i>
2.1.6. <i>Živočíšstvo .....</i>	<i>42</i>
2.1.7. <i>Ochrana prírody a krajiny .....</i>	<i>42</i>
2.1.8. <i>Súčasná krajinná pokrývka .....</i>	<i>43</i>
2.2. SOCIOEKONOMICKÁ CHARAKTERISTIKA	45
2.2.1. <i>Osídlenie .....</i>	<i>45</i>
2.2.2. <i>Ludová architektúra .....</i>	<i>47</i>
2.2.3. <i>Demografická charakteristika .....</i>	<i>48</i>
3. METODICKÝ POSTUP	50
3.1. TERÉNNY PRIESKUM	50
3.2. DIFERENCIÁCIA ÚZEMIA NA MENŠIE ÚZEMNÉ CELKY	50
3.3. IDENTIFIKÁCIA ZNAKOV KRAJINNÝCH CELKOV A KRAJINNÝCH PRIESTOROV	51
3.4. HODNOTENIE ZNAKOV CHARAKTERISTÍK KRAJINNÉHO RÁZU	55
3.5. STANOVENIE STUPŇA OCHRANY	55
3.6. NÁVRH REGULATÍV A MANAŽMENTOVÝCH OPATRENÍ	56

4. VÝSLEDKY	58
4.1. ROZDELENIE ÚZEMIA NA MENŠIE ÚZEMNÉ JEDNOTKY	58
4.2. IDENTIFIKÁCIA ZNAKOV JEDNOTLIVÝCH CHARAKTERISTÍK KRAJINNÝCH ZLOŽIEK	60
4.3. VYHODNOTENIE ZNAKOV CHARAKTERISTÍK KRAJINNÉHO RÁZU	76
4.4. STANOVENIE STUPŇA OCHRANY	93
4.5. PROBLÉMY REGIÓNU A MANAŽMENTOVÉ OPATRENIA	93
DISKUSIA	95
ZÁVER	98
LITERATÚRA	99
PRÍLOHY	107

ZOZNAM OBRÁZKOV

Obr. 1 Fyzicko-geografická mapa územia	30
Obr. 2 Geologická stavba	31
Obr. 3 Geomorfologické členenie územia	32
Obr. 4 Klimatické okrsky	35
Obr. 5 Hydrologická mapa území	36
Obr. 6 Pôdne typy	39
Obr. 7 Potenciálna prirodzená vegetácia	40
Obr. 8 Podhorské bučiny	40
Obr. 9 Ľalia cibul'konosná	41
Obr. 10 Poniklec veľkokvetý	41
Obr. 11 Modlivka zelená	42
Obr. 12 Roháč obyčajný	42
Obr. 13 Užovka stromová	42
Obr. 14 Sluka lesná	42
Obr. 15 Súčasná krajinná pokrývka územia	44
Obr. 16 Znaky ľudovej architektúry	47
Obr. 17 Znaky ľudovej architektúry	47
Obr. 18 Znaky ľudovej architektúry	47
Obr. 19 Stodola z kotovice	47
Obr. 20 Stodola z dreva	47
Obr. 21 Stodola z kameňa	47
Obr. 22 Vývoj počtu trvale obývaných domov a bytov v obci Vrbovce	49
Obr. 23 Vymedzenie krajinných celkov a krajinných priestorov	59
Obr. 24 Lesný porast krajinného priestoru A1	60
Obr. 25 Lesný porast krajinného priestoru A1	60
Obr. 26 Potok Raková	62
Obr. 27 Koválovské lúky	62
Obr. 28 Lesný porast v krajinnom priestore A2	62
Obr. 29 Drevený posed	63
Obr. 30 Lanárske závody	63
Obr. 31 Hrdzavá búda	63
Obr. 32 Okolie Chvojnice	64
Obr. 33 Sady	64
Obr. 34 Žalostiná	64
Obr. 35 Baptistický kostol	65
Obr. 36 Nová výstavba v Chvojnici	65
Obr. 37 Tradičné rozptýlené osídlenie	65
Obr. 38 Katolícky kostol	66
Obr. 39 Zachované pôvodné znaky ľudovej architektúry	66
Obr. 40 Zachované pôvodné znaky ľudovej architektúry	66
Obr. 41 Roľnícke družstvo Vrbovce	67
Obr. 42 Pohľad na Vrbovce zo SZ	67
Obr. 43 Evanjelický kostol	67
Obr. 44 Krajinný priestor Vrbovský chotár	68
Obr. 45 Krajinný priestor Vrbovský chotár	68
Obr. 46 Pohľad na Vrbovský chotár z Peckovej	69
Obr. 47 Autobusová zástavka Hate	69
Obr. 48 Pohľad z Ostrého vrchu na krajinný priestor	70

Obr. 49 Pohľad z Vesného vrchu na Ostrý vrch	70
Obr. 50 Veterná elektráreň na Ostrom vrchu	72
Obr. 51 Osada Blažkovci	72
Obr. 52 Stará lipa v osade	72
Obr. 53 Pecková	72
Obr. 54 Pohľad na krajinný priestor z Peckovej	72
Obr. 55 Okolie Malejova	72
Obr. 56 Pláňava	74
Obr. 57 Malejov	74
Obr. 58 Autobusová zástavka Marečkovci	74
Obr. 59 Okraj lesného porastu	74
Obr. 60 Krmidlá	74
Obr. 61 Nelegálne skládky odpadu	74
Obr. 62 Typy abiotických komplexov	124

ZOZNAM TABULIEK

Tab. 1 Hodnotiaca škála	28
Tab. 2 Geomorfologické členenie územia	32
Tab. 3 Klimatické okrsky	34
Tab. 4 Hydrologické charakteristiky vodných tokov Teplica a Chvojnica	37
Tab. 5 Súčasná krajinná pokrývka	44
Tab. 6 Demografická charakteristika katastrov Vrbovce a Chvojnica	48
Tab. 7 Vývoj demografických charakteristík obyvateľstva za katastre Vrbovce a Chvojnica	49
Tab. 8 Znaký krajinných štruktúr krajinného priestoru <i>A1</i>	61
Tab. 9 Znaký krajinných štruktúr krajinného priestoru <i>A2</i>	62
Tab. 10 Znaký krajinných štruktúr krajinného priestoru <i>B1</i>	64
Tab. 11 Znaký krajinných štruktúr krajinného priestoru <i>B2</i>	66
Tab. 12 Znaký krajinných štruktúr krajinného priestoru <i>B3</i>	68
Tab. 13 Znaký krajinných štruktúr krajinného priestoru <i>C1</i>	70
Tab. 14 Znaký krajinných štruktúr krajinného priestoru <i>C2</i>	72
Tab. 15 Znaký krajinných štruktúr krajinného priestoru <i>D1</i>	75
Tab. 16 Vyhodnotenie znakov z hľadiska krajinného rázu	77
Tab. 17 Vyhodnotenie znakov z hľadiska krajinného rázu	78
Tab. 18 Vyhodnotenie znakov z hľadiska krajinného rázu	80
Tab. 19 Vyhodnotenie znakov z hľadiska krajinného rázu	82
Tab. 20 Vyhodnotenie znakov z hľadiska krajinného rázu	84
Tab. 21 Vyhodnotenie znakov z hľadiska krajinného rázu	87
Tab. 22 Vyhodnotenie znakov z hľadiska krajinného rázu	88
Tab. 23 Vyhodnotenie znakov z hľadiska krajinného rázu	91

ÚVOD

Krajinný ráz, o ktorom sa v Českej republike hovorí od vydania zákona o ochrane prírody a krajiny v roku 1992, zažíva značný rozmach. Preniká do mnohých odvetví života, stáva sa ich neoddeliteľnou súčasťou. Dokonca i povedomie verejnosti o tejto problematike postupne rastie, čo sa prejavuje vo väčšom záujme o otázky krajinného rázu.

I napriek dlhoročným skúsenostiam s touto témou dodnes stále neexistuje jednotná metodika preventívneho hodnotenia krajinného rázu. Každá odborná špecializácia prináša iný pohľad na vec, v dôsledku čoho sa v súčasnosti používa viacero odlišných metodických postupov hodnotenia krajinného rázu. Pre kauzálne prípady jednotná metodika však existuje už od roku 2004. Metodika preventívneho hodnotenia veľkoplošných území (veľkých krajinných celkov) sa nachádza v stave rozpracovania.

S novým stavebným zákonom (zákon č. 183/2006 Sb.) sa do popredia dostala opäť problematika krajinného rázu. Jeho prijatím totiž vzniká povinnosť pre orgány ochrany prírody zapracovať podmienky ochrany krajinného rázu do územno-plánovacích podkladov a územno-plánovacích dokumentácií. Tu sa opäť naskytla nová výzva pre odborníkov zaoberajúcich sa touto témou. Boli vypracované rozličné prístupy na rôznych úrovniach veľkostí území. Najviac pozornosti sa v poslednej dobe venovalo úrovni krajov.

Na Slovensku sa medzičasom ukázali pochybnosti o vyhlásení niektorých CHKO (medzi nimi i CHKO Biele Karpaty) z dôvodu malého podielu osobitne chránených rastlinných a živočíšnych druhov. Z tohto dôvodu boli vyhotovené štúdie na preukázanie správnosti rozhodnutia o ich vyhlásení. Pozabudlo sa totiž na hodnoty krajiny z pohľadu estetického, z hľadiska kultúrnych a historických hodnôt území a samozrejme z hľadiska krajinného rázu či krajinného obrazu, príp. génia loci. Práve na ochranu týchto hodnôt slúži inštitút CHKO!

Hlavnými dôvodmi výberu témy krajinný ráz pre diplomovú prácu je aktuálnosť tejto problematiky ako i skutočnosť, že autorka sa danej tematike venovala i v bakalárskej práci. Diplomová práca sa venuje predovšetkým hodnoteniu krajinného rázu. Súčasťou je rešerš literatúry zaoberajúcej sa krajinným rázom, návrh a následná aplikácia metodického postupu hodnotenia krajinného rázu v modelovom území. V závere sa stanoví stupeň ochrany krajinného rázu vybranej oblasti. Práca ďalej obsahuje charakteristiku riešeného územia a v prílohe slovník pojmov súvisiacich s krajinným rázom.

CIELE PRÁCE

Cieľom diplomovej práce je dôkladná rešerš literatúry venujúcej sa problematike krajinného rázu a jeho hodnoteniu ako aj zostavenie vlastnej metodiky hodnotenia krajinného rázu s využitím doposiaľ získaných poznatkov.

Hlavnú časť práce však tvorí aplikácia vlastného postupu hodnotenia vo vybranom území juhozápadnej časti Bielych Karpát, ktoré čiastočne spadá do CHKO Biele Karpaty. Výsledkom je stanovenie významnosti, hodnoty územia z hľadiska krajinného rázu a priradenie stupňa ochrany hodnotenej oblasti. Cieľom práce je dosiahnuť jednoznačné a zrozumiteľné výsledky, ktoré sa budú dať v praxi využiť.

Vzhľadom na to, že došlo k zmenám vymedzenia hraníc CHKO v modelovom území (vylúčenie veľkých plôch ornej pôdy z CHKO), úlohou diplomovej práce bude tiež overenie správnosti tohto rozhodnutia.

1. METODIKA HODNOTENIA KRAJINNÉHO RÁZU

1.1. ÚVOD DO PROBLEMATIKY POJMU KRAJINNÝ RÁZ

Krajinný ráz. Niektorým sa pri tomto slovnom spojení nevybaví vôbec nič. Čo je to krajinný ráz? Ráz krajiny môže vyjadrovať vlastnosť, povahu, charakter krajiny (anglicky Landscape Character, nemecky Landschaftscharakter), určitý vzťah krajiny (sústava jednotlivých faktorov krajiny) alebo môže predstavovať charakteristické znaky nejakého systému či už ekologického, hospodárskeho alebo sociálneho (Zvolský 1997).

Chápanie pojmu krajinný ráz závisí často od profesijného zamerania človeka. Podlieha však aj zmenám času či už v zmysle historických epoch, ročných období alebo v priebehu dňa (okamžitý stav počasia). Hodnotenie krajinného rázu sa zároveň odvíja od spoločenských konvencií, noriem, ktoré takisto podliehajú času (Salašová 1999). Preto obsahové vymedzenie tohto termínu nie je ľahké jednoznačne stanoviť.

Termín krajinný ráz nie je v českom legislatívnom poriadku úplne novým pojmom. Vyskytuje sa v niekoľkých starších predpisoch, po prvýkrát sa objavil v zákone č. 47/1920 Sb. Do roku 1992 nebol však v žiadnej právnej norme presne definovaný (Petříček 1998).

Až zákon ČNR č. 114/1992 Sb., o ochrane přírody a krajiny, § 12, odst. 1 definuje krajinný ráz ako prírodnú, kultúrnu a historickú charakteristiku určitého miesta či oblasti. To znamená, že ráz krajiny, krajinného priestoru je tvorený znakmi a hodnotami prírodnými (tvary reliéfu, vodné toky a plochy, vegetačná pokrývka), kultúrnymi (štruktúra osídlenia, zástavby, kultúrny význam miesta) i historickými (prítomnosť prvkov a väzieb dokladajúcich historický vývoj krajiny, jeho kontinuitu v čase). Jedná sa teda o fyzickú prítomnosť určitých javov a ich vonkajší prejav v priestorových vzťahoch krajiny, v krajinnej scéne (Vorel a kol. 2004). Nemusí to platiť vždy. V určitých prípadoch sa dostávajú do popredia znaky, ktoré sa neprejavujú priamo vo fyziognómii krajiny, ale sú v nej skryté. Významne však ovplyvňujú jej hodnotu. Jedná sa o pamäť krajiny, o ducha miesta alebo génus loci.

§ 12 ďalej vyzdvihuje prírodné a estetické hodnoty krajinného rázu, harmonickú mierku a harmonické vzťahy. V tomto prípade (s výnimkou prírodných hodnôt) sa jedná o subjektívne znaky, ktoré sú výsledkom zmyslového vnímania krajiny.

Zákon sa týka celej krajiny. Predpokladá teda, že každá krajina bez rozdielu má svoj krajinný ráz.

Slovenské právne normy termín krajinný ráz nepoznajú. Na Slovensku sa používa pojem krajinný obraz alebo charakteristický vzhľad krajiny, významovo sa však odlišujú. Ochrana a tvorba krajinného obrazu je v SR zakotvená v zákonoch NRSR č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny a č. 24/2006 Z.z. o posudzovaní vplyvov na životné prostredie. Zákon o ochrane prírody a krajiny v tejto súvislosti spomína pojem charakteristický vzhľad krajiny, chýba však jeho presná definícia. V porovnaní s českým zákonom stráda i možnosť vyhlásenia ochrany územia na základe vizuálnej kvality krajiny. Charakteristický vzhľad krajiny sa však nestal povinnou súčasťou spracovania dokumentácií (s výnimkou metodiky krajinného plánovania). Z hľadiska rozpracovania ochrany a tvorby krajinného obrazu je významnejší zákon o posudzovaní vplyvov na životné prostredie. Ten medzi charakteristiky, ktoré sa posudzujú z hľadiska ich reakcie na zamýšľanú činnosť, zaraďuje aj krajinnú scenériu (Jančura 2003).

Samotný pojem ráz vyjadruje povahu, charakter krajiny. Evokuje určitú svojráznosť, neopakovateľnosť, zvláštnosť či odlišnosť, vlastnosti, ktoré nie sú úplne bežné, ale špecifické alebo dokonca veľmi odlišné (Vorel 2005). Rázovitosť je možné chápať ako niečo stabilné, pevné, len veľmi málo sa meniace. Na druhú stranu Lacina (1998) tvrdí, že tento pojem je vysoko dynamický, odráža v sebe vývoj v čase.

Mnohí autori interpretujú krajinný ráz ako vizuálny prejav, obraz krajiny, ktorý vnímame prostredníctvom našich zmyslov (Vorel, Jančura a ďalší). Takéto vysvetlenie sa odlišuje od interpretácie uvedenej v zákone. Bukáček a Matějka (1998) vnímajú krajinný ráz ako výraz krajiny a jeho pôsobenie na pozorovateľa. Takáto interpretácia krajinného rázu je veľmi príbuzná krajinnému obrazu. Dôraz kladie na vizuálny prejav, nie na charakter (Salašová 1999). Vizuálne vnímanie je veľmi dôležité, pomocou neho získavame až 90 % informácií o krajine. V dôsledku toho sa v metodologických postupoch bude uplatňovať značná miera subjektivity hodnotenia, ktorá závisí nielen od individuálneho temperamentu, získaných životných skúseností či subjektívnych pocitov hodnotiteľa, ale aj od stavu prostredia (atmosférické prejavy) a mnohých ďalších faktorov.

Ako bolo už vyššie uvedené, na Slovensku sa uprednostňuje pojem **krajinný obraz**. Jančura (2003) ho definuje ako vizuálne vnímateľný vzhľad krajiny, reprezentovaný predovšetkým priestorovými vlastnosťami krajiny a usporiadaním tvarov reliéfu a povrchovej pokrývky. Krajinný ráz je „hodnotou“ krajinného obrazu s vývojovo-historickou charakteristikou miesta, je teda tvorený krajinným obrazom, prírodnými a kultúrno-historickými špecifikami regiónu. Príbuzné k slovu obraz sú pojmy vzhľad a výzor krajiny. Vzhľad evokuje prvotné hodnotenie vonkajších vlastností (krásu, estetickú hodnotu) z

hľadiska vkusu, módy či životného štýlu. Výzor je daný charakteristickými vlastnosťami, ktoré určujú zovňajšok – vzhľad, podobu, prejav (Jančura 1999b).

V kontexte s krajinným obrazom sa používa i pojem **krajinná scéna**. Tvoria ju prvky jednotlivých charakteristík (prírodnej, kultúrnej a historickej), ktoré sa navonok prejavujú. Charakter prvkov a ich vzájomné priestorové usporiadanie spoluvytvárajú krajinnú scénu. Je teda príbuzná ku krajinnému obrazu. Má určité vlastnosti, ktoré vyvolávajú určité pocity (Vorel 1999b). **Krajinná scenéria** závisí od okamžitých, ale i dlhodobých zmien a pohybov v krajine (počasie, striedanie ročných období). Mraky, vietor, vône, farby, to všetko má vplyv na krajinnú scénu. Tento subjektívne vnímaný a senzuálne hodnotený pojem predstavuje dynamický aspekt vzhľadu krajiny, zatiaľ čo krajinný obraz vnímame skôr ako statický jav (Jančura 2003).

Inú interpretáciu krajinného rázu poskytuje Zvolský (1997). V porovnaní s Vorelom zaujíma objektívnejší postoj voči tomuto pojmu. Nekladie natoľko dôraz na zmyslové vnímanie, ale na druhej strane ho ani nevylučuje. Podľa neho je krajinný ráz vonkajším prejavom vnútorného diania v krajinnom ekosystéme, ktorý pozostáva z prírodného (ekologického) ekosystému krajiny a systému využívania krajiny.

Kučera (1997) vysvetľuje krajinný ráz z pohľadu krajinej ekológie ako súbor prírodných faktorov definovaných obvodovou (horizont, reliéf) a štruktúrnou (mozaika pokrývky) mierkou. Krajinný ráz je určený bodovými (dominanty), lineárnymi (reliéfy, koridory) a plošnými (plôšky) tvarmi, ktoré skladajú krajinnú mozaiku.

Krajinný ráz, krajinný obraz či vzhľad krajiny predstavujú príbuzné termíny. Napriek tomu však existujú významové rozdiely medzi nimi. Zatiaľ čo krajinný ráz je výtvorom dlhodobého pôsobenia prírodných a kultúrnych procesov, vzhľad krajiny sa mení v súvislosti s hospodárskou činnosťou v krajine (Lipský 2005). Termíny na seba bezprostredne nadväzujú. Rozšírením o ďalšie atribúty sa dostávame od krajinej štruktúry cez krajinný obraz a krajinný ráz až k pojmu génus loci (Jančura 1999b).

Génus loci možno interpretovať ako duch miesta (Mimra 1998), osobitosť (Míchal 1997a) ako výraz, atmosféra miesta (Jančura 2003, Salašová 1999) či pamäť krajiny (Sádlo in Salašová 1999). Jeho obsahová náplň podobne ako u iných pojmov nie je jednoznačne daná.

Mimra (1998) pokladá génus loci (duch miesta) za kultúrny a duchovný rozmer krajinného rázu. Má svoju materiálnu, hmatateľnú, objektívnu dimenziu. Rozhodujúce pre jeho chápanie je subjektívny a určitou predchádzajúcou skúsenosťou podložený vnem, vznikajúci kombináciou rozumových a citových, vedomých i nevedomých podnetov. Môže byť viazaný nielen na jednotlivca a jeho skúsenosť, ale aj na generácie a ich pamäť. Génus

loci je tiež podmienený (podobne ako krajinný ráz) určitou stálosťou, trvalosťou významných krajinných rysov, čím poukazuje na jeho časový aspekt. Podľa Míchala (1997a) génus loci, osobitosť miesta, vyjadruje neopakovateľný ráz krajiny. Individuálne vnímaný krajinný celok je tvorený súborom objektov neutrálnych a objektívne existujúcich, ktoré vnímame prostredníctvom zmyslov. Na génus loci sa tieto objekty premenia tým, aké hodnoty nám sprostredkuje subjektívny vnem krajiny ako celku.

V prípade krajiny sa hovorí i o duchu krajiny, o „**geniu regionis**“ (Meeus 1988).

Pamäť krajiny predstavuje stopy historického vývoja krajiny, dokumentujúce nielen zmeny s časom, ale aj udalosti (napr. bitka pri Slavkove), ktoré zanechali nie vždy na prvý pohľad viditeľné stopy v krajine. Prejavuje sa prítomnosťou historických stavieb, technických úprav či pozostatkov tradičného hospodárenia. „Pamäť krajiny nám pripomína historické a kultúrne súvislosti, zasadzuje krajinu do širších súvislostí, vzťahov“ (Vorel 2006a). S pojmom pamäť krajiny sa spája i život významných osobností našich dejín či umelecké diela (literárne, výtvarné, ...), ktoré sa viažu na konkrétne krajiny. Typickým príkladom môže byť Hviezdoslavova horáreň pod Babiou horou, kde sa odohráva jeho literárne dielo Hájkova žena, alebo Uhrovec, kde sa narodil jeden z kodifikátorov spisovnej slovenčiny, Ľudovít Štúr.

Na záver možno konštatovať, že autori sa viac či menej zhodujú v tom, že krajinný ráz je atribútom každej krajiny a je určený prírodnými, kultúrno-historickými a estetickými hodnotami danej krajiny, ktoré vnímame prostredníctvom zmyslov. Dôležité je tiež priestorové usporiadanie (konfigurácia) krajinných prvkov, krajinná mozaika.

1.2. REŠERŠ LITERATÚRY

Tvorba všeobecne záväznej metodiky naráža na problém, kedy nie je možné stanoviť pre každú krajinu rovnaké, všeobecne platné hodnotiace kritéria a limity ochrany krajinného rázu, keďže prípad od prípadu sa líši a sám o sebe je výnimočný.

V súčasnosti existuje niekoľko metodík hodnotenia krajinného rázu, ktoré sú používané. Boli úspešne aplikované v mnohých či už kauzálnych alebo preventívnych prípadoch hodnotenia:

1. Vorel (1997) – krajinná architektúra a urbanizmus
2. Bukáček, Matějka (1998) – Správa CHKO ČR
3. Löw a kol. (1998) – územné plánovanie
4. Míchal I. (1999) – Agentúra ochrany prírody a krajiny (AOPK).

1.2.1. Metodika I. Vorela

Vorel využíva charakteristiky krajinného rázu stanovené § 12 zákona 114/1992 Sb. (prírodnú, kultúrnu a historickú), ktoré sa vizuálne prejavujú estetickými hodnotami, harmonickou mierkou a harmonickými vzťahmi v krajine.

Autor pracuje i s termínmi z oblasti krajinnej architektúry, často subjektívnej povahy. Hodnotenie krajinného rázu sa podľa neho týka predovšetkým estetických hodnôt krajinného obrazu a krajinnej scény. Okrem toho figurujú v metodike i vlastnosti, na prvý pohľad ťažko rozoznatelné a nemerateľné. Kultúrny význam a tradície miesta. Tie dávajú krajine v očiach návštevníka zvláštnu hodnotu a vzniká tak charakter jedinečnosti, neopakovateľnosti dojmu. Ide však o emotívne vyvolaný, subjektívny pohľad.

V procese posudzovania krajinného rázu sa najprv popíše hodnotené územie, stanovia sa jeho charakteristiky. Prírodná charakteristika zahŕňa geomorfologické a biogeografické členenie, aktuálny stav vegetácie, vodné toky a plochy, ochranu prírody a krajiny. Pri kultúrnej a historickej sa sleduje vývoj osídlenia v obraze krajiny, vývoj hospodárenia v krajine, technické úpravy a stavby, vidiecke osídlenie a ľudová architektúra.

Základom hodnotenia je rozdelenie daného územia na krajinné celky (KC) ako oblasti krajinného rázu a krajinné priestory (KP) ako miesta krajinného rázu. V menších relatívne homogénnych jednotkách (KP) sa určujú znaky jednotlivých charakteristík (prírodnej, kultúrnej, historickej) a stanovia sa pozitívne hodnoty krajinného rázu. Táto identifikácia slúži ako podklad pre vymedzenie pásiem diferencovanej ochrany krajinného rázu a stanovenie regulatívov ochrany krajinného rázu.

Lokality s výraznými a jedinečnými prírodnými či estetickými hodnotami, s výrazne harmonickými vzťahmi budú začlenené do hraníc pásma A, vyžadujúce prísnu ochranu krajinného rázu (§ 12 zákona 114/1992 Sb.). V pásme B bude uplatňovaná sprísnená ochrana krajinného rázu a v ostatných častiach územia bežná ochrana (§ 12).

Vorel svoju metódu hodnotenia krajinného rázu aplikoval v CHKO Žďárske vrchy. Navrhol i metodiku pre posúdenie vplyvu stavby alebo navrhovaného využitia územia na krajinný ráz. Tento postup bol uplatnený vo viacerých prípadoch (hodnotenie vplyvu ciest a diaľnic na krajinný ráz, vzdušných vedení VVN, stožiarov EUROTEL, posúdenie dopadu navrhovanej zástavby či stavebných objektov na krajinný ráz).

Vorelov prístup je značne ovplyvnený jeho profesijným zameraním. V metodike definuje mnoho pojmov z oblasti krajinárskej architektúry a urbanizmu. V rámci prírodnej

charakteristiky krajinného rázu sa popisujú prírodné prvky krajiny, ktoré sú pre identifikáciu krajinného rázu určujúce.

1.2.2. Metodika R. Bukáčka & P. Matějku

Prvú verziu metodiky hodnotenia krajinného rázu vytvorili už v roku 1997, odvtedy je neustále zdokonaľovaná a upresňovaná. Metodika vznikla na podnet Správy CHKO ČR. Výsledný materiál slúži jednotlivým správam chránených území pre výkon štátnej správy. Metodika je aplikovateľná pri hodnotení krajinného rázu akejkoľvek krajiny, ako aj v prípade posudzovania zámerov v krajine z hľadiska krajinného rázu.

Metóda hodnotenia zahŕňa nasledovné kroky:

- a. Determinácia základných charakteristík daného územia;
- b. Diferenciácia územia na krajinné celky (KC) a krajinné priestory (KP), ich popis, identifikácia znakov charakteristík krajinného rázu, zostavenie ich zoznamu;
- c. Stanovenie významu jednotlivých znakov (pod pojmom význam sa rozumie určitý podiel daného znaku na celkovom výraze krajiny), rozlišujú sa tri kategórie:
  - **zásadný znak** – jeho zastúpenie je dominantné, určuje vymedzenie KC, KP, jeho odstránenie by spôsobilo celkovú zmenu KC, KP ako i zmenu ich vymedzenia
  - **spoluurčujúci znak** – podieľa sa na celkovom obraze krajiny, spoluvytvára ho
  - **doplňujúci znak** – dotvára jemné prvky krajiny, ale nepodieľa sa na jej celkovom obraze;
- d. Určenie prejavu znakov krajinného rázu: [+] **jednoznačne pozitívny**, [0] **neutrálny**, [–] **jednoznačne negatívny prejav**, v prípade neutrálneho prejavu je typické, že pri zmene celkového prejavu charakteristík, podieľajúcich sa na krajinnom ráze, sa môže zvýrazniť negatívny či pozitívny prejav jednej z nich;
- e. Klasifikácia identifikovaných znakov krajinného rázu podľa ich cennosti (určitá jedinečnosť znaku z hľadiska jeho obdoby) do troch kategórií:
  - **jedinečný znak** – ojedinelý v rámci oblasti či širšieho územia, napr. vysielateľ na Ještěde, Milešovka, Macocha atď.;
  - **význačný znak** – ojedinelý znak v regióne, na ktorý sa vzťahuje, avšak v rámci širšieho územia je bežný, napr. hrady, rozhľadne, prírodná zaujímavosť atď.;
  - **bežný znak** – ostatné znaky, ktoré nepatria do vyšších kategórií (Bukáček 2006);

- f. Vyhodnotenie podielu znakov charakteristík krajinného rázu na tvorbe prírodnej a estetickej hodnoty krajinného rázu, harmonickej mierky a vzťahov v krajine;
- g. Stanovenie ochrany a limit.

V porovnaní s predchádzajúcim postupom je táto metodika viac zameraná na krajinnú štruktúru a omnoho menej operuje s abstraktnými pojmami typu estetika.

Analýza prírodných charakteristík je pomerne podrobná. Pri vymedzovaní krajinných celkov popisujú štyri zásadné činitele – geomorfologické pomery (tvary reliéfu), hydrologické pomery, vegetačnú pokrývku (tri základné prvky, reprezentujúce prírodnú charakteristiku krajinného rázu) a využitie územia človekom. V prílohe metodiky je uvedený prehľadný, podrobnejší zoznam prírodných charakteristík pre hodnotenie krajinného rázu. Nie všetky pojmy sú správne použité a zhodujú sa s geografickou terminológiou (reliéf). Vzhľadom k tomu, že hodnotenie krajinného rázu je viacodborovou záležitosťou, je tento postup dobre spracovaný a systematický.

Uvedená metodika sa v praxi používa v rôznych modifikáciách. Aplikovaná bola napr. pri hodnotení vplyvu ťažby sklenárskych a zlievarenských pieskov v priestore Okřešice (Lipský a kol. in Lipský 1999b) a v prípade posúdenia možnosti rekultivácie a revitalizácie po zamýšľanej ťažbe v údolnej nive Berounky pri Zbraslave (Houdek in Lipský 1999b).

1.2.3. Metodika J. Löwa

I. Určenie typu krajinného rázu a jeho priestorové vymedzenie.

V prvej časti postupu sa vyhodnotia prírodné podmienky územia, jeho ekosystémové režimy a dlhodobé krajinotvorné spôsoby využívania a definujú sa typické znaky krajinného rázu. Výsledkom je diferenciácia územia na typy krajinného rázu na základe rôznych kombinácií typických znakov, hlavných (rozhodujú o type krajinného rázu) a sprievodných (dotvárajú krajinný ráz).

II. Vyhodnotenie zachovalosti krajinného rázu.

V krajine sa vymedzia základné krajinárske celky (ZKC), čo sú individuálne priestory ohraňované výhľadovými bariérami, ktoré sa javia z väčšiny pozorovacích miest ako spojité. Jednotlivé celky sa vyhodnotia porovnaním typických znakov daného typu krajinného rázu (výsledok prvej časti) so skutočnosťou, na základe čoho im bude priradený jeden zo štyroch kategórií zachovanosti krajinného rázu:

- a. výnimočne zachovaný krajinný ráz so zachovanými typickými znakmi

- b. dobre zachovaný krajinný ráz
- c. čiastočne zachovaný krajinný ráz
- d. málo zachovaný krajinný ráz.

III. Určenie spôsobu ochrany krajinného rázu.

Posledná etapa pozostáva zo stanovenia stupňa ochrany krajinného rázu (päť stupňov) a určenia spôsobu a miery ochrany celkov stanovením limit a regulácií využitia územia.

Löw vo svojej metodike zavádza pojem „miera zachovanosti“ krajinného rázu. Čo si však pod tým predstavuje, sa neuvádza. Löw (1998) definuje hodnotenie krajinného rázu ako porovnávanie typických znakov oblasti krajinného rázu so súborom znakov zachovaných v hodnotenom území. Čo znamená „zachovaný“? Pojem typické znaky je jednoznačný. Ale ako určíme mieru zachovanosti, vzhľadom k čomu? K akému časovému horizontu sa zachované znaky viažu? S akým časovým obdobím sa typické znaky majú porovnávať?

V rámci prírodných podmienok sa hodnotí reliéf, geologické prostredie, zásoby nerastných surovín, hydrologické vlastnosti, pôda, klimatické podmienky a potenciálne spoločenstvá. Nedostatočná pozornosť je venovaná vegetácii a vodstvu v zmysle vodných plôch a tokov, ktoré fyziognomicky výrazne ovplyvňujú krajinný ráz. Naopak zásoby nerastných surovín nie sú v tomto prípade vôbec dôležité. I keď Löw na začiatku uvádza, že krajinný ráz sa v prvom rade odráža v trvalých ekologických podmienkach a ekosystémových režimoch, väčšinu menovaných typických znakov krajinného rázu tvoria prvky antropogénneho charakteru.

1.2.4. Metodika I. Míchala

Míchalova metodika je akousi syntézou predchádzajúcich prístupov. V praxi bola aplikovaná najmä správami CHKO. Hodnotenie pozostáva z troch krokov:

I. Vymedzenie a definícia oblastí krajinného rázu.

Identifikujú sa typické znaky krajinného rázu daného územia, na základe ktorých sa potom vymedzia oblasti krajinného rázu. Typické znaky jednotlivých oblastí je možné rozdeliť na dominantné (pre danú oblasť rozhodujúce), hlavné (významne formujú oblasť) a doplňujúce (dotvárajú územie). Vychádza sa pritom z prírodných, kultúrnych a historických charakteristík oblastí krajinného rázu.

II. Zistenie miery zachovanosti krajinného rázu.

Zachovanosť sa určí porovnaním súboru typických znakov (štandardov) každej oblasti krajinného rázu so súborom znakov v nej zachovaných. Výsledkom je zistenie miery zachovanosti krajinného rázu a jeho hodnôt.

III. Určenie stupňa a spôsobu ochrany krajinného rázu.

Míchal nestanovuje presné zásady a spôsob ochrany krajinného rázu. Zdôrazňuje však, že tento bod je zásadným preventívnym krokom v jeho ochrane.

Opäť sa stretávame s pojmom „zachovanosť“ krajinného rázu ako v prípade Löwa. Už vyššie bolo zmienené, že nie je definované, čo znamená tento pojem a s akým časovým horizontom sa typické znaky majú porovnávať.

Agentúra ochrany prírody a krajiny ČR (AOPK) pod vedením Míchala bola poverená MŽP ČR spracovaním metodiky hodnotenia krajinného rázu, resp. metodického odporúčania. Východiskom pre túto úlohu bola práve metodika hodnotenia krajinného rázu používaná na správach CHKO.

Metodické odporúčanie AOPK sa opiera o terminológiu použitú v § 12 zákona o ochrane prírody a krajiny (prírodná, kultúrna a historická charakteristika). Podrobne popisuje, ako postupovať pri hodnotení vplyvov konkrétnych zámerov na krajinný ráz, ktoré podklady a dokumentácie je nutné zaobstarať a ktoré orgány a organizácie by sa mali podieľať na prejednávaní hodnotenia krajinného rázu.

Metodika bola aplikovaná v konkrétnych kauzách – zhodnotenie zámeru výstavby tobogánu na Máchovom jazere, v prípadoch ťažby nerastných surovín a lomov (vplyv prevádzky lomu Brniště) alebo posudok územnej zóny Třeboň – Domanín z hľadiska krajinného rázu. V súčasnosti je veľmi aktuálna problematika posudzovania umiestňovania veterných elektrární, napr. v Štětí.

Odbor ochrany prírody MŽP ČR vypracoval v roku 1996 metodický pokyn (návrh) k hodnoteniu a ochrane krajinného rázu. Návrh vymedzuje pojmy prírodná, kultúrna a historická charakteristika krajinného rázu, ktoré korelujú s princípom trojvrstvého usporiadania kultúrnej krajiny a vychádzajú z definície krajinného rázu v zákone č. 114/1992 Sb. Metodický pokyn má však nedostatky v oblasti terminológie niektorých prírodovedných odborov (napr. v geomorfológii), formulácie nie sú úplné a výstižné, z fyzicko-geografického hľadiska chýba vodná zložka krajiny. Z týchto dôvodov bol návrh odložený ako v praxi nepoužiteľný (Lipský 1999a).

1.2.5. Zhrnutie metodických postupov

Autori sa líšia od seba nielen vo vnímaní pojmu krajinný ráz, ale aj v prístupoch jeho hodnotenia, čo je dané predovšetkým ich profesijným zameraním. Porovnaním vyššie popísaných metodických postupov možno konštatovať, že ich spoločným znakom je vstupná charakteristika a regionalizácia danej oblasti na menšie územné jednotky (krajinné celky a priestory). V žiadnej z metodík sa však neuvádza presný postup ich vymedzenia. Nestanovujú, na základe akých kritérií či znakov ich vyčleniť. Tento nedostatok rieši Bukáček a Culek (2009). Rozdiely nastávajú v spôsobe vyhodnotenia týchto jednotiek. Zatiaľ čo Vorel, Bukáček a Matějka posudzujú krajinné celky (oblasti krajinného rázu) z hľadiska významu a prejavu znakov jednotlivých charakteristík, Löw a Míchal hodnotia celky na základe miery zachovanosti typických znakov krajinného rázu. Badateľné sú i drobné odlišnosti vo výbere popisovaných znakov charakteristík krajinného rázu a podmienok územia. Na druhej strane priorita všetkých metodík spočíva v priamej väzbe na terminológiu a princípy uvedené v §12 zákona č. 114/1992 Sb.

Keďže krajina od krajiny sa líši, Salašová (2006) je toho názoru, že nie je potrebné pracovať na jednotnom, univerzálnom metodickom postupe, ktorý by postihol všetky krajinné typy. Ale je nutné štandardizovať postup posudzovania a jeho hlavné kroky.

Neustále vznikajú snahy o vzájomnú syntézu postupov hodnotenia a kompenzáciu ich nedostatkov. Typickým príkladom je metodický pokyn (Míchal et al. 1999) alebo metodický postup kauzálného hodnotenia krajinného rázu od autorov Vorel, Bukáček, Matějka, Culek, Sklenička (2004). Aktuálne sa pracuje na jednotnom metodickom postupe preventívneho hodnotenia krajinného rázu.

Zásadným pokrokom v tejto problematike je mapa Typy krajinného rázu ČR v mierke 1:200 000 od autorov Löw a kol. (2006). Analýzou a následnou syntézou 17 charakteristík primárnej, sekundárnej a terciárnej krajinej štruktúry, pokrývajúcich republiku celoplošne, vznikli tri rámcové krajinné typologické rady postihujúce hlavné typologické rámce obrazu českej krajiny:

- I. rámcové typy sídelných krajín (7 typov)
- II. rámcové typy využitia krajín (7 typov)
- III. rámcové typy georeliéfu krajín (20 typov).

Ich syntézou bolo následne vymedzených 160 typov krajinného rázu Českej republiky (<http://www.uake.cz/frvs/>).

1.2.6. Typy hodnotenia krajinného rázu

V praxi sa v súčasnosti rozlišujú tri spôsoby hodnotenia (Bukáček, Matějka 1999):

- a. **preventívne** – postup hodnotenia krajinného rázu za účelom ochrany krajiny a stanovenia limitů ochrany krajinného rázu;
- b. **kauzálné** – expertné posúdenie konkrétneho zámeru z hľadiska jeho dopadu na krajinný ráz v zasiahnutom území, aplikuje sa pri povoľovaní stavieb, územnom rozhodovaní alebo v procese EIA;
- c. **tvorivé** – tvorba v krajine s narušenou kvalitou krajinného rázu, eliminácia negatívnych vplyvov v krajine.

Preventívne hodnotenie

Tento prístup sa využíva pri tvorbe koncepcií ochrany, plánov starostlivosti o chránené krajinné oblasti a národné parky či pri spracovaní územno-plánovacej dokumentácie. Výsledný materiál slúži ako odborný podklad, umožňuje rýchlejší priebeh rozhodovacích konaní v správnej praxi.

Veľmi účelná je aplikácia preventívneho hodnotenia v územiach, kde sa predpokladá stret záujmov využitia územia s hodnotami krajinného rázu. Takýto materiál poslúži pri rýchlej orientácii v území a stanovení miery ovplyvnenia hodnôt krajinného rázu prípadným zámerom.

1.2.7. Metodika P. Jančuru

Na Slovensku sa krajinnému obrazu a krajinnému rázu venuje predovšetkým kolektív okolo P. Jančuru, ktorý na túto tému napísal habilitačnú prácu (2003).

Na Slovensku existujú v súčasnosti tri metodické postupy, vypracované na Katedre tvorby krajiny FEE Zvolen (dnes Katedra plánovania a tvorby krajiny FEE, Banská Štiavnica) v spolupráci so Slovenskou agentúrou životného prostredia Banská Bystrica, Centrum územného plánovania (dnes Centrum tvorby krajiny):

- metóda panorám
- diferenčná metóda identifikácie krajinného obrazu a krajinného rázu
- metodika vizuálneho impaktu.

V prípade **metódy panorám** ide o vizualizáciu krajiny pomocou panorám. Panoráma je priemet priestoru z D3 na D2. Umožňuje analýzu rozľahlosti, hĺbkových zón krajiny a

identifikáciu dominant. Z panorám možno vyčítať množstvo informácií nielen o krajinskej štruktúre (usporiadanie a kompozícia jednotlivých zložiek štruktúry krajinného povrchu, krajinná matica), ale i o tvaroch reliéfu a ich konfigurácii, o výškovej amplitúde geomorfologických jednotiek a celkovom pomere hmôt v krajinnom priestore. Panoráma sa dá taktiež aplikovať pri monitoringu charakteristického vzhľadu krajiny a jeho zmien. Táto metóda sa osvedčila ako vhodný prostriedok pri lokalizácii a zobrazení zámerov v krajine (Jančura 2003).

Diferenčná metóda identifikácie krajinného obrazu a krajinného rázu (ďalej len DMI) je založená na predpoklade, že krajina sa dá interpretovať ako kodifikovaná znaková sústava. Diferenciácia znamená rozlišovanie na základe odlišnosti znakov, vzhľadom na ich formu alebo zmeny (stavu) v čase. Pod pojmom identifikácia sa rozumie určenie totožnosti znaku v krajine, jeho pomenovanie a súčasne zatriedenie do hierarchie v systéme.

Samotný postup DMI pozostáva z troch základných krokov:

I. identifikácia štrukturálnych a priestorových vzťahov krajinného obrazu

V prvom kroku sa analyzujú vlastnosti krajiny na úrovni identifikácie znakov a ich triedenia podľa kritérií (tvorba vstupnej databázy). Súčasťou je spracovanie vlastností a charakteristík prvej a druhej krajinskej štruktúry (zastúpenie a podiel významných krajinných zložiek na krajinnom obraze) a výber komponentov terciárnej štruktúry (socioekonomické javy).

II. definovanie krajinného obrazu a časopriestorových vzťahov krajiny

Predstavuje kombináciu znakov (najčastejšie sa vyskytujúce kombinácie reliéfu a usporiadanie komponentov druhej krajinskej štruktúry), hľadanie ich súvislostí v rámci krajinného obrazu (vzhľadu krajiny).

III. definovanie krajinného rázu a hodnotových vzťahov krajiny

Krajinný ráz sa hodnotí pomocou vybraných kritérií (autentickosť – pôvodnosť, pravosť; originalita – neopakovateľnosť; jedinečnosť – vzácnosť výskytu, riziko zániku; vek – hodnota, cena; vizuálny súlad prostredia; identita miesta; symbolický význam miesta). Výsledkom je stručná charakteristika vlastností krajinného rázu.

Metodika je pomerne ľahko aplikovateľná, jednotlivé kroky sú celkom zrozumiteľné a transparentné. Problém však nastáva v treťom kroku pri hodnotení vlastností krajinného rázu podľa menovaných hodnotiacich kritérií. I keď autor vysvetlil ich významy, hodnotiteľ sa dostáva do pozície, kedy nie je celkom jasné, čo možno považovať za autentické (čo sa pokladá za pôvodné?). V rámci prvej štruktúry určenie nebude takým veľkým problémom,

väčšie komplikácie nastávajú v prípade prvkov druhotnej krajinnej štruktúry. Sú to kritériá, ktoré môžu byť ľahko napadnuteľné z hľadiska subjektivity hodnotenia.

Uvedené postupy boli viackrát overené v rámci krajinno-ekologických plánov a aplikované v lokalitách svetového kultúrneho dedičstva (Vlkolínec, Banská Štiavnica, okolie Spišského hradu).

Odlišnosť medzi českými metodikami a metódou DMI spočíva v „oddelení“ krokov identifikácie usporiadania zložiek videnej krajiny (krajinný obraz) od následného hodnotenia krajinného obrazu. Výsledkom je formulovanie vlastností krajinného rázu. Zhodujú sa však v znakovom vyjadrení vlastností krajinného prostredia (Jančura 2003).

Metodika vizuálneho impaktu sa vzťahuje na hodnotenie vizuálneho dopadu stavieb a činností na krajinu, ktoré vyplýva z rizika vnášania cudzorodých prvkov do krajiny. Vizuálny dopad vysvetľuje Jančura (2007) ako vizuálne vnímateľný pozitívny alebo negatívny vplyv na vzhľad krajiny, teda vplyv na zmeny krajinného obrazu, usporiadania krajinných štruktúr, prítomnosť rušivých objektov, z hľadiska vizuálnej harmónie alebo vplyv na krajinný ráz z axiologického (hodnotového) hľadiska.

Situácia na Slovensku je z metodického hľadiska pomerne priaznivá, i keď niektoré otázky nie sú detailne rozpracované a právne ošetrené. V priebehu času sa tu vyvinulo viacero prístupov a orientácií výskumu, vyplývajúcich spravidla z vedeckého zamerania autorov, ktorí sa tejto problematike venujú. Spracovanie typológie krajinného rázu na Slovensku ešte stále chýba. Pre tieto účely sa však dajú využiť typologické práce ako „Prírodné (geo-ekologické) krajinné typy“ a „Typy využitia zeme“ (Mazúr a kol., 1980) alebo „Reprezentatívne potenciálne geoeosystémy“ (Miklós, Hrnčiarová (eds.) 2002).

1.2.8. Subjektívna stránka hodnotenia krajinného rázu

Každá krajina, či už prírodného alebo antropogénneho charakteru, sa vyznačuje svojou estetickou hodnotou. Závisí od jednotlivca, ako bude krajina na neho pôsobiť, aké pocity v ňom vyvolá. Tu sa dostávame k subjektívnej stránke hodnotenia krajinného rázu, v praxi ľahko napadnuteľnej. Pojmy ako kultúrna dominanta, harmonická mierka či harmonické vzťahy v krajine majú vysoko subjektívny charakter. Sú estetickej povahy, otázkou vkusu a citu. Preto možno len veľmi ťažko stanoviť pevné a merateľné kritériá ich posudzovania. Práve subjektívny prístup k tejto problematike býva v rozhodovacom procese častou príčinou nezhôd a sporov.

Subjektivitu v procese hodnotenia však nemožno úplne vylúčiť. Už samotné interpretácie termínu krajinný ráz, ktorý je interpretovaný ako vizuálne vnímaný prejav, obraz krajiny, ktorý získavame prostredníctvom našich zmyslov (estetické vnímanie krajiny človekom), hovoria samy za seba. Práve vizuálny prejav je najdôležitejší. Veď prostredníctvom zraku získavame až 90 % informácií o krajine.

Estetické vnímanie je ovplyvnené nielen povahou pozorovateľa, ale tiež okamžitou situáciou a rozpoložením človeka, teda výrazne subjektívnymi faktormi. Inak pôsobí krajina na človeka v zime, na jar a inak keď prší alebo svieti slnko. Estetická hodnota má však aj objektívnu stránku. Tú predstavujú špecifické rysy a vzájomné priestorové usporiadanie prvkov vytvárajúcich krajinnú scénu, napr. rozmery a proporcie priestoru (Vorel 1999b).

Subjektivita estetického hodnotenia je druhotná, vychádza z objektívnych javov prebiehajúcich v prírode. Príkladom objektívneho kritéria vysoko kladnej estetickej hodnoty krajiny je napr. také usporiadanie vizuálne vnímaných scenérií, ktorých pôsobivosť spočíva v neopakovateľnosti a jedinečnosti a vo výnimočnej zachovanosti krajinného rázu typického pre daný bioregión (Löw, Míchal 2003). Práve prevahou estetických hodnôt sa prírodný park odlišuje od národného.

Často i samotné pojmy, ktoré vystupujú v metodikách, sú nejednoznačne definované a v praxi ťažko uchopiteľné, pretože majú veľmi subjektívny charakter. Napr. pôvodnosť. Čo je vlastne v našej krajine pôvodné? Aj tie lesy alebo vodné toky sú poznačené antropogénnou činnosťou. V prípade lesov sa jedná o rúbanie, umelé sadenie, v prípade vodných tokov o napriamovanie, znečisťovanie, úpravy riečnych koryt. I keď ide len o drobné zásahy, môžeme označiť taký prvok za pôvodný? Na druhej strane možno pokladať všetko prírodné, teda všetko, čo tu bolo prv ako človek, za pôvodné. Podobne možno diskutovať o pojme zachovanosť, s ktorým operujú metodiky I. Míchala a J. Löwa. V postupe nenájdeme vysvetlenie pojmu, ani ako s ním v praxi narábať. Čo považujú autori za zachované? Na aké časové obdobie sa krajinné prvky vzťahujú? I tu sa uplatňuje značná dávka subjektivity.

Objektivizáciu estetických kvalít krajiny a kladných krajinných prvkov (pre použitie v rozhodovacom procese) možno dosiahnuť prostredníctvom individuálnych expertných súdov, konvenčných hodnôt (konsenzus na estetické vnímanie) alebo na základe zhody skupinových laických hodnotení. Riziko subjektívneho posudzovania znižuje tiež rozdelenie postupu do jednotlivých logicky zdôvodnených krokov.

1.2.9. Prístupy hodnotenia krajinného rázu vo vybraných európskych štátoch

V Nemecku sa ako jednotný podklad pri hodnotení krajinného rázu využíva klasifikácia prírodných krajín od Meynena a Schmithüsen. Nedávno bola pre celé územie spracovaná nová mapa krajinných regiónov s 855 vymedzenými individuálnymi krajinnými jednotkami. Každá krajinná jednotka je doplnená textom s uvedením charakteristiky krajiny, využitia pôdy, prírodných hodnôt, s údajmi o výskyte a ochrane určitých druhov organizmov.

Nemecké spolkové republiky využívajú celonemeckú klasifikáciu prírodných krajín, obohatenú o ďalšie charakteristiky ako štruktúra využívania krajiny, podnebie, kvalita ovzdušia ako aj krajinný ráz s cieľom ochrany prírodných a kultúrnych hodnôt a typov krajiny. Klasifikáciu využívajú predovšetkým orgány plánovania a ochrany prírody ako podklad pre monitoring, registráciu a hodnotenie zmien v krajine (Lipský 2005).

Veľmi podrobnú a komplexnú metodiku typológie kultúrnych krajín vlastní Rakúsko. Systém rozlišuje šesť hierarchických stupňov, vymedzených na základe charakteristiky primárnej štruktúry, sekundárnej makro- (vyžitie pôdy, plošné a líniové prvky, napr. vodné plochy, riečne koridory) a mikroštruktúry (krajinná mozaika, typy sídel, disturbancie...). Ďalej sa pri popise využíva história krajiny, etnické a politické charakteristiky, tendencie vývoja a zmeny vo využití krajiny, demografický vývoj. Aplikáciou metódy GIS a využitím leteckých a družicových snímok v kombinácii s terénnym prieskumom vznikajú typologické mapy.

V Spojenom kráľovstve existujú štyri individuálne prístupy k hodnoteniu krajinného rázu s metodikami zvlášť pre Anglicko, Škótsko, Wales a Severné Írsko. Na podnet orgánov ochrany prírody a krajiny – Countryside Agency (Anglicko) a Scottish Natural Heritage (Škótsko) – došlo k vypracovaniu koncepcie ochrany krajinného rázu a jej implementácie do procesu územného plánovania. V roku 2002 bola pre Anglicko a Škótsko vyhotovená spoločná metodika hodnotenia krajinného rázu (Landscape Character Assessment: Guidance for England and Scotland). Countryside Agency v spolupráci s ďalšími organizáciami vytvorili mapu charakteru krajiny (The Character of England Map), ktorá vymedzuje 159 (jedinečných) oblastí krajinného rázu (najvyššia úroveň hierarchie). Okrem toho bola vytvorená národná typológia krajiny, založená na biofyzikálnych a kultúrnych charakteristikách krajiny vyhodnotených v prostredí GIS. V Škótsku sa na najvyššej hierarchickej úrovni rozlišuje dokonca 3 967 (jedinečných) oblastí krajinného rázu. Ich zlúčením vzniká 366 typov krajinného rázu. Na území Walesu sa hodnotenie krajinného rázu spracovávalo formou programu LANDMAP (Salašová 2005).

Metódy hodnotenia vo Francúzsku sa zakladajú predovšetkým na vizuálnom aspekte vnímania krajiny a na estetike. Vymedzenie individuálnych krajín (na lokálnej a regionálnej úrovni) prebieha priamo v teréne prostredníctvom vizuálneho prieskumu. Výsledkom sú mapy v mierke 1:100 000 alebo 1:25 000. Okrem biofyzikálnych, kultúrnych a historických faktorov je pri hodnotení krajinného rázu významný i názor samotných poľnohospodárov – užívateľov pozemkov. Pri spracovávaní sa plne využíva metóda GIS a 3D modelovanie.

Holandsko má spracované podrobné mapy historickej krajiny v mierke 1:50 000. Okrem toho existuje aj „Národná typológia hlavných holandských krajín“, ktorá je založená na pôdno-geografických faktoroch. Vymedzuje 9 hlavných krajinných typov a 16 subtypov a 11 individuálnych krajín Holandska (Lipský 2005).

Dánsko v rámci metodiky hodnotenia krajinného rázu rozlišuje tri hierarchické úrovne (národná, regionálna, lokálna). Kombináciou reliéfu, pôd a vegetácie vznikajú tzv. biofyzikálne regióny (prírodné typy krajiny), ktoré sú v ďalšej fáze posudzované v kontexte kultúrnych kritérií (využitie pôdy, historický vývoj kultúrnej krajiny, architektúra) a z pohľadu estetiky (vizuálna analýza priamo v teréne). Pri hodnotení vychádza Dánsko z britského vzoru.

Analýzami európskych národných klasifikácií či typológii sa dospelo k záverom, že sa jedná o metodiky podrobne spracované, v ktorých do procesu hodnotenia vstupujú okrem mnohých charakteristík i názory a znalosti obyvateľov krajiny, ktoré sú pre krajinný ráz dosť podstatné. Na druhej strane sa prístupy jednotlivých krajín líšia nielen v chápaní pojmu krajinný ráz či v spôsoboch jeho hodnotenia, ale i vstupnými podkladmi, databázami a metódami ich spracovania. Výsledkom analýzy je pestrá paleta prístupov k problematike.

Nemecká metodika

Metodika pracuje s pojmami „Eigenart“ (svojráznosť, osobitosť) a „Schönheit“ (krása) krajinného obrazu (Landschaftsbild). Tieto termíny sú zakotvené v zákone o ochrane prírody (Naturschutzgesetz), podľa ktorého je predmetom ochrany okrem iného aj „image“ prírodnej krajiny a predindustriálnej roľníckej kultúrnej krajiny. Verejným záujmom je tieto formy krajiny chrániť, zachovať a opatrovať.

Prostredníctvom analýzy obrazu (Bildanalyse) sa určia elementy opticky vytvárajúce krajinu. Krajinný ráz je chápaný ako systém symbolov (bodov, línií, plôch, príp. sietí). Každému symbolu sa priradí príslušný nositeľ znaku (plocha = lúka, jazero, bod = solitérny strom atď.). Metodika operuje s tromi skupinami hodnotiacich kritérií prevažne estetickej

povahy, ktoré sú mierou pre osobitosť (Eigenart) a krásu (Schönheit) krajinného obrazu (Riccabona 1981):

- uzavretosť (Geschlossenheit)
- pestrosť, rozmanitosť (Vielfalt)
- pôvodnosť (Ursprünglichkeit).

Každé kritérium obsahuje množinu ďalších kritérií, na základe ktorých sa jednotliví nositelia znakov analyzujú a vyhodnocujú. Pri uzavretosti sa zohľadňuje prepojenie priestoru, ohraničenie, funkčné vzťahy, mierka atď. V rámci rozmanitosti je to napr. farebný kontrast, ostrosť obrysových čiar, miera svetlosti, potom efekt počasia, ročných období alebo veľkosť bariér obmedzujúcich výhľad. Pôvodnosť sa stanovuje pre tvary a materiály, a to v štyroch časových horizontoch: pred rokom 1880, 1880-1920, 1920-1945 a po roku 1945.

Hodnotiacia škála má sedem stupňov splnenia (viď tab. 1). Každému nositeľovi znaku sa priradí hodnota stupňa splnenia a príslušné body. Body sa spočítajú pre každú skupinu kritérií (uzavretosť, pestrosť, pôvodnosť) zvlášť, potom dohromady.

Tab. 1 Hodnotiacia škála

Slovné vyjadrenie stupňa splnenia	Hodnota stupňa splnenia	Body	Symbolické vyjadrenie
Veľmi veľký	7	7	+++
Veľký	6	6	++
Stredne veľký	5	5	+
Stredný	4	4	
Stredne malý	3	3	-
Malý	2	2	--
Veľmi malý	1	1	---

Zdroj: Riccabona 1981

Neodmysliteľnou súčasťou hodnotenia je i názor verejnosti (rozhovory ako jeden zo vstupných podkladov). Metodika je aplikovateľná preventívne i kauzálne.

2. VYMEDZENIE A CHARAKTERISTIKA ÚZEMIA

2.1. FYZICKO-GEOGRAFICKÁ CHARAKTERISTIKA

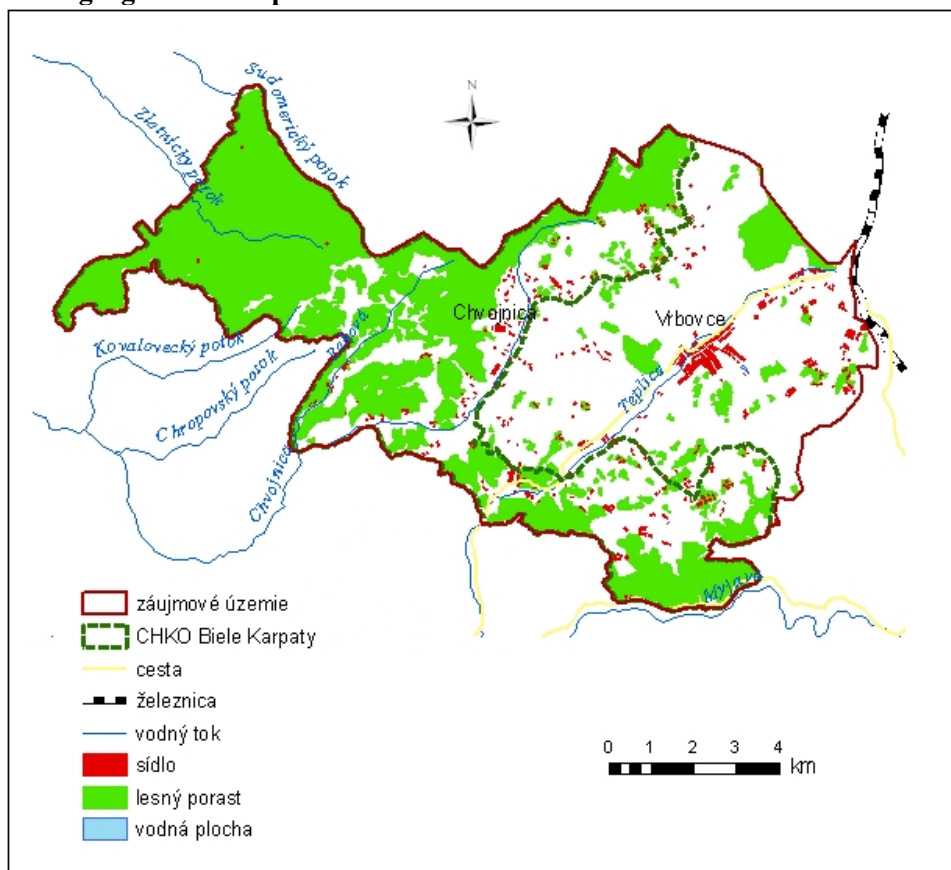
Záujmové územie sa rozkladá na ploche takmer 109 km², zahŕňa západnú časť CHKO Biele Karpaty (64,8 km²) a kataster obce Vrbovce. Skúmanú oblasť možno vymedziť štátnou hranicou medzi Slovenskom a Českou republikou na severe, hranicou CHKO Biele Karpaty na západe a juhu. Na východe je územie obmedzené hranicou katastra Vrbovce a západnou hranicou východnej časti CHKO Biele Karpaty.

Administratívne patrí sledovaná oblasť do okresov Skalica, Senica (Trnavský kraj) a Myjava (Trenčiansky kraj). Z katastrálnych území zaberá veľkú časť územia kataster Vrbovce a Chvojnica, katastre Myjava, Sobotište, Podbranč, Častkov, Chropov, Koválovec, Radošovce a Skalica zasahujú do územia len čiastočne.

Dôvodom výberu územia je skutočnosť, že časť jeho rozlohy pokrýva chránená krajinná oblasť, čím poskytuje výborné podmienky pre účel overenia navrhovanej metódy s cieľom odlíšiť územia cennejšie z hľadiska krajinného rázu a územia menej hodnotné. Ďalším dôvodom je, že zvolená oblasť priamo nadväzuje na CHKO Bílé Karpaty, kde krajinný ráz už vyhodnotený bol (Hrdoušek 1998, kolektív autorov okolo A. Salašovej).

Územie v okolí Vrbovíc tvorilo v minulosti súčasť CHKO Biele Karpaty, avšak pri jej opätovnom vyhlasovaní parlamentom v roku 1994 bola táto oblasť v dôsledku požiadavky na redukcii plošného rozsahu CHKO z územia vylúčené. Ide o intenzívne obhospodarované plochy na PPF. Naopak plochy na LPF sa do CHKO pribrali (k.ú. Skalica, k.ú. Sobotište).

Obr. 1 Fyzicko-geografická mapa územia

Zdroj: spracované podľa Atlasu krajiny Slovenskej republiky

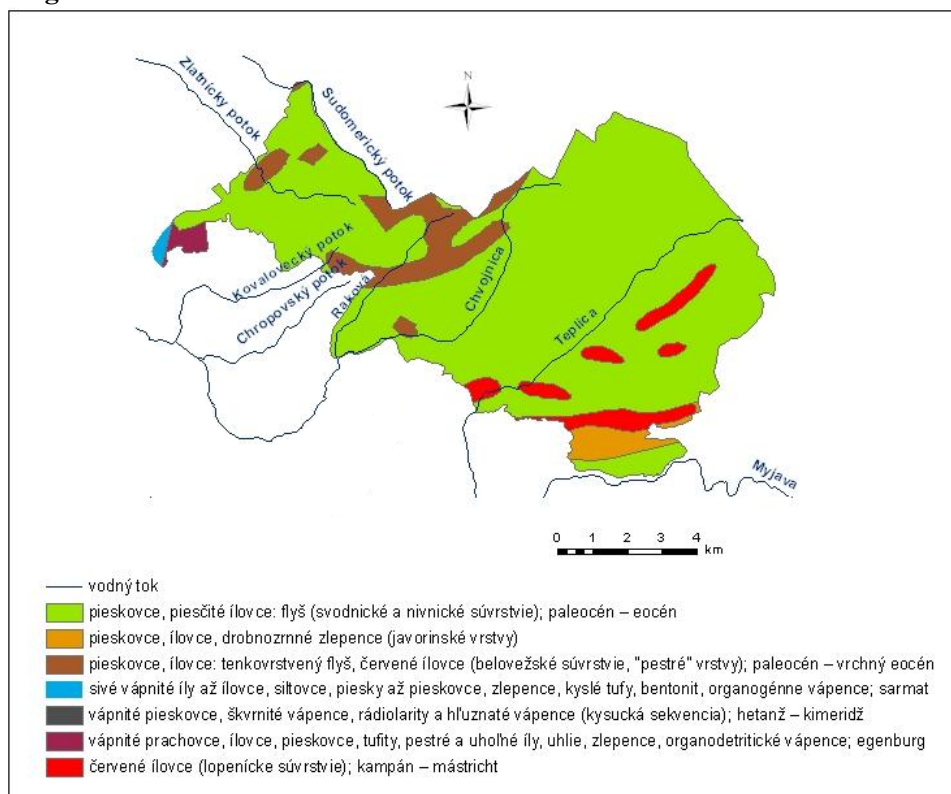
2.1.1. Geologické a geomorfologické pomery

Hodnotené územie tvoria orografické celky Biele Karpaty a Chvojnická pahorkatina na západnom okraji. Biele Karpaty, vrásnené prevažne v období kriedy a paleogénu (alpínsky orogén), patria k vonkajším Západným Karpatom, ktoré sú horskou subprovinciou Západných Karpát. Ide o najvyššie pohorie juhozápadného okraja karpatského oblúka.

Na geologickej stavbe sa podieľajú flyšové sedimenty magurskej jednotky (ílovce, ílovité bridlice, pieskovce, slieňovce), ktoré tvoria široký pás na severozápadnom obvode Bielych Karpát. Magurský flyš sa vyvíjal v období vrchnej kriedy až spodného eocénu (Kuča a kol. 1992). V podloží územia prevažujú pieskovce, piesčité ílovce (flyš), príp. pieskovce a ílovce (tenkovrstvený flyš) z obdobia paleocén až eocén, s enklávami červených ílovcov. Po vyvrásnení flyšu došlo k eróznodenulačným procesom, ktoré boli prerušené tektonickými pohybmi krýh. Zarovnané formy povrchu sa najlepšie zachovali na masívnych pieskovcoch v Žalostinej. Tektonickými pohybmi krýh bol masív rozlamaný priečnymi zlomami, pozdĺž

ktorých sa prehĺbovali doliny potokov. Pásmo Bielych Karpát je priečne členené systémom zlomov v smere SZ–JV, v riešenom území skôr v smere S–J.

Obr. 2 Geologická stavba

Zdroj: spracované podľa Atlasu krajiny Slovenskej republiky

V období kvartéru mali na vývoj geologického prostredia územia značný vplyv erózo-denudačné procesy a fluvialná činnosť. Ich pôsobením vznikli geneticko-litologické komplexy – deluviálne, proluviálne a fluvialne sedimenty. Deluviálne (svahové) sedimenty úpätných polôh Bielych Karpát tvoria hliny s úlomkami hornín, zahlinené úlomky, hlinito-kamenité až kamenito-hlinité sedimenty, vyvinuté na eocénnom bielokarpatskom flyši. Pomerne široká niva podhorského toku Teplica (Vrbovčianka) je tvorená fluvialnymi sedimentmi, v rámci ktorých dominujú piesčité hliny, piesčito-ílovito-prachovité hliny ako aj prachovito-piesčité íly. Hrúbka delúvií nepresahuje 3 m, fluvialne sedimenty 7 m (Vaškovič, Valach 2008).

Podľa geomorfologického členenia spadá územie do oblasti slovensko-moravské Karpaty s geomorfologickým celkom Biele Karpaty a do oblasti Záhorská nížina s celkom Chvojnícka pahorkatina. Väčšinu územia zaberá geomorfologický podcelok Bielych Karpát Žalostinská vrchovina. Z geomorfologického celku Chvojnícka pahorkatina do územia zasahujú dva geomorfologické podcelky – Skalický háj a Unínska pahorkatina.

Tab. 2 Geomorfologické členenie územia

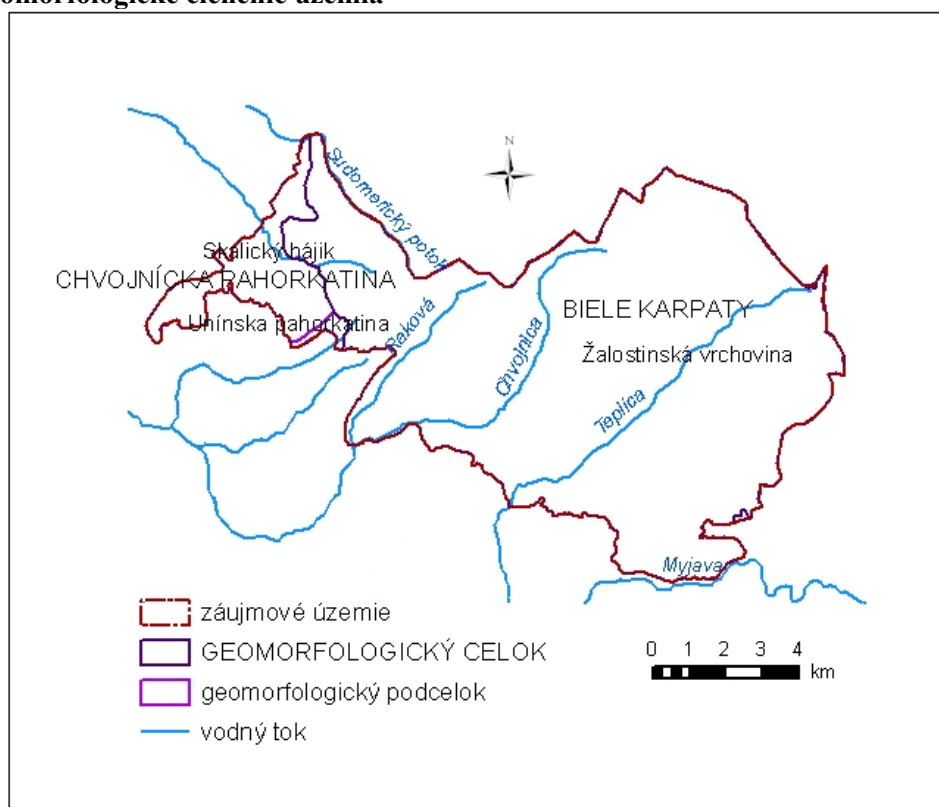
Slovensko-moravské Karpaty (oblasť)	Záhorská nížina (oblasť)
<i>Biele Karpaty (celok)</i> . .1 <u>Žalostinská vrchovina</u> . .2 Javorinská hornatina . .3 Beštiny . .4 Lopenická hornatina . .5 Súčanská vrchovina . . . . .5.1 Súčanská kotlina . .6 Kobylináč . . . . .6.1 Hladké vrchy . . . . .6.2 Zubácka brázda . .7 Kýčerská hornatina . .8 Bošácke bradlá . .9 Vršatské bradlá . . . . .9.1 Vysoké Vršatce . . . . .9.2 Podvršatská brázda . . . . .9.3 Vršatské predhorie	<i>Chvojnícka pahorkatina (celok)</i> . .1 <u>Unínska pahorkatina</u> . .2 Senická pahorkatina . .3 Zámčisko . .4 <u>Skalický hájik</u>

Zdroj: spracované podľa Atlasu krajiny Slovenskej republiky

Vysvetlivky : . .1 podcelok, (podčiarknutý podcelok zasahuje do hodnoteného územia)

.....5.1 časť

Obr. 3 Geomorfologické členenie územia

Zdroj: spracované podľa Atlasu krajiny Slovenskej republiky

Z geomorfologického hľadiska sa územie Bielych Karpát zaraďuje k makrotypu horskej erózo-denudačnej krajiny mierneho pásma. Základným fyziologickým znakom je členitosť povrchu s kolísavou amplitúdou reliéfu, sklonitostných pomerov územia a nadmorských výšok. Flyšové pásmo sa vyznačuje mierne zaoblenými chrbtami a hlboko zarezanými tokmi. V miestach s menej odolnými horninami sú prevažne mierne, dlhé svahy, oblé mätko modelované chrbty a rozsiahle pedimenty.

V miestach s väčšími ílovcovými horninami dochádza často k zosuvom, ktoré vznikajú vplyvom antropogénnej činnosti, hĺbkovej erózie a abnormálne vysokých zrážok. Tieto disturbancie sa stávajú významnými stanoviskami pre druhy s malou konkurenčnou schopnosťou (Kuča 1992).

Z geomorfologických tvarov sú zastúpené aluviálne nivy (Teplica, Chvojnice), zárezy a výmole (Teplica) na svahoch a v dnách dolín, kde v období periglaciálnej modelácie došlo k akumulácii uvoľneného materiálu.

Hlavnou morfoštruktúrou v okolí obce Vrbovce je široká úvalinová dolina z východnej strany vymedzená strmými svahmi. Západné svahy majú miernejší sklon. Viac ako polovicu tejto časti územia tvoria erózne formy, ktoré sa vyskytujú po oboch stranách úvaliny.

Biele Karpaty majú charakter vyššej vrchoviny s relatívnymi výškovými rozdielmi 181-310 m v obvodovej časti, 311-470 m v centrálnej časti. Priemerná sklonitosť územia sa pohybuje v rozmedzí 6,1-12° (Žalostinská vrchovina). Reliéf Chvojnickej pahorkatiny má nížinný pahorkatinný charakter, sklon svahov 2,6-6°.

Najnižší bod územia leží v nadmorskej výške cca 247 m (JV výbežok lesa) v katastre Radošovce a 256 m (údolie Teplice) v katastre Vrbovce. Najvyššie sa zdvíha Žalostiná (621,4 m), Ostrý vrch (601 m), Tri kopce (584 m) a Pecková (576 m).

2.1.2. Klimatické pomery

Do riešeného územia zasahujú štyri klimatické okrsky (viď tab. 2, obr. 4).

Tab. 3 Klimatické okrsky

Teplá oblasť (T) – priemerne 50 a viac letných dní (LD) za rok (s denným maximom teploty vzduchu $\geq 25\text{ °C}$)		
Okrsk	Charakteristika okrsku	Klimatické znaky
<i>T6</i>	teplý, mierne vlhký, s miernou zimou	január $> -3\text{ °C}$, LD > 50
Mierne teplá oblasť (M) – priemerne menej ako 50 letných dní (LD) za rok (s denným maximom teploty vzduchu $\geq 25\text{ °C}$), júlový priemer teploty vzduchu $\geq 16\text{ °C}$		
Okrsk	Charakteristika okrsku	Klimatické znaky
<i>M1</i>	mierne teplý, mierne vlhký, s miernou zimou, pahorkatinný	január $> -3\text{ °C}$, júl $\Rightarrow 16\text{ °C}$, LD < 50 , do 500 m n.m.
<i>M4</i>	mierne teplý, vlhký, s miernou zimou, pahorkatinný až rovinný	január $> -3\text{ °C}$, júl $\Rightarrow 16\text{ °C}$, LD < 50 , do 500 m n.m.
<i>M6</i>	mierne teplý, vlhký, vrchovinný	júl $\Rightarrow 16\text{ °C}$, LD < 50 , prevažne nad 500 m n.m.

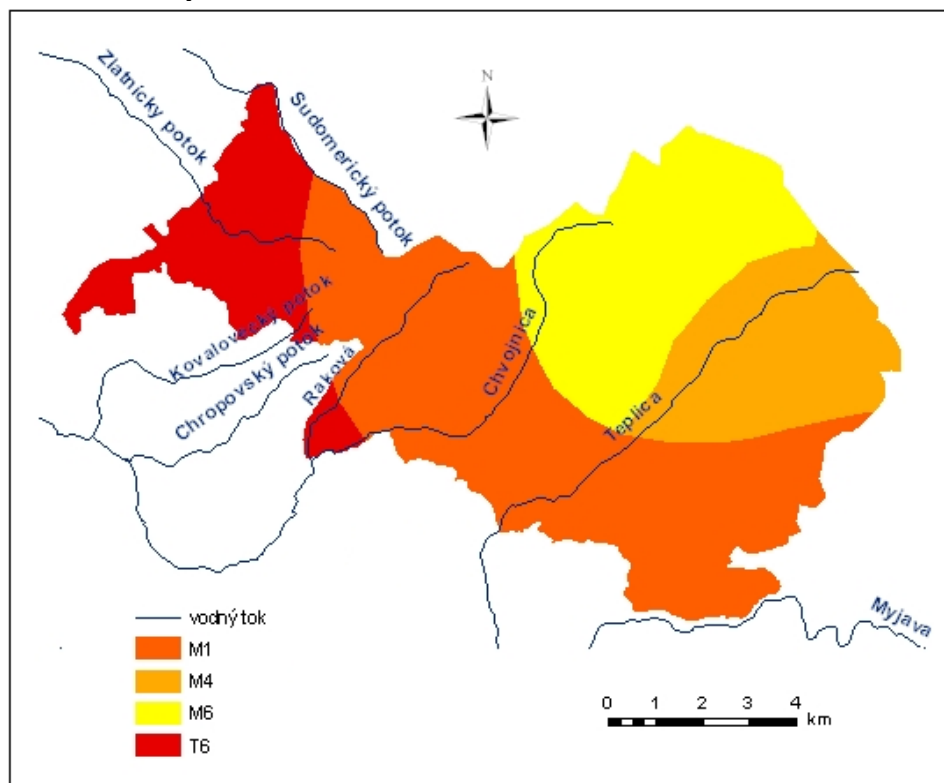
LD – priemerný počet letných dní za rok s denným maximom teploty vzduchu $\geq 25\text{ °C}$

Obdobie pozorovania 1961-1990

Zdroj: Atlas krajiny Slovenskej republiky 2002

Najteplejšie oblasti sa vyznačujú teplou, mierne vlhkou klímou s miernou zimou. Dlhodobý ročný priemer teplôt sa pohybuje v rozmedzí 8-9 °C. Najvyššie položené miesta sú charakteristické priemernou ročnou teplotou pod 7 °C. Najchladnejším mesiacom v roku je v priemere január (-2 až -3 °C) a najteplejším júl (18-19 °C).

Obr. 4 Klimatické okrsky

Zdroj: spracované podľa Atlasu krajiny Slovenskej republiky

Z hľadiska zrážkových úhrnov patrí územie CHKO k relatívne vlhším územiám. Všeobecne platí, že zrážky s nadmorskou výškou rastú. Priemerné ročné zrážkové úhrny sa v danom území pohybujú v rozmedzí 600-700 mm, v najvyšších oblastiach ako Žalostiná dosahujú až 800 mm/rok. Maximum zrážok sa vyskytuje v júni, potom v júli a auguste. Minimálne zrážky spadnú v mesiacoch január, február, marec. Snehová pokrývka sa v teplej oblasti udržiava 40-60 dní, kým v najvyšších chladných polohách územia priemerne asi 80-100 dní v roku. Údaje sa vzťahujú na obdobie pozorovania v rokoch 1961-1990 (Atlas krajiny Slovenskej republiky 2002).

2.1.3. Hydrologické pomery

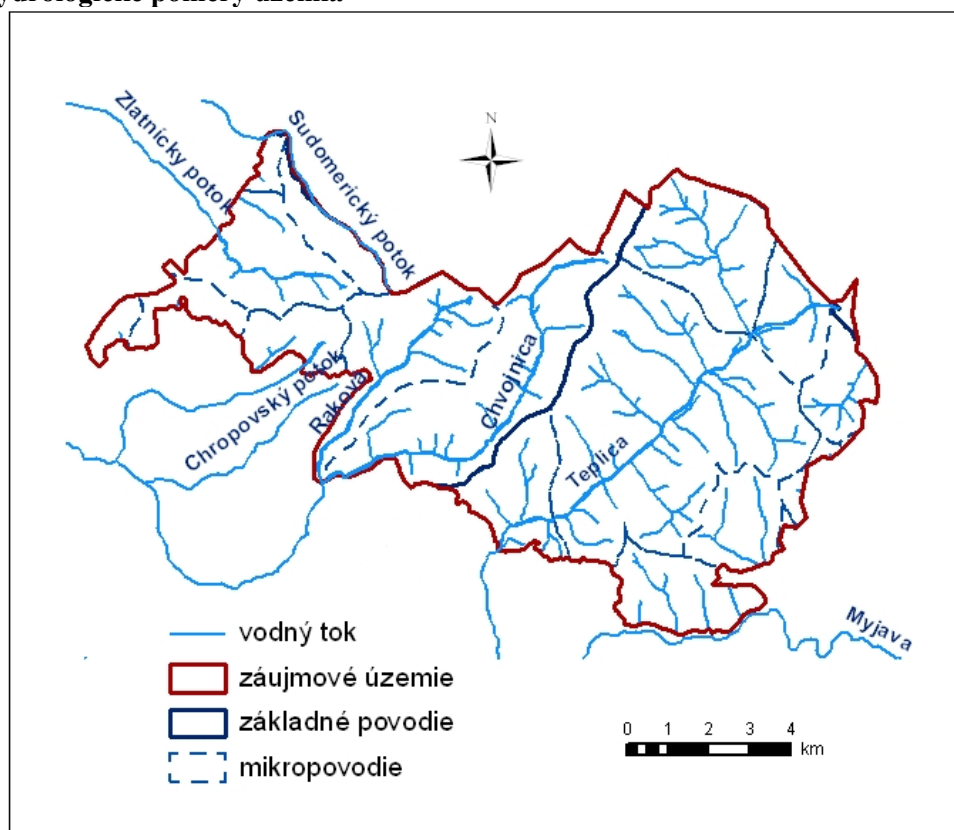
Územie je odvodňované dvoma hlavnými tokmi Teplica (Vrbovčianka) a Chvojníčka do rieky Moravy (úmorie Čierneho mora). Rieky majú bystrinný charakter so značným spádom a prevahou erózných procesov nad akumulácnou činnosťou. Vyznačujú sa dažďovo-snehovým režimom. Najvodnejšie mesiace sú v jarnom období (marec-máj) z dôvodu topenia

snehu. Najnižšie mesačné prietoky sa vyskytujú v septembri. Výrazné je podružné zvýšenie vodnosti koncom jesene a začiatkom zimy (Kuča a kol. 1992).

Teplica (pravostranný prítok Myjavy) s celkovou dĺžkou 34 km pramení v Bielych Karpatoch na území Českej republiky pod sedlom U tří kamenů v nadmorskej výške cca 440 m. Na území Slovenska má dĺžku 28 km. Teplica je tokom IV. Rádu. Ústí do nej viacero prítokov, napr. Liešťanský potok, Malejovský potok, Pecková, Valúchovský potok, Bublavý potok, Vrbovský potok, Zápasečník, Haluzníkov potok, Lulov potok, Kopánky, Vápenník, Chodúrsky potok atď. (Vaškovič, Valach 2008).

Chvojnica (ľavostranný prítok Moravy) s dĺžkou 34 km pramení v masíve Žalostiná (621,4 m) vo výške cca 570 m n. m. Chvojnica je tokom III. rádu. Do Chvojnice sa vlieva Raková (pravostranný prítok s dĺžkou 6,4 km), prameniaca pod vrchom Machnáč (472 m) vo výške približne 427 m n.m. Ústie sa nachádza pri osade Hanzlovka vo výške cca 290 m n.m.

Obr. 5 Hydrologické pomery územia

Zdroj: spracované podľa Atlasu krajiny Slovenskej republiky

Tab. 4 Hydrologické charakteristiky vodných tokov Teplica a Chvojnica

	Priemerný ročný prietok Q_r [m^3/s]	Koeficient odtoku [l]	Špecifický odtok [$l/s/km^2$]	Dlhodobý priem. ročný prietok Q_a [m^3/s]	Rozkolísanosť
Teplica (Sobotišťe)	0,404 (2007)	0,19-0,2	5,38	0,46	6,9
Chvojnica (Lopašov)	0,050 (2007)	–	5,36 (1969–89)	0,167 (1969–89)	6,2 (1969–89)

Zdroj: Kuča a kol. 1992; Vaškovič, Valach 2008, SHMÚ

Špecifický odtok oboch vodných tokov sa nachádza hlboko pod priemernými hodnotami Slovenska v dôsledku viacerých faktorov – negatívna vlahová bilancia, geologicko-geomorfologické pomery, pozmenená krajinná štruktúra.

Extrémne prietoky sa viažu na jaré obdobie, letné búrkové dažde (VII-VIII), menej na jesenné dažďové obdobie (XI). Jaré prietokové vlny majú zväčša dlhší časový priebeh, kým letné a jesenné majú spravidla vyšší kulminačný prietok. Malé hodnoty prietokov a nízke vodné stavy sa vyskytujú koncom leta, začiatkom jesene (IX-X), menej v zimnom období. Priemerné minimálne prietoky klesajú na jednu tretinu až pätinu dlhodobých priemerných prietokov (Q_a) (Vaškovič, Valach 2008).

Na rieke Teplica a jej prítokoch (najmä Haluzníkov, Liešťanský a Valúchovský potok) došlo k úpravám korýt, čo spôsobilo urýchlenie odtoku. Okrem nevhodných fyzicko-geografických podmienok (flyšové toky, rýchly odtok, malá schopnosť retencie) vplývajú na odtokový režim i zmeny krajinej štruktúry (odstránenie lúk v hornej časti povodia, prevaha ornej pôdy). Naopak Chvojnica sa stala najzachovalejším vodným tokom v západnej časti Bielych Karpát. Bolo vyhlásené za chránené územie (PP Chvojnica).

Západnú časť oblasti odvodňuje Zlatnícky potok (povodie Moravy).

Pri obci Vrbovce sa na potoku Zápasečník nachádza vodná nádrž Vrbovce.

V území sa vyskytujú lokálne významné mokrade (viď príloha 3). K mokradiam lokálneho významu sú zaradené menšie lokality so sústredeným výskytom bežných druhov rastlín a živočíchov viazaných na mokrade. Patria k nim aj mokrade s miestnym hydrologickým významom a lokality významné svojou ekostabilizačnou funkciou, napr. liahniská obojživelníkov, lokality významné produkciou rýb a pod. (Vaškovič, Valach 2008).

Hydrogeologický význam oblasti je minimálny až zanedbateľný. Flyšové pásmo je charakteristické nedostatkom vody. Pramene sú malé, s kolísavou výdatnosťou počas roka. Priemerná výdatnosť sa pohybuje do 1 l/s, v suchom období neprekročí hodnotu 0,1 l/s.

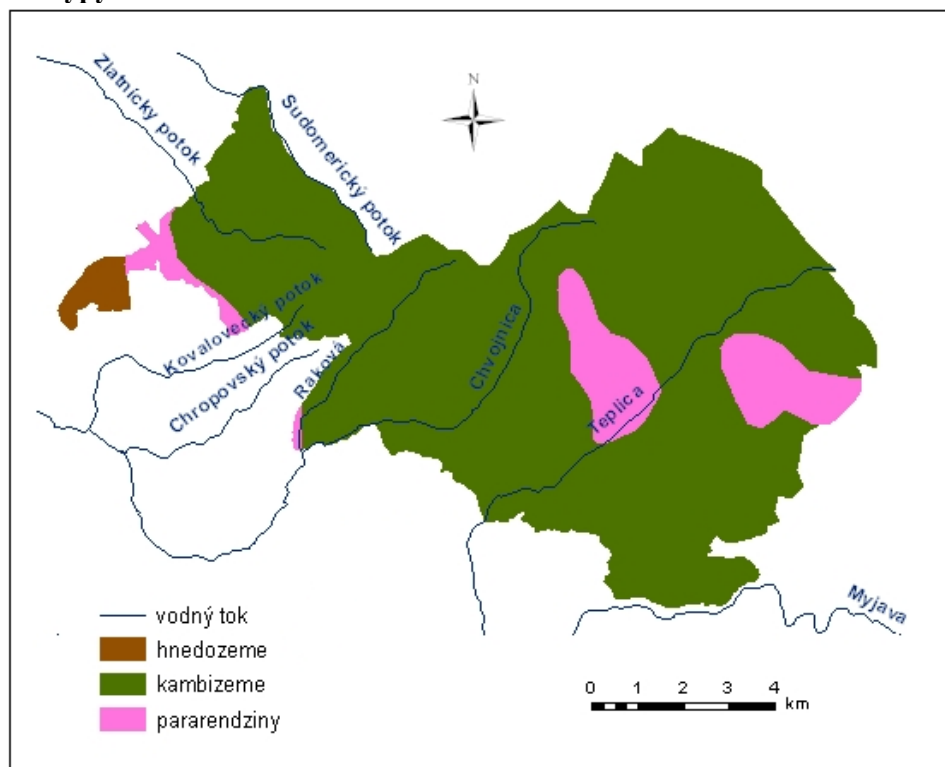
K významným prameňom oblasti (vodárenským zdrojom) patrí prameň Vítek v lokalite Štefanová (priemerná ročná výdatnosť 0,4-2,1 l/s), prameň Štúrova (0,35 l/s) a Kobela (0,04-2 l/s), s ochrannými pásmami vodárenských zdrojov I. a II. stupňa.

2.1.4. Pedologické pomery

V riešenej oblasti dominujú hnedé lesné pôdy (kambizeme) stredne ťažké až ťažké vo vyššie položených lokalitách. V bezodtokových terénnych depresiách sú ovplyvnené glejovými procesmi (kambizeme pseudoglejové nasýtené), na strmších svahoch sa pomerne značne rozšírila kambizem modálna a kultizem nasýtená. Na kambizem sa miestami viažu pararendziny kambizemné a rendzinové. V poľnohospodársky využívannej časti územia sa vyskytuje hnedozem pseudoglejová. V údolných nivách vodných tokov sú rozšírené fluvizeme modálne, stredne ťažké. V okolí pramenísk dominujú gleje (Atlas krajiny Slovenskej republiky 2002; Vaškovič, Valach 2008).

Pôdy sú pri nevhodných agrotechnických postupoch náchylné k vodnej erózii, v dôsledku čoho vznikli v svahoch početné zárezy strží. Väčšina z nich je zvodnená, zarastená stromovou alebo krovinou vegetáciou. Veľká časť ornej pôdy tak výrazne stratila na agrotechnickej hodnote.

Obr. 6 Pôdne typy

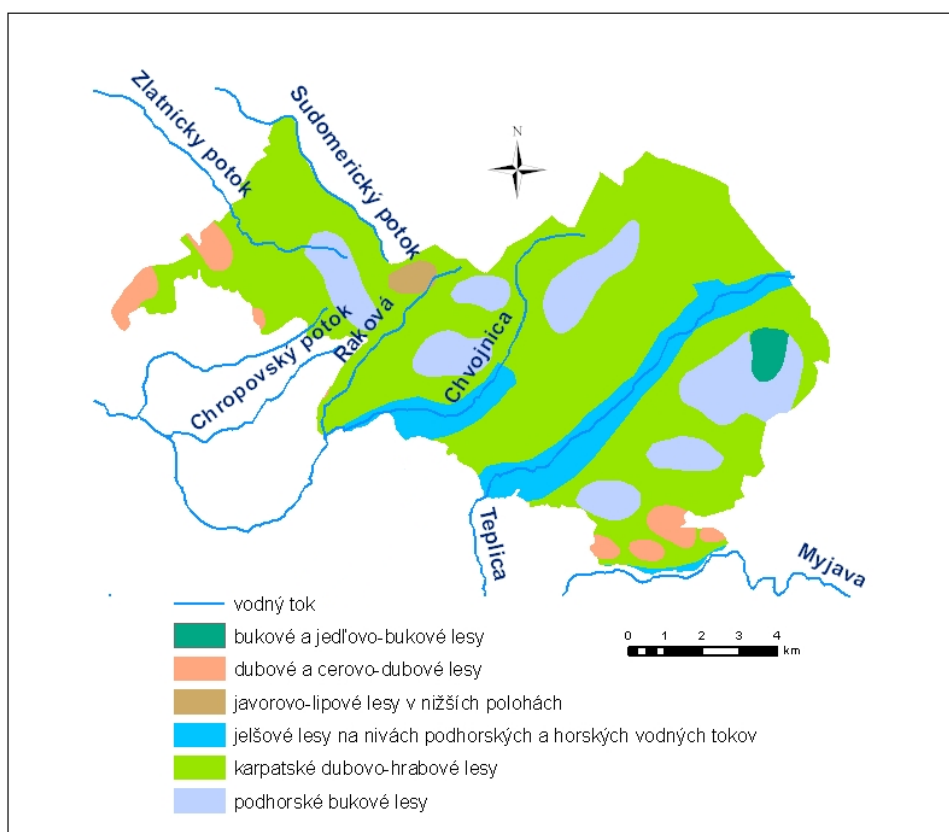
Zdroj: spracované podľa Atlasu krajiny Slovenskej republiky

2.1.5. Rastlinstvo

Vegetácia patrí k najpozoruhodnejším fenoménom Bielych Karpát. CHKO sa vyznačuje vysokou biodiverzitou rastlinných druhov. Z hľadiska fytogeografického členenia spadá do oblasti západokarpatskej flóry. Väčšinu územia pokrývajú karpatské mezofyty. Pôvodné spoločenstvá spestrujú teplomilné panónske prvky (termofyty), ktoré sem prenikajú Považím, okrajom Malých Karpát, v menšej miere i údolím rieky Moravy. Do južnej časti CHKO zasahuje panónska xerothermná flóra. K najxerothermnejším stanoviskám patrili v minulosti kavyľové stepi (kavyľ tenkolistý, kavyľ Ivanov), rozšírené v okolí Žalostinej.

Oblasť CHKO Biele Karpaty pokrývajú prevažne lesy, predovšetkým listnaté. Na južných úbočiach sú zastúpené karpatské dubovo-hrabové lesy, vo vyšších polohách podhorské bučiny (klimaxové spoločenstvá) (viď obr. 7). V oblasti kopaníc boli lesy premenené na polia, lúky a pasienky.

Obr. 7 Potenciálna prirodzená vegetácia

Zdroj: spracované podľa Atlasu krajiny Slovenskej republiky

Z listnatých drevín dominuje dub zimný, buk lesný, hrab obyčajný, potom jaseň, javor, brest. Do výšky 500-600 m n. m. prevládajú dubové lesy. V najteplejšej časti CHKO rastú na prudších svahoch s južnou expozíciou ostrovčeky teplomilných dúbrav.

Obr. 8 Podhorské bučiny

Zdroj: autor

Ich výskyt je obmedzený a veľmi vzácny, pretože prirodzený porast v tejto časti CHKO bol najskôr odlesnený a potom miestami nahradený kultúrami ihličnanov. Rastie tu dub letný, dub zimný a veľmi vzácny dub plstnatý. Na exponovaných svahoch a sutiach rastú lipové a jaseňové javoriny, na alúviách miestami jeľšiny.

Z ihličnanov sa rozšírili jedľa biela (prirodzený výskyt), smrekovec opadavý a smrek obyčajný (nepôvodné druhy).

Charakteristickým nelesným typom vegetácie Bielych Karpát sú kvetnaté lúky. Patria k nížinným a podhorským kosným lúkam. Väčšina sa kosí pravidelne jeden až dvakrát do roka. Lúky sa vyznačujú druhovým bohatstvom, fyziognomickou pestrosťou i plošným rozšírením. Typický je výskyt lúčnych, lesných a lemových druhov, suchomilných i vlhkomilných, ako aj pestrosť rôznych fytogeografických elementov. V porastoch prevládajú ovsík vyšší, psiarka, trojšet, na podmáčaných plochách vysoké ostrice, sitiny, trstina a pálka. Medzi vzácne lúčne druhy sa radí napr. kosatec trávolistý, mečík strechovitý, ruža galská a ďalšie (Kuča a kol. 1992).

K najpozoruhodnejším javom patria bielokarpatské orchideové lúky. Vhodné prírodné podmienky a extenzívny spôsob hospodárenia na lúkach a pastvinách umožnili rozvoj čeľade

Obr. 9 Ľalia cibuľkonosná

Zdroj: www.sažp.sk

vstavačovitých (*Orchidaceae*). Z hľadiska kvality i kvantity bolo v minulosti územie Bielych Karpát najbohatšie na orchidey v strednej Európe. Bolo tu zaznamenaných vyše 40 taxónov, teda viac ako 2/3 všetkých známych na území bývalého Československa. Väčšina lúčnych orchideí vyžaduje pre svoju existenciu nehnojené, pravidelne kosené a extenzívne spásané plochy. V súčasnosti rastú

mnohé na okrajoch lúk, ktoré nie sú v takej miere poznačené agrotechnikou. Medzi významné orchidey Bielych Karpát patria vstavač mužský a vojenský, päťprstnica horská, vstavačovec májový a strmolistý, hmyzovník Holubyho a ďalšie.

Najzachovalejšie lúky s cennými populáciami ako napr. vstavač počerný, poniklec veľkokvetý a ľalia cibuľkonosná boli vyhlásené za maloplošné chránené územia.

Zaujímavosťou Bielych Karpát sú plevelové spoločenstvá. Záhumienky a súkromné políčka, obrábané malou mechanizáciou a neovplyvnené nadmerným používaním pesticídov a umelých hnojív, sa stali refúgiami mnohých druhov poľných burín. V minulosti boli bežne plošne rozšírené, dnes však takmer zmizli. K veľmi vzácnym patrí napr. kúkoľ poľný a stoklas obilný, ojedinele sa vyskytujúci v oblasti kopaníc (Kuča a kol. 1992).

Obr. 10 Poniklec veľkokvetý

Zdroj: www.sažp.sk

2.1.6. Živočíšstvo

Fauna Bielych Karpát je málo preskúmaná, avšak platí, že je veľmi rozmanitá a pestrá, čo súvisí jednak s geografickou polohou, pestrou mozaikou rastlinných spoločenstiev, ale i s migráciou druhov. Severné svahy obývajú zväčša horské karpatské druhy, z južných a juhovýchodných častí Európy prenikajú do tejto oblasti teplomilné panónske prvky, zo západu zase hercýnske (Kuča 1992). Živočíšstvo patrí prevažne do provincie listnatých lesov eurosibírskej oblasti (podkarpatský úsek), čiastočne i do provincie stepí (panónsky úsek).

Na poliach, lúkach a pasienkoch žijú bežné, ale aj vzácne druhy typické pre tieto biotopy.

Obr. 11, 12, 13, 14 Modlivka zelená, roháč obyčajný, užovka stromová, sluka lesná

Zdroj: www.sažp.sk

Veľmi početné zastúpenie majú motýle a chrobáky. Vyskytuje sa tu napr. modlivka zelená, roháč obyčajný, modráčik bahniskový. Z plazov tu žije v hojnom počte užovka stromová, jašterica bystrá. Z vtákov je významná napr. volavka popolavá, bocian biely, sluka lesná či prepelica poľná a divé kačice, ktoré hniezdia na vodných tokoch. K vzácnym druhom spomedzi cicavcov patrí ondatra, vydra riečna, vlk obyčajný. Z lovnej zveri je zastúpená hlavne srnčia a v menšom počte jelenia zver a diviak. Výskyt nepôvodného druhu, daniela škvrnitého, ohrozuje nielen mnohé vzácne rastliny, ale aj lesné dreviny (semenáčky).

2.1.7. Ochrana prírody a krajiny

65 % rozlohy riešeného územia zaujíma CHKO Biele Karpaty (II. stupeň ochrany). Na území sa nachádza deväť maloplošných osobitne chránených území (IV. stupeň ochrany) – jedna prírodná rezervácia (PR) a osem prírodných pamiatok (PP). Údaje za jednotlivé maloplošné chránené územia poskytuje príloha 4 (www.enviroportal.sk).

Zo sústavy Natura 2000 sa na území vyskytujú dve územia európskeho významu (ÚEV) – Žalostiná s rozlohou 215,37 ha a jadrové ÚEV Biele Karpaty – Chvojníca s rozlohou

70,3 km². Územia boli navrhnuté z dôvodu ochrany biotopov európskeho významu a výskytu vzácnych a ohrozených druhov (viď príloha 5). Vtáčia oblasť sa tu nevyskytuje.

V riešenom území a v jeho tesnej blízkosti sa nachádzajú nasledujúce prvky územného systému ekologickej stability (viď príloha 6) (Krumpelcová a kol. 2003; Vaškovič, Valach 2008):

- biokoridor vedúci masívom a okrajom Bielych Karpát a prechádzajúci Sudoměřickým potokom na nivu Moravy (biokoridor nadregionálneho významu)
- biokoridor vodného toku Chvojnice (biokoridor regionálneho významu)
- biokoridor vodného toku Teplice (biokoridor regionálneho významu)
- Skalický les (biocentrum nadregionálneho významu)
- Žalostiná (biocentrum regionálneho významu)
- Kaštieľska hora (biocentrum regionálneho významu).

Na prvky R-ÚSES nadväzujú navrhnuté prvky miestnej úrovne ÚSES (zatiaľ len v návrhoch územných plánov, napr. biocentrá viažuce sa na lesný masív, biokoridory sledujúce zeleň popri vodných tokoch).

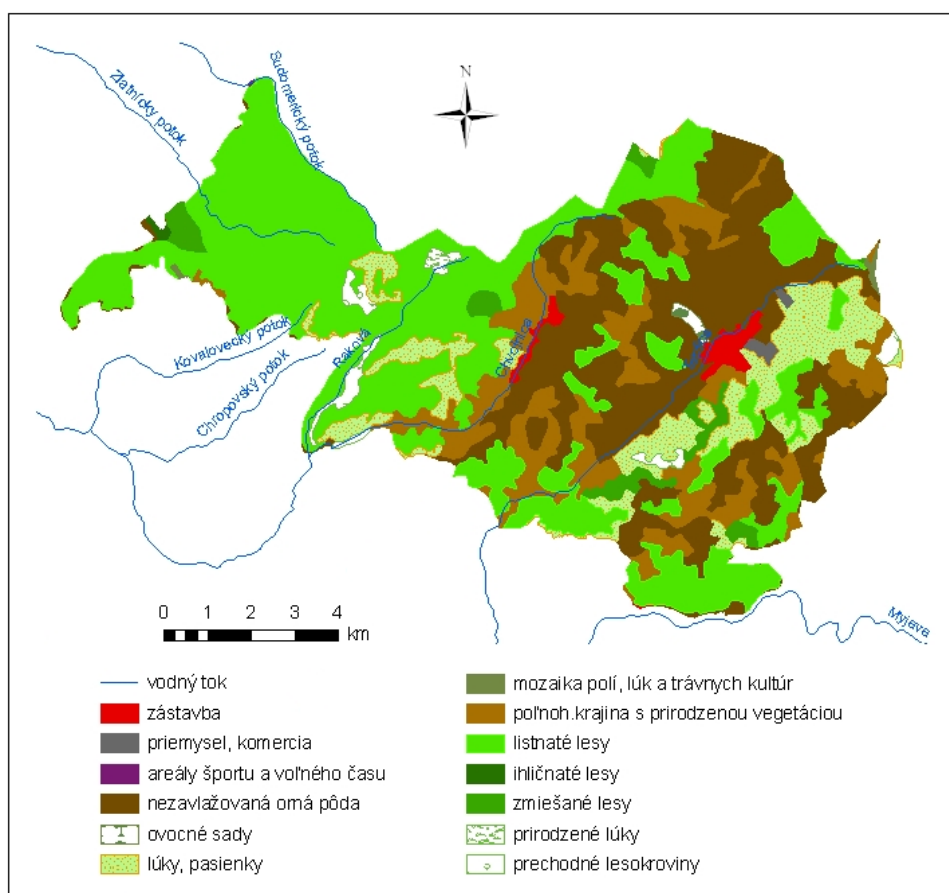
Nachádza sa tu viacero genofondovo významných lokalít (viď príloha 7), z ktorých len pár bolo vyhlásených za maloplošné chránené územia (prírodné pamiatky, prírodné rezervácie).

2.1.8. Súčasná krajinná pokrývka

Riešené územie predstavuje krajina s rozsiahlou lesnou pokrývkou a krajina s menším lesným zázemím s pomerne vysokým podielom rozptýlenej zelene v poľnohospodárskej krajine. Mnohé krajinné prvky sú naviazané priamo na sieť chránených území, území sústavy NATURA 2000, prvkov ÚSES alebo na sieť genofondovo významných lokalít. Podstatná časť územia je krajinársky veľmi hodnotná.

Obr. 15 Súčasná krajinná pokrývka územia

Zdroj: spracované podľa CORINE Land Cover 2000

Tab. 5 Súčasná krajinná pokrývka

CORINE Land Cover	plocha (km ²)	podiel (%)
zástavba	1,43	1,32
priemysel a komercia	0,34	0,31
areály športu a voľného času	0,03	0,02
nezavlažovaná orná pôda	29,15	26,76
Ovocné sady	0,27	0,25
lúky a pasienky	11,26	10,34
mozaika polí, lúk a trvalých kultúr	0,22	0,2
prevažne poľnohospodárska krajina s výrazným zastúpením prirodzenej vegetácie	14,84	13,63
Listnaté lesy	46,44	42,64
ihličnaté les	0,16	0,14
zmiešané lesy	2,83	2,6
prirodzené lúky	0,30	0,28
prechodné lesokroviny	1,56	1,44
SPOLU	108,83	100

Zdroj: Slovenská agentúra životného prostredia

Takmer polovicu územia pokrývajú lesy (s jednoznačnou prevahou listnatých lesov). Pokrývajú predovšetkým západnú časť územia. Jedna tretina rozlohy (29 %) sa využíva ako pôda orná. Lúky a pasienky v kombinácii s rozptýlenou zeleňou tvoria pestrú krajinnú mozaiku s jemne zrnitou štruktúrou. Významným znakom sú pomerne rozsiahle plochy poľnohospodárskej krajiny s výrazným zastúpením prirodzenej vegetácie (cca 15 % rozlohy).

Využitie pôdneho fondu limituje reliéf. Východná časť územia je využívaná ako TTP s hustou sieťou zalesnených strží a menších lesíkov, ktoré pokrývajú chladné severné expozície svahov.

Niektoré plochy sa však javia ako neudržiavané, dochádza k ich postupnému zarastaniu, ide najmä o trávne porasty. Rovnaký osud postihol i sady pri neobývaných usadlostiach, pre ktoré sú typické vysokokmeňové stromy a extenzívne využívanie sadov pre pastvu. Takisto veľký ovocný sad na SV konci obce Vrbovce postupne zarastá.

2.2. SOCIO-EKONOMICKÁ CHARAKTERISTIKA

2.2.1. Osídlenie

Osídlenie má rozptýlený, kopaničiarsky charakter. Príčinou vzniku kopaníc bol nedostatok pôdy, ktorý vyhnal mnohých obyvateľov obce do odľahlejších miest chotára. Názov „kopanica“ súvisí s kľčovaním lesov a následným kopaním lesnej pôdy, na ktorej sa potom usadzovali. Ľudia, ktorí takto získali novú poľnohospodársku pôdu, dostávali úľavy, 15 rokov boli oslobodení od daní (www.vrbovce.sk). Kopaničiarske osídlenie na odlesnených úbočiach a hrebeňoch je tvorené rozptýlenými izolovanými hospodárskymi usadlosťami alebo hospodárskymi dvormi združenými do väčších či menších osád.

Súčasným problémom kopaníc je úbytok obyvateľov a ich postupný zánik. Dnes slúžia mnohé domy na rekreáciu, tzv. druhé bývanie (chalupári). Niektoré z nich sú neobývané z dôvodov zmeny vlastníka, súdneho konania, prestavby či obnovy.

Na územie zasahuje len niekoľko ľudských sídel. Obec Vrbovce (315 m n. m.) spolu s kopaničiarskymi osadami, ktorých je v súčasnosti okolo 60, tvoria tzv. „Vrbovský chotár“.

Vrbovčianske kopanice vznikali v období valašskej kolonizácie, pravdepodobne od 2. polovice 17. storočia. Obyvateľov tvorili okrem miestnych i utečenci, ktorí sem prichádzali z dolných zemí z obavy pred Turcami alebo z Čiech v dôsledku 30. ročnej vojny a náboženských perzekúcií. Až do valašskej kolonizácie boli Biele Karpaty pokryté lesom.

Vrbovčianske kopanice môžeme rozdeliť do väčších skupín osídlenia, kde sa nachádza 10 i viac usadlostí (napr. Miechnovci, Ostrý Vrch, Kút, Vápeník, Chodúri, Štefanová, Kopánky), a do roztrúsených, kde dva-tri domy tvoria jednu kopanicu, napr. Pláňava, Mäsiarky, Tomečkovci, Homolovci, u Bohušov, Bučková jama a ďalšie (Vaškovič, Valach 2008).

Usadlosti sú tvorené nepravidelne stavanými hospodárskymi budovami pri obytných domoch. Neodmysliteľnou súčasťou kopaničiarskeho kraja sa stali ovocné sady na juhovýchodných svahoch, chránených pred vetrom. Ovocie sa konzervovalo, sušilo a pálili sa destiláty. Dnes prežívajú len nepatrné zvyšky starých sadov s krajovými odrodami ovocných stromov.

Sídla s pôvodným kopaničiarskym osídlením ako Chvojnica boli premenené na lokality s prístennou a potočnou radovou zástavbou. Vrbovce vznikli zástavbou okolo ciest a potokov – ulicová a radová potočná zástavba.

Prvá písomná zmienka o obci Vrbovce (vidiecke sídlo lokálneho významu) sa nachádza v darovacej listine zo 16. júna 1394, kde sa uvádza latinský názov „Vrbowich“.

Obec Vrbovce si v súčasnosti udržiava vidiecky charakter, typický málopodlažnou obytnou zástavbou rodinných domov, v minimálnej miere doplnenou obytnou zástavbou málopodlažných bytových domov (Vaškovič, Valach 2008).

V obci sa nachádzajú pamiatkovo chránené objekty, resp. národné kultúrne pamiatky v zmysle zákona č. 49/2002 Z.z. o ochrane pamiatkového fondu (pamiatkový zákon), zapísané v Ústrednom zozname pamiatkového fondu:

- rímsko-katolícky kostol sv. Alžbety, postavený v r. 1590;
- pamätná tabuľa, Šándorfi Eduard, na rímsko-katolíckom kostole sv. Alžbety;
- pamätná tabuľa, roky 1848 – 1849;
- vodný mlyn.

V riešenom území sú evidované i archeologické nálezy z 12. a 13. storočia.

Obec Chvojnica (po nemecky nazývaná Fundshuh alebo Funell) leží pod masívom Žalostinej vo výške asi 384 m n. m. Vznikla až v roku 1957 odlúčením časti kopaníc od Vrbovíc, Častkova a Sobotišt'a. Prví osadníci tu v 16. storočí vyklčovali les a začali sa venovať poľnohospodárstvu, chovu dobytky a oviec. Poľnohospodársky charakter si obec zachovala dodnes.

Jedinou kultúrne-historickou pamiatkou obce je baptistický kostol.

2.2.2 Ľudová architektúra

Charakteristickými architektonickými znakmi regiónu je zástavba s dvojsovým štítovým priečelím, valbovou alebo polovalbovou strechou, domy z hlinených tehál s výškou (poschodím), modrá omietka. Išlo o stavby s trojdielnym komorovým pôdorysom (veľká izba, pitvor – budúca kuchyňa, komora). Okolo vstupných dverí sa budoval murovaný výstupok (žudro). Pôvodná slamená strecha (z tzv. došiek) bola postupne nahradená najskôr lámanou bridlicou (šifrom), potom pálenou krytinou (škridľami z pálenej hliny).

Obr. 16, 17, 18 Znaký ľudovej architektúry

Zdroj: autor

Typickým rysom ľudového staviteľstva v obci bola orientácia domu kratšou stranou do ulice, spoločné dvory a niekoľko obytných domov za sebou.

Krajinnou dominantou kopaničiarskych usadlostí sa stala solitérna stodola z kotovice alebo kameňa, väčšinou s polovalbovou strechou zo slamy. Pri stodole bola vysadená vysoká stromová zeleň za účelom ochrany pred vetrom alebo úderom blesku (Vaškovič, Valach 2008).

Obr. 19, 20, 21 Stodola z kotovice, dreva a kameňa

Zdroj: autor

Typickou súčasťou ľudovej architektúry sú maštale, kaplnky, zvonice a Božie muky, citlivo vsadené do terénu a dotvárajúce tak celkový ráz obce (Vaškovič, Valach 2008).

2.2.3. Demografická charakteristika

Počet obyvateľov v obciach postupne klesá. V súčasnosti žije vo Vrbovciach 1506 ľudí, kým v roku 1991 ich bolo 1663. Pokles zaznamenala i Chvojnica, kde z 438 obyvateľov (1991) zostalo súčasných 384 (2007). Štatistické údaje v tabuľkách sú len za katastre Vrbovce a Chvojnica. Ostatné katastre zasahujú do územia len rozptýleným osídlením.

Tab. 6 Demografická charakteristika katastrov Vrbovce a Chvojnica

	Vrbovce	Chvojnica
Počet obyvateľov spolu	1506	384
Muži	714	180
Ženy	792	204
Predproduktívny vek (0-14) spolu	156	55
Produktívny vek (15-54) ženy	419	109
Produktívny vek (15-59) muži	486	124
Postproduktívny vek spolu	445	96
Počet živonarodených	12	0
Počet zomretých	28	7
Celkový prírastok/úbytok	-30	-5
Počet sobášov	5	2
Počet rozvodov	3	1

Údaje k 31.12.2007

Zdroj: Štatistický úrad Slovenskej republiky

Z pohľadu vekovej štruktúry populácie ide o regresívny typ populácie, dochádza k jej postupnému starnutiu. Priaznivejšiu vekovú štruktúru má obec Chvojnica, kde priemerný vek obyvateľov je 39 rokov, kým vo Vrbovciach je to 42 rokov (Džupinová a kol. 2008).

Tab. 7 Vývoj demografických charakteristík obyvateľstva za katastre Vrbovce a Chvojnica

	Vrbovce		Chvojnica	
	SEDB 1991	SODB 2001	SEDB 1991	SODB 2001
Počet obyvateľov	1 663	1 608	438	421
Muži	817	767	218	202
Ženy	846	841	220	219
Národnosť %				
Slovenská	98,74	96,77	99,09 %	97,86
Česká	1,26	2,86	0,91	1,66
Vierovyznanie %				
Rímskokatolícke	5,05	6,28	2,05	6,18
Evanjelické	83,58	87,38	84,02	87,65
Gréckokatolícke	0,00	0,12	0,00	1,66
Bez vyznania	4,63	4,66	2,05	1,90
Ostatné	0,48	0,00	3,20	0,00
Nezistené	6,25	0,93	8,68	0,24
Domy	743	844	183	192
Trvale obývané domy	566	546	136	123

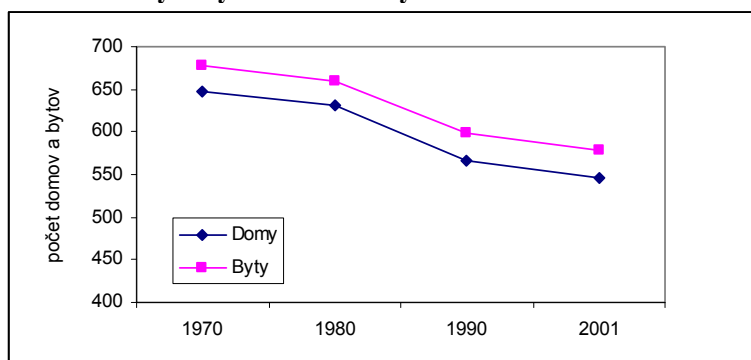
Zdroj: Štatistický úrad Slovenskej republiky

Čo sa týka národnostnej štruktúry, aj napriek prihraničnej polohe, v oboch katastrach žije takmer výlučne slovenské obyvateľstvo s veľmi malým podielom obyvateľov českej národnosti. Zaujímavosťou tohto regiónu je vysoký podiel veriacich (96-98 %), pričom jednoznačne dominuje populácia evanjelického vierovyznania (vyše 87 %).

V štruktúre domového fondu predstavuje podiel všetkých neobývaných domov na celkovom domovom fonde 35 %. Ide o územie s veľmi dobrým potenciálom pre rozvoj druhého bývania vďaka rozptýlenému charakteru osídlenia (Džupinová a kol. 2008).

Pokles počtu trvale obývaných domov a bytov (obr. 13) nemusí byť vždy v kontexte s úbytkom obyvateľstva. Mnohé domy v súčasnosti slúžia na rekreáciu (druhé bývanie). Ďalšími dôvodmi neobývanosti sú zmeny vlastníka, súdne konanie, prestavba či obnova.

Obr. 22 Vývoj počtu trvale obývaných domov a bytov v obci Vrbovce

Zdroj: spracované podľa Vaškovič, Valach 2008

3. METODICKÝ POSTUP

Hlavným cieľom každej metodiky je snaha o objektívne posúdenie charakteristík krajiny a ich hodnôt, ktoré by sa mali zachovať. V tomto prípade to nebude inak. Nasledujúca metodika vychádza čiastočne z metodického postupu hodnotenia vypracovaného Bukáčkom a Matějkom (1998) zo Správy chránených území ČR, čiastočne z metodiky DMI – Diferenčná metóda hodnotenia krajinného obrazu a krajinného rázu (Jančura, 2003), vytvorenej na Fakulte environmentálnej ekológie vo Zvolene v spolupráci so Slovenskou agentúrou životného prostredia Banská Bystrica, avšak s drobnými obmenami (i v závislosti od dostupných materiálov).

Metodický postup má charakter preventívneho hodnotenia.

3.1. TERÉNNY PRIESKUM

Terénny prieskum predstavuje neodmysliteľnú súčasť procesu hodnotenia krajinného rázu. Cieľom práce v teréne je predovšetkým zber dát (súpis krajinných prvkov, ich významnosť) a fotodokumentácia. V teréne sa tiež overujú a spresňujú hranice vymedzených krajinných celkov a priestorov, pripravuje sa popis charakteru územných jednotiek, identifikujú sa percepčné charakteristiky a estetické hodnoty krajiny, ktoré z kartografických podkladov nemožno vyčítať.

3.2. DIFERENCIÁCIA ÚZEMIA NA MENŠIE ÚZEMNÉ CELKY

Prvý krok vychádza z predpokladu, že krajina nie je homogénna, preto je nutné ju rozdeliť na menšie relatívne homogénne územné celky, pre ktoré sa stanovia podmienky ochrany či manažmentu.

V metodologickom postupe hodnotenia sa pracuje s individuálnym členením krajiny a nie s typologickým. Každá krajinná jednotka by mala byť preto jedinečná, neopakovateľná.

Krajinný celok (oblasť krajinného rázu) predstavuje výrez krajiny sledovaného územia s charakteristickým estetickým, prírodným, historickým či iným prejavom, ktorý sa výrazne líši od iného celku vo všetkých charakteristikách alebo v niektorej z nich.

Ako **krajinný priestor** (miesto krajinného rázu) sa označuje menší, relatívne uzavretý a výrazne špecifický priestor vo vnútri krajinného celku. Je tvorený krajinnými zložkami a prvkami, ktoré ho špecifikujú, odlišujú (Bukáček, Matějka 1999).

Hodnotené územie sa rozdelí na krajinné celky a krajinné priestory preložením tematických vrstiev (princíp superpozície): geomorfologické členenie, výšková členitosť územia (digitálny model reliéfu), tvary reliéfu, biotopy, land cover (súčasná vegetačná pokrývka), príp. land use (spôsob využívania), územná ochrana prírody a krajiny, pamiatková ochrana. Ďalej treba zohľadniť mozaiku krajinných štruktúr.

Hranice vymedzených územných jednotiek sa určia empiricky. Stanoviť presné hranice medzi dvoma krajinnými celkami či priestormi nie je vždy jednoduché. Často sa stáva, že sa niektoré znaky prelínajú alebo prechod z jedného celku do druhého nie je ostrý, ale má charakter kontína. Preto stanovenie hraníc v niektorých prípadoch bude len približné.

3.3. IDENTIFIKÁCIA ZNAKOV KRAJINNÝCH CELKOV A KRAJINNÝCH PRIESTOROV

Charakteristika krajinných celkov (KC) a krajinných priestorov (KP) pozostáva z identifikácie typických znakov (krajinných prvkov, zložiek, tvoriacich hlavné rysy územných jednotiek) jednotlivých charakteristík (primárnej, sekundárnej a terciérnej krajinej štruktúry). Poznatky sa čerpajú z rôznych zdrojov (odborná literatúra, dokumentácie, mapové podklady, letecké snímky, databázy štátnych inštitúcií, vlastné mapovanie, terénny prieskum).

Pre každý KC a KP sa spracuje samostatná tabuľka znakov charakteristík, z ktorej by malo byť jednoznačné, čím sa jednotlivé KC a KP od seba líšia.

a. **Primárna krajinná štruktúra** (prírodná charakteristika)

Ide o krajinu prírodnú, pôvodnú, človekom neovplyvnenú alebo len minimálne. Charakteristika prírodných (fyzicko-geografických) faktorov, ktoré krajinu formujú a dávajú jej určitý, charakteristický tvar, vzhľad. Patrí sem predovšetkým reliéf (geológia, geomorfológia), hydrologické podmienky a potenciálna vegetácia. Ďalšie faktory majú skôr doplnkový charakter alebo vyplývajú z vyššie uvedených charakteristík (pedologické pomery).

V krajine sa popisujú nasledovné charakteristiky:

1. geologický podklad – v prípade, že sa priamo podieľa na tvorbe krajinného rázu (bradlové útvary – Krasín, Brančské bradlo, pieskovcový reliéf, ...)
2. rozpätie nadmorských výšok krajinného priestoru v m
3. typ krajiny podľa výškovej členitosti – rovina, plochá a členitá pahorkatina, plochá a členitá vrchovina, hornatina, veľhory
4. tvary reliéfu – zaoblené, ostré tvary, chrbty, plošiny, údolia, riečne nivy, ...
5. sklon (°), expozícia (prevládajúca orientácia na svetovú stranu)
6. hydrologické prvky – prítomnosť vodných tokov, vodných objektov (nádrže, jazerá, rybníky, mokrade, odvodňovacie systémy, ...) – prírodné, prírode blízke, technicky upravené, brehová vegetácia
7. klíma – v prípade, že má určujúci charakter alebo je príčinou osídlenia krajiny, jej spôsobu využívania či štruktúry, architektonického členenia stavieb štruktúry atď.
8. pôda – pôdny typ, pôdny druh, zrnitosť, úrodnosť
9. lesný vegetačný stupeň – (bory), dubový, bukovo-dubový, dubovo-bukový, bukový, jedľovo-bukový, jedľovo-bukovo-smrekový, smrekový, kosodrevinový, alpské lúky
10. potenciálna vegetácia, biotopy.

b. Sekundárna krajinná štruktúra (kultúrno-historická charakteristika)

Sekundárna krajinná štruktúra predstavuje krajinu človekom ovplyvnenú, pozmenenú alebo krajinu umelo vytvorenú. Vystihuje ju okrem iných najmä land cover (súčasná krajinná pokrývka, ktorá je výsledkom pôsobenia prírodných a antropogénnych procesov), znaky sídelnej štruktúry či krajinná mozaika, krajinné dominanty.

Sledované sú tieto charakteristiky:

11. CORINE land cover (aktuálna vegetačná pokrývka) – orná pôda, les (listnatý, ihličnatý, zmiešaný; holiny, monokultúrne porasty, ekotón), lúky, pasienky, trvalé kultúry (vinice, chmeľnice, sady), vodná plocha, umelé plochy (zastavaná plocha, technické a dopravné plochy, priemyselné, poľnohospodárske areály atď.)
12. typ sídla, osídlenia – mestské, vidiecke, kopaničiarske osídlenie, typy historických sídel, osídlenie rozptýlené, súvislé (kompaktné), zapojenie sídla do krajiny, charakter okrajov
13. urbanistická štruktúra – organizácia sídla, typ zástavby, stavby (obytné, hospodárske, verejné – kostol, dom, stodola, škola, ...), podiel zelene (záhrady,

parky), voľných priestorov, vývojovo odlišné časti sídla, ich podiel na celkovom obraze sídla v krajine, vzťahy medzi týmito časťami

14. architektonické znaky – spôsob zastrešenia, použité materiály, ľudová architektúra
15. objekty kultúrno-historického a duchovného významu – ktoré nie sú v zmysle pamiatkového zákona chránené, ale sú nositeľmi kultúrno-historických hodnôt v území (kostoly, pamätné tabule, kaplnky, pomníky, pamätníky, božie muky, mlyny, hrady, ...)
16. rekreačné lokality a záhradkárske kolónie mimo zastavané územie obce
17. iné solitérne prvky – poľnohospodárske, priemyselné, športové plochy, drevené posedy, rozhľadne, kaplnky, Božie muky, ...

c. Charakteristiky zmiešaného typu

Charakteristiky na prechode medzi primárnou a sekundárnou krajinnou štruktúrou.

18. krajinné dominanty – prírodného i antropogénneho charakteru (vysielač, komín, veterná elektráreň, veža, zrúcanina, samota, horský chrbát, hora, skala, solitérny strom, ...)
19. líniové prvky – prírodného i antropogénneho charakteru (cestné komunikácie, železnice, vedenie vysokého napätia (VN)), oplotenie, nadzemné potrubie, hrádza, remízky, medze, líniová zeleň, biokoridor, vodné toky, ...)
20. krajinná mozaika – usporiadanie plošných, líniových a bodových prvkov, priestorový vzor (pattern), veľkosť a tvar plôch
21. otvorenosť krajiny – v súvislosti s výhľadmi, krajina otvorená, polootvorená, uzavretá (bariéry vo výhľade)
22. negatívne javy v krajine – ťažba, skládky odpadu, poľnohospodárske a priemyselné areály v rozpore s mierkou a harmonickými vzťahmi v krajine.

d. Terciérna krajinná štruktúra

Terciérna krajinná štruktúra sa týka estetických a prírodných hodnôt (ochrana územia a pamiatok), duchovných hodnôt (symbolika, génus loci, pamäť krajiny). Ide o akýsi vedome zakódovaný odkaz v krajine, buď v podobe memoriálneho objektu (napr. pamätníky na Dukle, Jankov vŕšok), symbolickej krajiny – kalvárie a pamiatky pôsobenia (banská krajina okolia Štiavnice či Kremnice) alebo ako pamäť udalostí – bitka pri Slavkove, Hviezdoslavova horáreň pod Babiou horou a pod. (Jančura 2003).

Popísané budú nasledujúce znaky:

23. územná ochrana – NP, CHKO, NPP, NPR, PP, PR, CHA, NATURA 2000 (vtáčie územie, územie európskeho významu – ÚEV), mokrade (Ramsarské stanovisko), ÚSES, iný druh ochrany
24. pamiatkovo chránené objekty a územia – vyhlásené a chránené zo zákona (pamiatkové rezervácie, pamiatkové zóny a ich ochranné pásma; svetové dedičstvo; chránené súbory i solitéry (napr. nehnuteľné kultúrne pamiatky a ich ochranné pásma); archeologické náleziská a nálezy, vrátane neodkrytých – napríklad zaniknuté hrady, hrádky, osady, sídla, opevňovacie sústavy a pod.), technické pamiatky, historická zeleň
25. symbolický význam miesta, pamätné miesta – miesta historických udalostí (bojiská), miesta umeleckej inšpirácie a pobytu významných osôb, sakrálne a obradné miesta.

3.4. HODNOTENIE ZNAKOV CHARAKTERISTÍK KRAJINNÉHO RÁZU

Cieľom tretieho kroku je hodnotenie typických znakov jednotlivých charakteristík krajinného priestoru na základe zvolených atribútov. Pre každý krajinný priestor sa spracuje prehľadná tabuľka hodnotenia znakov krajinného rázu.

Atribúty:

- **Význam** – znaky sa delia do 3 kategórií:
  - a. **určujúci, dominantný** [+++] – rozhoduje o type krajinného rázu, napr. tvary reliéfu, krajinná mozaika, krajinné dominanty, symbolický význam územia;
  - b. **sprievodný, spoluurčujúci** [++] – dotvára krajinný ráz (Löw 1999b), napr. výšková členitosť, hydrologické prvky, land use, líniové prvky;
  - c. **doplňkový** [+] – dotvára jemné prvky krajiny, ale nepodieľa sa na celkovom obraze, všetky ostatné znaky.
- **Prejav**:
  - a. **pozitívny** [+] – pestrá mozaika krajinných štruktúr, kultúrno-historické prvky, rozptýlené osídlenie, symbolický význam územia či prírodné hodnoty;
  - b. **neutrálny** [0] – neprejavuje sa ani pozitívne ani negatívne;
  - c. **negatívny** [-] – znak má rušivý efekt, nepatrí do krajiny, negatívne vplyvy v krajine.

- **Ojedinelosť** – vzácnosť výskytu a riziko zániku:
  - a. **ojedinělý** [+++] – v rámci oblasti či širšieho územia, napr. symbolický význam miesta, staré sady s tradičnými ovocnými drevinami, historické štruktúry v krajine, rozptýlené osídlenie, pamiatky UNESCO;
  - b. **vzácný** [++] – znak vzácný v danom regióne, avšak v rámci širšieho územia je bežný, napr. hrady, rozhľadne, prírodná zaujímavosť atď.;
  - c. **bežný** [+] – všetko ostatné, čo nepatrí do prvých dvoch kategórií (Bukáček, Matějka 2006).

Po vyhodnotení znakov v tabuľke sa v krátkosti zhrnú základné rysy krajinného priestoru a ich význam pre tvorbu krajinného rázu a určí sa celková hodnota krajinného rázu daného krajinného priestoru. Rozlišujú sa nasledovné kategórie:

- **Zvýšená hodnota krajinného rázu** – prevaha pozitívnych znakov ojedinelých a vzácných s veľmi malým podielom negatívnych znakov, patria sem NP, CHKO, maloplošné chránené územia, pamiatkové zóny, charakteristické krajinné priestory, historické krajinné štruktúry;
- **Priemerná hodnota krajinného rázu** – prevaha neutrálnych s prítomnými pozitívnymi znakmi, avšak s menším zastúpením vzácných či ojedinelých, malý podiel znakov negatívnych;
- **Znížená hodnota krajinného rázu** – prevaha neutrálnych a negatívnych znakov s menším podielom znakov pozitívnych.

3.5. STANOVENIE STUPŇA OCHRANY KRAJINNÉHO RÁZU

Hlavným nástrojom na ochranu krajinného rázu je podľa zákona č. 114/1992 Sb. inštitút prírodného parku. K týmto účelom doplnkovo slúži aj kategória významného krajinného prvku. Krajinný ráz je tiež chránený v rámci veľkoplošných chránených území (NP, CHKO) a ich ochranných pásiem. V tomto prípade ide len o druhoradú ochranu.

Ochrana krajinného rázu neznamenať zakonzervovanie súčasného stavu, ale ochranu pozitívnych znakov a hodnôt krajinného rázu, ich zachovanie a zároveň podporu ďalšieho pozitívneho rozvoja krajiny.

Ochrana krajinného rázu vo vzťahu k sídlu je zameraná na ochranu typických znakov obrazu sídla v krajine a jeho začlenenie do krajinného rámca (Bukáček, Matějka, Bukáčková 2007).

Jednotlivým krajinným priestorom sa podľa vyhodnotenia ich krajinného rázu priradí jeden z nasledujúcich stupňov ochrany:

1. *stupeň ochrany krajinného rázu* – územia so zvýšenou hodnotou krajinného rázu – prírodná krajina, prírode blízka i krajina harmonická chránená zákonom, teda všetky plochy chránené zákonom o ochrane prírody a krajiny alebo pamiatkovým zákonom (podmieňujú vysokú hodnotu územia, regiónu);
2. *stupeň ochrany krajinného rázu* – územia so zvýšenou hodnotou krajinného rázu – zákonom nechránené, krajina prírode blízka, zachovaná potenciálna prirodzená vegetácia so značnou prevahou domácich (pôvodných) druhov, krajina pozmenená s prítomnosťou zachovaných historických krajinných štruktúr a prvkov, kultúrna krajina veľmi cenná z hľadiska krajinného rázu;
3. *stupeň ochrany krajinného rázu* – územia so zvýšenou až priemernou hodnotou krajinného rázu – pozmenená krajina s pestrou mozaikou malých sídel, rozptýleného osídlenia, polí, lúk, pasienkov, trvalých kultúr, lesov, rozptýlenej zelene, plochy sú vo vzájomnej harmónii, žiadny výrazný rušivý vplyv, krajina s tradičným folklórom (spôsob života, architektúra, ...);
4. *stupeň ochrany krajinného rázu* – územia s priemernou až zníženou hodnotou krajinného rázu – výrazne premenená krajina, poľnohospodárska krajina s rozsiahlymi plochami polí (ornej pôdy), malé zastúpenie rozptýlenej zelene (remízky, medze, solitérne stromy), plošne rozsiahle monokultúry, preťažené rekreačné oblasti;
5. *stupeň ochrany krajinného rázu* – územia so zníženou hodnotou krajinného rázu – zdevastovaná, industriálna, technizovaná krajina, územia s ťažobnou činnosťou, dopravné uzly, kde sa o krajinnom ráze takmer nedá hovoriť.

3.6. NÁVRH REGULATÍV A MANAŽMENTOVÝCH OPATRENÍ

Na záver sa navrhnu pre riešené územie alebo každý krajinný celok, príp. krajinný priestor (v závislosti od potreby) opatrenia a pravidlá vedúce k ochrane súčasných prírodných a estetických hodnôt krajinného rázu. Zároveň sa odporúčia spôsoby eliminácie či úplného odstránenie rušivých a znehodnocujúcich vplyvov (znaky s negatívnym prejavom).

Je nevyhnutné stanoviť základné limity, ktoré treba dodržiavať pri ľudských činnostiach v krajine (limity pri výstavbe nových objektov, rekonštrukcii starých, rúbaní mimolesnej zelene, úpravách vodných tokov, limity funkčného využitia plôch atď.).

Zásady a opatrenia sa spracujú buď priamo do tabuľky k jednotlivým znakom alebo popisnou formou.

4. VÝSLEDKY

4.1. ROZDELENIE ÚZEMIA NA MENŠIE ÚZEMNÉ CELKY

Pre účely vymedzenia krajinných celkov a krajinných priestorov v sledovanom území bol použitý software ArcMap 9.3.

Vstupné mapové podklady:

- Typy abiotických komplexov 1:500 000 (Atlas krajiny Slovenskej republiky) (viď príloha 9)
- CORINE Land Cover 2000 1:50 000 (viď obr. 15)
- Územná ochrana prírody a krajiny 1:500 000 (Atlas krajiny Slovenskej republiky)
- Letecké snímky (www.mapy.sk).

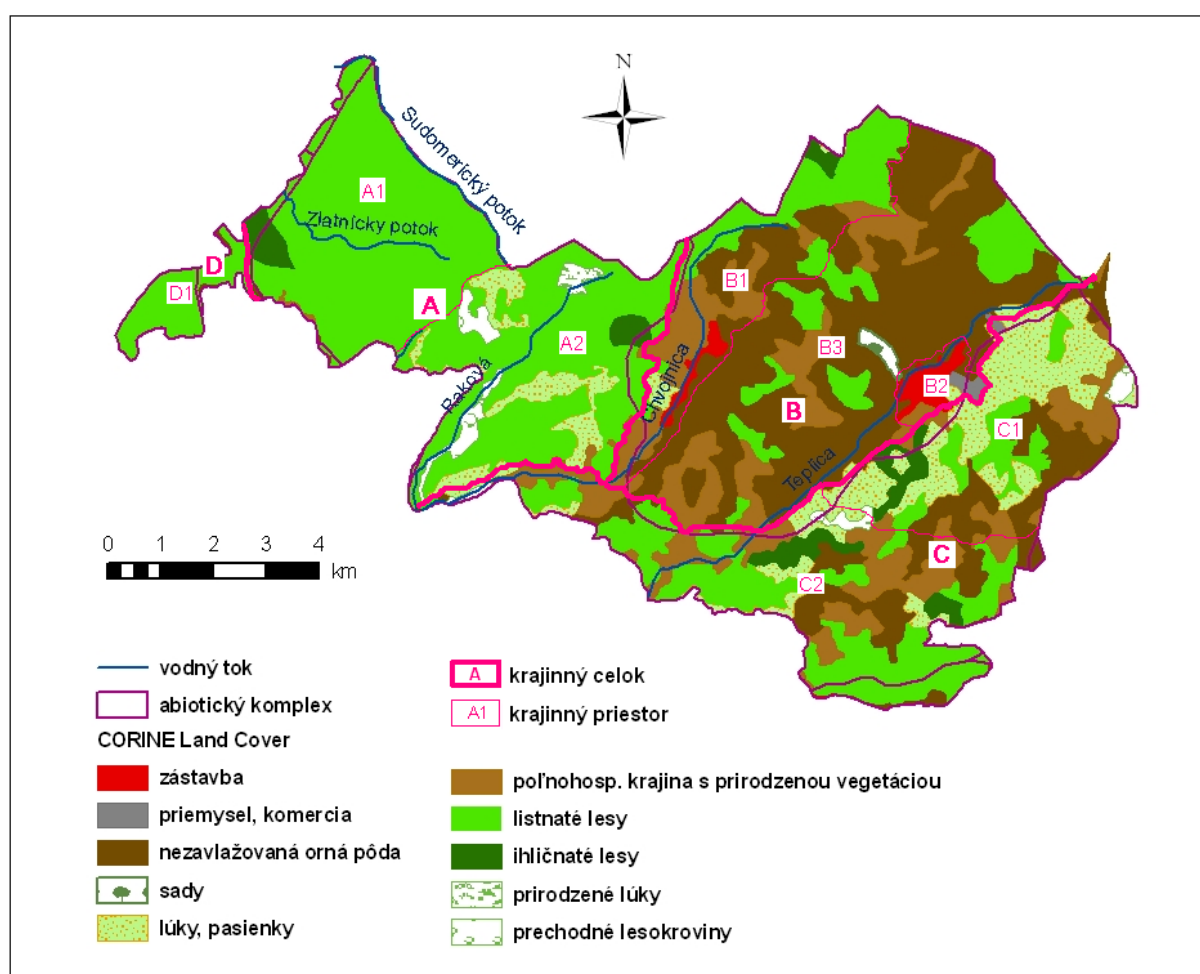
I keď sa vo väčšine prípadov hodnotenia krajinného rázu zohľadňuje geomorfologické členenie, v tomto prípade nemalo opodstatnenie. Značnú časť územia pokrýva geomorfologický podcelok Žalostinská vrchovina. Geomorfologický podcelok Skalický hájik zasahuje do územia len čiastočne na západe. Na menšie geomorfologické jednotky sa podcelky ďalej nedelia.

Krajinné celky boli odvodené prekrytím prvých troch vyššie uvedených vrstiev (funkcia *Overlay – Intersect* v prostredí ArcMap 9.3) s hranicami vymedzenými empiricky nasledovne:

- A. *Lesný KC*** – kompaktné zalesnená plocha, príp. v kombinácii s lúkami (Koválovské lúky), pasienkami alebo lesokrovinami, takmer bez osídlenia. KC je tvorený vrchovinným reliéfom na flyšoidných horninách s mierne teplou klímou. Hranica KC sleduje hranicu CHKO až po rieku Chvojnicu (okrem juhozápadného výbežku), odkiaľ pokračuje okrajom lesného porastu po jej pravom brehu k Osypným horám (544 m).
- B. *Chvojnica–Vrbovce*** – od susedných KC sa líši výškovou členitosťou reliéfu, premenou krajiny (značná rozloha ornej pôdy, trávnych porastov) a prítomnosťou chránených území (ÚEV Žalostiná, jadrové ÚEV Biele Karpaty – Chvojnica, viaceré prírodné pamiatky). Hranica KC prebieha po pravom brehu Chvojnice okrajom lesného porastu k osade Noštákovci, ďalej sedlom k osade Marková až k rieke Teplica, odkiaľ pokračuje SV smerom po jej ľavom brehu až po štátnu hranicu.

- C. Hrebeň Pecková – Vesný vrch – Nad Osičím – Ostrý vrch** – KC sa nachádza na vrchovine s mierne teplou klímou na flyšoidných horninách. Od KC A sa odlišuje výraznou premenou lesnej krajiny na krajinu prevažne poľnohospodársku extenzívneho zamerania (prevládajú lúky a pasienky). Tiahne sa od ľavého brehu rieky Teplica až po hranicu hodnoteného územia na J, V a JV. Zahŕňa južné lesné oblasti, vrátane rieky Chvojnica v smere toku od osady Nošťaľková.
- D. Les na pahorkatine** – juhozápadný výbežok lesného porastu v katastri Radošovce. KC leží v pahorkatine na sprašiach a sprašových hlinách v teplej klimatickej oblasti.

Obr. 23 Vymedzenie krajinných celkov a krajinných priestorov

Zdroj: spracované podľa Atlasu krajiny Slovenskej republiky a CORINE Land Cover 2000

Pri členení krajinných celkov na krajinné priestory (územne menšie individuálne jednotky) bolo zohľadnené percentuálne zastúpenie plôch CORINE Land Cover v rámci krajinných priestorov ako aj krajinná mozaika a zastúpenie rozptýlenej zelene pozorované na leteckých snímkach (www.mapy.sk).

Krajinné priestory (KP) boli vymedzené nasledovne:

A1 Súvislá lesná plocha (kataster Skalica)

A2 Richtárka, Koválovské lúky

B1 Žalostiná, Chvojnica

B2 Obec Vrbovce

B3 Vrbovský chotár

C1 Kopanice Vesný vrch – Nad Osičím – Ostrý vrch

C2 Javorec, Pecková, Malejov

D1 Juhozápadný výbežok lesa (kataster Radošovce)

4.2. IDENTIFIKÁCIA ZNAKOV JEDNOTLIVÝCH CHARAKTERISTÍK

A Lesný KC

A1 Súvislá lesná plocha (kataster Skalica)

Hranica krajinného priestoru prechádza na V vrchmi Tlstá hora na hranici s ČR (556 m), Čupy (574 m), pokračuje západne od vrchu Richtárka (509 m), od JZ výbežku je oddelený vrchom Turecký stôl (423 m).

Obr. 24, 25 Lesný porast krajinného priestoru A1

Zdroj: Autor

Tab. 8 Znaký krajinných štruktúr krajinného priestoru A1

	PRIMÁRNA KRAJINNÁ ŠTRUKTÚRA	ZNAKY
1.	Geologický podklad	flyš; pieskovce, piesčité ílovce, ílovce, miestami červené ílovce
2.	Rozpätie nadmorských výšok (m)	334-574 m (Čupy)
3.	Typ krajiny podľa výškovej členitosti	silne členitá vrchovina
4.	Tvary reliéfu	mierne, dlhé svahy, oblé mätko modelované chrbtý, zarezané vodné toky
5.	Sklon, expozícia	6,1-12°; SV, J, JZ
6.	Hydrologické prvky	Zlatnícky potok (4,1 km) – prírodné koryto
7.	Klíma	mierne teplá, mierne vlhká s miernou až chladnou zimou
8.	Pôda	kambizeme (k.) modálne a kultizemné nasýtené, sprievodné k. pseudoglejové
9.	Lesný vegetačný stupeň	dubový, v najvyšších polohách bukový
10.	Potenciálna prirodzená vegetácia, biotopy	karpatské dubovo-hrabové lesy, podhorské bukové lesy
	SEKUNDÁRNA KRAJINNÁ ŠTRUKTÚRA	ZNAKY
11.	CORINE land cover	listnatý les, min. zmiešaný
12.	Typ osídlenia	—
13.	Urbanistická štruktúra	—
14.	Architektonické znaky	—
15.	Objekty kultúrno-historického a duchovného významu	—
16.	Rekreačné lokality a záhradkárske kolónie	lovecké chaty
17.	Iné solitérne prvky	krmidlá
	CHARAKTERISTIKY ZMIEŠANÉHO TYPU	ZNAKY
18.	Krajinné dominanty	les
19.	Líniové prvky	vodné toky, lesné cesty, ekotón, oplotené škôlky
20.	Krajinná mozaika	matrica les – súvislá plocha, pásy mladších porastov, líniové prvky
21.	Otvorenosť krajiny	uzavretá
22.	Negatívne javy v krajine	lesné cesty rozryté ťažkou technikou, ploty
	TERCIÉRNA KRAJINNÁ ŠTRUKTÚRA	ZNAKY
23.	Územná ochrana	CHKO Biele Karpaty, PR Šmatlavé uhlisko, NBk ekotón Bielych Karpát
24.	Pamiatkovo chránené objekty	—
25.	Symbolický význam miesta	—

A2 Richtárka, Koválovské lúky

Hranica krajinného priestoru prechádza na Z vrchmi Tlstá hora na hranici s ČR (556 m), Čupy (574 m), pokračuje západne od vrchu Richtárka po pravom brehu rieky Chvojnica. Na V sa hranica zhoduje s okrajom lesného porastu, končí na Osypných horách (544 m).

Obr. 26, 27, 28 Potok Raková, Koválovské lúky, lesný porast v krajinnom priestore A2

Zdroj: autor

Tab. 9 Znaký krajinných štruktúr krajinného priestoru A2

	PRIMÁRNA KRAJINNÁ ŠTRUKTÚRA	ZNAKY
1.	Geologický podklad	flyš; pieskovce, piesčité ílovce, ílovce, miestami červené ílovce
2.	Rozpätie nadmorských výšok (m)	290-567 m (Lipový vrch)
3.	Typ krajiny podľa výškovej členitosti	silne členitá vrchovina
4.	Tvary reliéfu	mierne zaoblené mätko modelované tvary, zarezané vodné toky
5.	Sklon, expozícia	6,1-12°; SV, JZ
6.	Hydrologické prvky	Raková (6,4 km) – prírodné koryto, Chvojnica (4 km) – prírodné koryto, brehový porast
7.	Klíma	mierne teplá, mierne vlhká s miernou až chladnou zimou
8.	Pôda	kambizeme modálne a kultizemné nasýtené, sprievodné kambizeme pseudoglejové
9.	Lesný vegetačný stupeň	dubový až bukový
10.	Potenciálna prirodzená vegetácia, biotopy	karpatské dubovo-hrabové lesy, podhorské bukové lesy, javorovo-lipové lesy v nižších polohách
	SEKUNDÁRNA KRAJINNÁ ŠTRUKTÚRA	ZNAKY
11.	CORINE land cover	listnatý les, lúky, lesokroviny
12.	Typ osídlenia	rozptýlené kopaničiarskeho typu
13.	Urbanistická štruktúra	dom, stodola, sýpka, záhrada, sad; postupný prechod do krajiny
14.	Architektonické znaky	ľudová architektúra – dom s výškou, dvojsové priečelie, valbová, polovalbová

		strecha, modrá omietka, stodoly drevené, z kameňa alebo kotovice (čiastočne premené)
15.	Objekty kultúrno-historického a duchovného významu	—
16.	Rekreačné lokality a záhradkárske kolónie	chaty, opustené rekreačné chaty (Lanárske závody)
17.	Iné solitérne prvky	horáreň, krmidlá, senníky, drevené posedy, turistický rázcestník
	CHARAKTERISTIKY ZMIEŠANÉHO TYPU	ZNAKY
18.	Krajinné dominanty	les
19.	Líniové prvky	vodné toky, lesné cesty
20.	Krajinná mozaika	hrubozrnná mozaika lesa s enklávami lúk, lesokrovín (nepravidelné tvary), matrica les
21.	Otvorenosť krajiny	uzavretá
22.	Negatívne javy v krajine	opustené objekty, stará hrdzavá búda
	TERCIÉRNA KRAJINNÁ ŠTRUKTÚRA	ZNAKY
23.	Územná ochrana	CHKO Biele Karpaty, PP Raková, NBk ekotón Bielych Karpát
24.	Pamiatkovo chránené objekty	—
25.	Symbolický význam miesta	—

Obr. 29, 30, 31 Drevený posed, Lanárske závody, hrdzavá búda

Zdroj: autor

B Chvojnica–Vrbovce

B1 Žalostiná, Chvojnica

Krajinný priestor sa tiahne pozdĺž vodného toku Chvojnica. Hranica prebieha okrajom lesného porastu na Z, nad osadou Uhliská vstupuje do lesa smerom k Osypným horám (544 m), odkiaľ lemuje štátnu hranicu. Na V sleduje ľavý breh Chvojnice, cestnú komunikáciu cez kótu 439 m smerom k osade Štefanová, okrajom lesa pokračuje k štátnej hranici.

Obr. 32, 33, 34 Okolie Chvojnice, sady, Žalostiná

Zdroj: autor

Tab. 10 Znaký krajinných štruktúr krajinného priestoru B1

	PRIMÁRNA KRAJINNÁ ŠTRUKTÚRA	ZNAKY
1.	Geologický podklad	flyš; pieskovce, piesčité ílovce, ílovce, miestami červené ílovce
2.	Rozpätie nadmorských výšok (m)	320-621,4 m (Žalostiná)
3.	Typ krajiny podľa výškovej členitosti	stredne členitá vrchovina
4.	Tvary reliéfu	mierne zaoblené mätko modelované chrbty a zarezané vodné toky
5.	Sklon, expozícia	6,1-12°; JZ, SV
6.	Hydrologické prvky	Chvojnica (7,1 km) – prírodné koryto, brehový porast
7.	Klíma	mierne teplá, vlhká až veľmi vlhká so studenou zimou
8.	Pôda	kambizeme pseudoglejové nasýtené, sprievodné pseudogleje modálne a kultizemné, lokálne gleje; pararendziny kambizemné; kambizeme modálne a kultizemné nasýtené
9.	Lesný vegetačný stupeň	dubový, v najvyšších polohách bukový
10.	Potenciálna prirodzená vegetácia, biotopy	karpatské dubovo-hrabové lesy, podhorské bukové lesy, jelšové lesy na nivách podhorských vodných tokov
	SEKUNDÁRNA KRAJINNÁ ŠTRUKTÚRA	ZNAKY
11.	CORINE land cover	listnatý les, lúky, pasienky, orná pôda, sady, líniová zeleň pozdĺž vodného toku, poľnohospodárska krajina s výrazným podielom prirodzenej vegetácie
12.	Typ osídlenia	súvislé (Chvojnica), vidiecke sídlo, rozptýlené kopaničiarskeho typu
13.	Urbanistická štruktúra	prícestná alebo potočná radová zástavba, obecný úrad, kultúrny dom, obchod, hasičská zbrojnica, strelnica; dom, stodola, sýpka, záhrada, sad; postupný prechod do krajiny
14.	Architektonické znaky	ľudová architektúra – dom s výškou, dvojsové priečelie, valbová, polovalbová

		strecha, modrá omietka, stodoly drevené, z kameňa alebo kotovice, (skôr na kopaniciach), v obci dvojpodlažné novostavby s pivnicou, sedlová strecha
15.	Objekty kultúrno-historického a duchovného významu	baptistický kostol
16.	Rekreačné lokality a záhradkárske kolónie	—
17.	Iné solitérne prvky	kostol, kravín, drevená rozhľadňa na Žalostinej, turistické rázcestníky
	CHARAKTERISTIKY ZMIEŠANÉHO TYPU	ZNAKY
18.	Krajinné dominanty	Žalostiná, drevená rozhľadňa, stodoly
19.	Líniové prvky	cestné komunikácie, vedenie VN, líniová zeleň lemujúca vodný tok a hranice pozemkov, vodné toky
20.	Krajinná mozaika	vysoká diverzita krajinných štruktúr, pestrá mozaika lesa, lúk, pasienkov, sadov, rozptýlenej zelene, rozptýlenej zástavby, riedkej cestnej siete
21.	Otvorenosť krajiny	polootvorená
22.	Negatívne javy v krajine	opustený kravín, nelegálne skládky odpadu
	TERCIÉRNA KRAJINNÁ ŠTRUKTÚRA	ZNAKY
23.	Územná ochrana	CHKO Biele Karpaty, PP Šifflovci, PP Chvojnice, PP Žalostiná, PP Bučkova jama, PP Štefanová; ÚEV Žalostiná, jadrové ÚEV Biele Karpaty – Chvojnice; RBc Žalostiná, NBk ekotón Bielych Karpát, genofondovo významné lokality
24.	Pamiatkovo chránené objekty	—
25.	Symbolický význam miesta	tradičné ovocné druhy drevín (slivka, hruška, jablňo, orech, ...), staré lipy

Obr. 35, 36, 37 Baptistický kostol, nová výstavba v Chvojnici, tradičné rozptýlené osídlenie

Zdroj: autor

B2 Obec Vrbovce

Krajinný priestor predstavuje samostatná obec s bezprostredným okolím. Hranica väčšinou lemuje okraj zástavby.

Obr. 38, 39, 40 Katolícky kostol, zachované pôvodné znaky ľudovej architektúry

Zdroj: autor

Tab. 11 Znaký krajinných štruktúr krajinného priestoru B2

	PRIMÁRNA KRAJINNÁ ŠTRUKTÚRA	ZNAKY
1.	Geologický podklad	flyš; pieskovce, piesčité ílovce
2.	Rozpätie nadmorských výšok (m)	305 (rieka Teplica)- 382 m
3.	Typ krajiny podľa výškovej členitosti	stredne členitá vrchovina
4.	Tvary reliéfu	údolie rieky Teplica
5.	Sklon, expozícia	2,6-6°; SZ
6.	Hydrologické prvky	Teplica (2 km) – upravené koryto, mokrad', vodná nádrž Vrbovce
7.	Klíma	mierne teplá, vlhká s miernou až studenou zimou
8.	Pôda	kambizeme pseudoglejové nasýtené, sprievodné pseudogleje modálne a kultizemné, lokálne gleje
9.	Lesný vegetačný stupeň	dubový
10.	Potenciálna prirodzená vegetácia, biotopy	karpatské dubovo-hrabové lesy, jelšové lesy na nivách podhorských vodných tokov
	SEKUNDÁRNA KRAJINNÁ ŠTRUKTÚRA	ZNAKY
11.	CORINE land cover	súvislá zástavba, priemysel (roľnícke družstvo), areály športu a voľného času, orná pôda
12.	Typ osídlenia	súvislé osídlenie, vidiecke sídlo
13.	Urbanistická štruktúra	ulicová a radová potočná zástavba, obecný úrad, kostoly, základná škola, stará škola, obecný kultúrny dom v rekonštrukcii, hasičská zbrojnica, obchody, vodný mlyn, cintorín, sadovnícky upravená vegetácia a parkové plochy na verejných priestranstvách; zástavba nepresahuje úroveň

		3 nadzemných podlaží, záhrady, pozvoľný prechod do krajiny
14.	Architektonické znaky	ľudová architektúra – dom s výškou, dvojosové priečelie, valbová, polovalbová strecha, modrá omietka, mnohé premenené, dvojpodlažné novostavby s pivnicou, sedlová strecha
15.	Objekty kultúrno-historického a duchovného významu	múzeum Vrbovská izba, evanjelický kostol
16.	Rekreačné lokality a záhradkárske kolónie	športovo-rekreačný areál s futbalovým ihriskom, vodná nádrž Vrbovce
17.	Iné solitérne prvky	pomník, Božie muky, kríž
	CHARAKTERISTIKY ZMIEŠANÉHO TYPU	ZNAKY
18.	Krajinné dominanty	kostoly, roľnícke družstvo
19.	Líniové prvky	cestné komunikácie, vedenie VN, líniová zeleň (hranice pozemkov, pozdĺž vodného toku), vodný tok, biokoridor
20.	Krajinná mozaika	pestrá mozaika umelých, resp. zastavaných a rekreačných plôch, cestné komunikácie, verejná zeleň, záhrady, políčka – pravidelné štvorhranné tvary, pasové usporiadanie polí a trávnych porastov pri obci
21.	Otvorenosť krajiny	otvorená
22.	Negatívne javy v krajine	čiastočne nevyužitý roľnícke družstvo, nelegálne skládky odpadu, zanikajúce znaky ľudovej architektúry
	TERCIÉRNA KRAJINNÁ ŠTRUKTÚRA	ZNAKY
23.	Územná ochrana	RBk Teplica, genofondovo významné lokality
24.	Pamiatkovo chránené objekty	rímsko-katolícky kostol sv. Alžbety, pamätná tabuľa, Šándorfi Eduard, pamätná tabuľa, roky 1848 – 1849; vodný mlyn
25.	Symbolický význam miesta	silná evanjelická obec, staré lipy

Obr. 41, 42, 43 Roľnícke družstvo Vrbovce, pohľad na Vrbovce zo SZ, evanjelický kostol

Zdroj: autor , www.vrbovce.sk

B3 Vrbovský chotár

Hranicu krajinného priestoru tvorí hranica CHKO na Z a ľavý breh rieky Teplica na V s výnimkou obce Vrbovce (samostatný KP).

Obr. 44, 45 Krajinný priestor Vrbovský chotár

Zdroj: autor

Tab. 12 Znaký krajinných štruktúr krajinného priestoru B3

	PRIMÁRNA KRAJINNÁ ŠTRUKTÚRA	ZNAKY
1.	Geologický podklad	pieskovce, piesčité ílovce; flyš
2.	Rozpätie nadmorských výšok (m)	260-550 m (Stráň)
3.	Typ krajiny podľa výškovej členitosti	stredne členitá vrchovina
4.	Tvary reliéfu	mierne, dlhé svahy, oblé mätko modelované chrbty, zarezané vodné toky
5.	Sklon, expozícia	6,1-12°; JZ, SV
6.	Hydrologické prvky	Teplica (5,4 km) – upravené koryto, na malých úsekoch na alúviu sa zachovali pôvodné podhorské jaseňovo-jelšové spoločenstvá, Haluzníkov p. (3,9 km) – upravené koryto, Valúchovský p. (2,6 km) – upravené koryto, Mokrade
7.	Klíma	mierne teplá, vlhká až veľmi vlhká so studenou zimou
8.	Pôda	kambizeme pseudoglejové nasýtené, sprievodné pseudogleje modálne a kultizemné, lokálne gleje; pararendziny kambizemné; kambizeme modálne a kultizemné nasýtené
9.	Lesný vegetačný stupeň	dubový, v najvyšších polohách bukový
10.	Potenciálna prirodzená vegetácia, biotopy	karpatské dubovo-hrabové lesy, jelšové lesy na nivách podhorských vodných tokov
	SEKUNDÁRNA KRAJINNÁ ŠTRUKTÚRA	ZNAKY
11.	CORINE land cover	orná pôda, pasienky, lúky, poľnohospodárska krajina s výrazným podielom prirodzenej

		vegetácie, listnatý les
12.	Typ osídlenia	rozptýlené kopaničiarskeho typu
13.	Urbanistická štruktúra	dom, stodola, sýpka, záhrada, sad; postupný prechod do krajiny
14.	Architektonické znaky	ľudová architektúra – domy s výškou, dvojosové priečelie, valbová a polovalbová strecha, modrá fasáda, murovaný výpustok okolo vstupných dverí, stodoly z kotovice, kameňa či dreva, mnohé znaky premenené
15.	Objekty kultúrno-historického a duchovného významu	—
16.	Rekreačné lokality a záhradkárske kolónie	chaty (Vrbovce-Šance)
17.	Iné solitérne prvky	autobusové zastávky (búdky), poľnohospodárske objekty, transformátor
	CHARAKTERISTIKY ZMIEŠANÉHO TYPU	ZNAKY
18.	Krajinné dominanty	stodoly
19.	Líniové prvky	cestné komunikácie, vedenie VN, líniová zeleň lemujúca cesty, vodné toky, hranice pozemkov, vodné toky, oplotenie
20.	Krajinná mozaika	matrica orná pôda (rozsiahle súvislé plochy) v S časti, väčšia rozdrobenosť plôch v J časti, zbytky lesa, pasienky, lúky, sad, rozptýlená zeleň, rozptýlená zástavba, riedka cestná sieť
21.	Otvorenosť krajiny	otvorená, polootvorená
22.	Negatívne javy v krajine	zarastajúce dlhodobé neobhospodarované lúky, zarastajúce fragmenty zachovaných medzí, nelegálne skládky odpadu, chátrajúce domy, zanikajúce znaky ľudovej architektúry
	TERCIÉRNA KRAJINNÁ ŠTRUKTÚRA	ZNAKY
23.	Územná ochrana	NBk ekotón Bielych Karpát, RBk Teplica, genofondovo významné lokality
24.	Pamiatkovo chránené objekty	—
25.	Symbolický význam miesta	tradičné ovocné druhy drevín (slivka, hruška, jablň, orech ...), staré lipy

Obr. 46, 47 Pohľad na Vrbovský chotár z Peckovej, autobusová zástavka Hate

Zdroj: autor

C Hrebeň Pecková – Vesný vrch – Nad Osičím – Ostrý vrch

CI Kopanice Vesný vrch – Nad Osičím – Ostrý vrch

Hranica krajinného priestoru prebieha naľavo od rieky Teplica a ľavým okrajom obce Vrbovce, na J prechádza severne od osád Chodúrovci, Vápeník, Malejov, Kožíkovci. Pri kóte 522 m sa stáča na S a pokračuje po hranici riešeného územia.

Obr. 48, 49 Pohľad z Ostrého vrchu na krajinný priestor, pohľad z Vesného vrchu na Ostrý vrch

Zdroj: autor

Tab. 13 Znamky krajinných štruktúr krajinného priestoru CI

	PRIMÁRNA KRAJINNÁ ŠTRUKTÚRA	ZNAMKY
1.	Geologický podklad	flyš, pieskovce a piesčité ílovce
2.	Rozpätie nadmorských výšok (m)	298-601 m (Ostrý vrch)
3.	Typ krajiny podľa výškovej členitosti	silne členitá vrchovina
4.	Tvary reliéfu	mierne, dlhé svahy, oblé mätko tvarované chrbty, zarezané toky
5.	Sklon, expozícia	12,1-17°; SZ
6.	Hydrologické prvky	Liešťanský potok (3,9 km)– upravené koryto, mokrade
7.	Klíma	mierne teplý, mierne vlhký s miernou až chladnou zimou
8.	Pôda	kambizeme modálne a kultizemné nasýtené, kambizeme pseudoglejové nasýtené a pararendzinové, pseudogleje modálne a kultizemné, pararendziny kambizemné
9.	Lesný vegetačný stupeň	dubový až bukový
10.	Potenciálna prirodzená vegetácia, biotopy	karpatské dubovo-hrabové lesy, podhorské bukové lesy, bukové a jedľovo-bukové lesy, jelšové lesy na nivách podhorských vodných tokov
	SEKUNDÁRNA KRAJINNÁ ŠTRUKTÚRA	ZNAMKY
11.	CORINE land cover	orná pôda, lúky a pasienky, listnatý les, poľnohospodárska krajina s výrazným

		podielom prirodzenej vegetácie, priemysel (poľnohospodárske družstvo)
12.	Typ osídlenia	súvislé (obec Vrbovce-Šance), rozptýlené kopaničiarskeho typu
13.	Urbanistická štruktúra	prícestná radová zástavba, hasičská zbrojnica, obchod (Vrbovce-Šance), postupný prechod do krajiny; dom, stodola, sýpka, záhrada, sad
14.	Architektonické znaky	ľudová architektúra – dom s výškou, dvojsové priečelie, polovalbová strecha, modrá omietka, stodoly s valbovou strechou z kotovice alebo kameňa, dvojpodlažné novostavby, štítová strecha
15.	Objekty kultúrno-historického a duchovného významu	pamätník v obci Vrbovce-Šance
16.	Rekreačné lokality a záhradkárske kolónie	—
17.	Iné solitérne prvky	železničná stanica
	CHARAKTERISTIKY ZMIEŠANÉHO TYPU	ZNAKY
18.	Krajinné dominanty	veterná elektráreň, telekomunikačná veža
19.	Líniové prvky	cestné komunikácie, železnica, vedenie VN, lyžiarsky vlek, vodné toky, líniová zeleň
20.	Krajinná mozaika	vysoká diverzita krajinných štruktúr nepravidelných tvarov, na pomerne malom území sa striedajú staré sady, lúky, pasienky, políčka, krajinná zeleň, samoty a iné antropogénne štruktúry priaznivé pre mnohé druhy živočíchov, pretkané riedkou cestnou sieťou
21.	Otvorenosť krajiny	otvorená, poloopená
22.	Negatívne javy v krajine	zarastajúce dlhodobé neobhospodarované lúky, zarastajúce fragmenty zachovaných medzí, nelegálne skládky odpadu, opustené poľnohospodárske objekty
	TERCIÉRNA KRAJINNÁ ŠTRUKTÚRA	ZNAKY
23.	Územná ochrana	regionálne významné mokrade, genofondovo významné lokality
24.	Pamiatkovo chránené objekty	—
25.	Symbolický význam miesta	tradičné ovocné druhy drevín (slivka, hruška, jablňo, orech, ...), staré lipy

Obr. 50, 51, 52 Veterná elektrárň na Ostrom vrchu, osada Blažkovci, stará lipa v osade

Zdroj: autor

C2 Javorec, Pecková, Malejov

Hranica krajinného priestoru prebieha okrajom lesného porastu na pravom brehu rieky Chvojnica k osade Nošťaľkovci, kde sa stáča k osade Marková smerom k rieke Teplica. Pokračuje po ľavom brehu Teplice k osade Chodúrovci, ďalej po cestnej komunikácii k osadám Vápeník, Malejov, Kožíkovci končiac pri kóte 522 m. Južnú hranicu krajinného priestoru tvorí hranica riešeného územia.

Obr. 53, 54, 55 Pecková, pohľad na krajinný priestor z Peckovej, okolie Malejova

Zdroj: autor

Tab. 14 Znaký krajinných štruktúr krajinného priestoru C2

	PRIMÁRNA KRAJINNÁ ŠTRUKTÚRA	ZNAKY
1.	Geologický podklad	flyš, pieskovce, piesčité ílovce; miestami červené ílovce a drobnozrnné zlepence
2.	Rozpätie nadmorských výšok (m)	256 (rieka Teplica)-568 m (Pecková)
3.	Typ krajiny podľa výškovej členitosti	silne členitá vrchovina, na J rovina
4.	Tvary reliéfu	mätko modelované, zaoblené tvary, hlboko zarezané vodné toky, hrebeň rozdelený tokmi na niekoľko vrcholov (J časť)

5.	Sklon, expozícia	12,1-17°; JZ
6.	Hydrologické prvky	Teplica (4,2 km), prítoky Myjavy
7.	Klíma	mierne teplý, mierne vlhký s miernou až chladnou zimou
8.	Pôda	kambizeme modálne a kultizemné nasýtené, k. pseudoglejové nasýtené, pseudogleje modálne a kultizemné
9.	Lesný vegetačný stupeň	dubový až bukový
10.	Potenciálna prirodzená vegetácia, biotopy	karpatské dubovo-hrabové lesy, jelšové lesy na nivách podhorských vodných tokov, podhorské bukové lesy, dubové a cerovo-dubové lesy
	SEKUNDÁRNA KRAJINNÁ ŠTRUKTÚRA	ZNAKY
11.	CORINE land cover	listnatý les, príp. zmiešaný, orná pôda, poľnohospodárska krajina s výrazným podielom prirodzenej vegetácie
12.	Typ osídlenia	rozptýlené kopaničiarskeho typu
13.	Urbanistická štruktúra	dom, stodola, sýpka, záhrada, sad; postupný prechod do krajiny
14.	Architektonické znaky	ľudová architektúra – dom s výškou, dvojosové priečelie, polovalbová, valbová strecha, murovaný výpustok okolo vstupných dverí, biela a modrá omietka, stodola drevená, z kotovice, pôvodné znaky zachované len čiastočne, časté dvojpodlažné novostavby s pivnicou, sedlová alebo rovná strecha
15.	Objekty kultúrno-historického a duchovného významu	—
16.	Rekreačné lokality a záhradkárske kolónie	chatová oblasť (Javorec)
17.	Iné solitérne prvky	bažantnica, koniareň, autobusové zastávky (búdky), drevené posedy, transformátor
	CHARAKTERISTIKY ZMIEŠANÉHO TYPU	ZNAKY
18.	Krajinné dominanty	lesné plochy, stodoly
19.	Líniové prvky	cestné komunikácie, vedenie VN, vodné toky, líniová zeleň, oplotenie
20.	Krajinná mozaika	vysoká diverzita krajinných štruktúr, na pomerne malom území sa striedajú staré sady, lúky, pasienky, políčka, lesy, samoty a iné antropogénne štruktúry priaznivé pre mnohé druhy živočíchov, pretkané riedkou cestnou sieťou
21.	Otvorenosť krajiny	polootvorená, uzavretá
22.	Negatívne javy v krajine	nelegálne skládky odpadu, opustené budovy (hasičská zbrojnica, obchod), chátrajúce domy, zanikajúce znaky ľudovej architektúry

	TERCIÉRNA KRAJINNÁ ŠTRUKTÚRA	ZNAKY
23.	Územná ochrana	CHKO Biele Karpaty, PP Malejov, PP Kožíkov vrch, RBk Teplica, RBc Kaštieľska hora, genofondovo významné lokality
24.	Pamiatkovo chránené objekty	—
25.	Symbolický význam miesta	tradičné ovocné druhy drevín (slivka, hruška, jabloň, orech, ...), staré lipy

Obr. 56, 57, 58 Pláňava, Malejov, autobusová zástavka Marečkovci

Zdroj: autor

D Les na pahorkatíne

D1 Juhozápadný výbežok lesa (kataster Radošovce)

Od susedného krajinného priestoru je oddelená hranicou vedúcou v smere SZ-JV južne od Tureckého stola (423 m).

Obr. 59, 60, 61 Okraj lesného porastu, krmidlá, nelegálne skládky odpadu

Zdroj: autor

Tab. 15 Znaký krajinných štruktúr krajinného priestoru *D1*

	PRIMÁRNA KRAJINNÁ ŠTRUKTÚRA	ZNAKY
1.	Geologický podklad	vápňité prachovce, ílovce, pieskovce, zlepenec; spraše, sprašové a polygenetické hliny
2.	Rozpätie nadmorských výšok (m)	247-410 m
3.	Typ krajiny podľa výškovej členitosti	stredne členitá pahorkatina
4.	Tvary reliéfu	mierne, dlhé svahy
5.	Sklon, expozícia	2,6-6°; 6,1-12°; JZ
6.	Hydrologické prvky	—
7.	Klíma	teplá, mierne suchá až mierne vlhká s miernou až chladnou zimou
8.	Pôda	pararendziny kambizemné a kambizeme pararendzinové; hnedozeme
9.	Lesný vegetačný stupeň	dubový
10.	Potenciálna prirodzená vegetácia, biotopy	karpatské dubovo-hrabové lesy, dubové a cerovo-dubové lesy
	SEKUNDÁRNA KRAJINNÁ ŠTRUKTÚRA	ZNAKY
11.	CORINE land cover	listnatý les
12.	Typ osídlenia	—
13.	Urbanistická štruktúra	—
14.	Architektonické znaky	—
15.	Objekty kultúrno-historického a duchovného významu	—
16.	Rekreačné lokality a záhradkárske kolónie	—
17.	Iné solitérne prvky	křmidlá, senníky, drevené posedy na okraji
	CHARAKTERISTIKY ZMIEŠANÉHO TYPU	ZNAKY
18.	Krajinné dominanty	les
19.	Líniové prvky	—
20.	Krajinná mozaika	súvislá lesná plocha
21.	Otvorenosť krajiny	uzavretá
22.	Negatívne javy v krajine	nelegálne skládky odpadu
	TERCIÉRNA KRAJINNÁ ŠTRUKTÚRA	ZNAKY
23.	Územná ochrana	CHKO Biele Karpaty
24.	Pamiatkovo chránené objekty	—
25.	Symbolický význam miesta	—

4.3. VYHODNOTENIE ZNAKOV CHARAKTERISTÍK KRAJINNÉHO RÁZU

Znaky krajinných priestorov popísané v predchádzajúcom kroku sú vyhodnotené z hľadiska krajinného rázu v nasledujúcich tabuľkách. Kritériá hodnotenia:

- **Význam (VZN)**

- a. *určujúci, dominantný znak* [+++] – tvary reliéfu, hydrologické prvky (veľké vodné telesá a rieky ako Dunaj), CORINE land cover, osídlenie, objekty kultúrno-historického a duchovného významu, krajinné dominanty, krajinná mozaika, územná a pamiatková ochrana, symbolická význam miesta;
- b. *sprievodný, spoluurčujúci znak* [++] – výšková členitosť, hydrologické prvky (ktoré nepatria do prvej kategórie), urbanistická štruktúra, architektonické znaky, líniové prvky, otvorenosť krajiny;
- c. *doplnkový znak* [+] – geologický podklad, klíma, pôda, uzavretosť krajiny.

- **Prejav (PJV)**

- a. *pozitívny* [+] – pestrá mozaika krajinných štruktúr, kultúrno-historické prvky, rozptýlené osídlenie, symbolický význam územia či prírodné hodnoty;
- b. *neutrálne* [0] – lovecké chaty, klíma, pôda, uzavretosť krajiny;
- c. *negatívny* [-] – polomy, opustené, chátrajúce objekty, nelegálne skládky odpadu.

- **Ojedinelosť (OJD)**

- a. *ojedinelý znak* [+++] – symbolický význam miesta, staré sady s tradičnými ovocnými drevinami, historické krajinné štruktúry, rozptýlené osídlenie, pamiatky UNESCO;
- b. *vzácný znak* [++] – hrady, rozhľadne, prírodná zaujímavosť;
- c. *bežný znak* [+].

[x] – znak sa nepodieľa na krajinnom ráze

[0/-] – prejav niektorých znakov v rámci danej charakteristiky je neutrálne, prejav ostatných negatívne.

A Lesný KC

A1 Súvislá lesná plocha (kataster Skalica)

Tab. 16 Vyhodnotenie znakov z hľadiska krajinného rázu

	Primárna krajinná štruktúra	znaky	Vzn	Pjv	Ojd
1.	Geologický podklad	flyš; pieskovce, piesčité ílovce, ílovce, miestami červené ílovce	x	x	x
2.	Rozpätie nadm. výšok (m)	334-574 m (Čupy)	x	x	x
3.	Typ krajiny podľa výškovej členitosti	silne členitá vrchovina	++	+	+
4.	Tvary reliéfu	mierne, dlhé svahy, oblé mätko modelované chrbty, zarezané vodné toky	+++	+	+
5.	Sklon, expozícia	6,1-12°; SV, J, JZ	++	0	+
6.	Hydrologické prvky	Zlatnícky potok (4,1 km) – prírodné koryto	++	+	++
7.	Klíma	mierne teplá, mierne vlhká s miernou až chladnou zimou	+	0	+
8.	Pôda	kambizeme modálne a kultizemné nasýtené, sprievodné kambizeme pseudoglejové	+	0	+
9.	Lesný vegetačný stupeň	dubový, v najvyšších polohách bukový	x	x	x
10.	Potenciálna prirodzená vegetácia, biotopy	karpatské dubovo-hrabové lesy, podhorské bukové lesy	x	x	x
	SEKUNDÁRNA KRAJINNÁ ŠTRUKTÚRA	ZNaky	VZN	PJV	OJD
11.	CORINE land cover	listnatý les, min. zmiešaný	+++	+	+
12.	Typ osídlenia	—	x	x	x
13.	Urbanistická štruktúra	—	x	x	x
14.	Architektonické znaky	—	x	x	x
15.	Objekty kultúrno-historického a duchovného významu	—	x	x	x
16.	Rekreačné lokality a záhradkárske kolónie	lovecké chaty	+	0	+
17.	Iné solitérne prvky	křmidlá	+	+	+
	CHARAKTERISTIKY ZMIEŠANÉHO TYPU	ZNaky	VZN	PJV	OJD
18.	Krajinné dominanty	les	+++	+	+
19.	Líniové prvky	lesné cesty, oplotené škôlky / vodné toky, ekotón	++	—/+	+
20.	Krajinná mozaika	matrica les – súvislá plocha, pásy mladších porastov, líniové prvky	+++	+	+
21.	Otvorenosť krajiny	uzavretá	+	0	+
22.	Negatívne javy v krajine	lesné cesty rozryté ťažkou technikou, ploty	+	—	+

	TERCIÉRNA KRAJINNÁ ŠTRUKTÚRA	ZNAKY	VZN	PJV	OJD
23.	Územná ochrana	CHKO Biele Karpaty, PR Šmatlavé uhlisko, NBk ekotón Bielych Karpát	+++	+	++
24.	Pamiatkovo chránené objekty	—	x	x	x
25.	Symbolický význam miesta	—	x	x	x

Na tvorbe krajinného rázu krajinného priestoru sa podieľajú predovšetkým tvary reliéfu (oblé mäkké tvary flyšového pásma) a súčasná krajinná pokrývka. Celé územie patrí do CHKO (II. stupeň ochrany). Krajina je tvorená súvislým lesným porastom (prírodné podhorské bučiny a dubovo-hrabové lesy), čo sa v krajinskej mozaike prejavuje ako súvislá plocha s malými enklávami pásovej štruktúry (mladší porast) a minimálnym zastúpením líniových prvkov (lesné cesty, vodné toky). Jedná sa o uzavretú krajinu bez výhľadov.

Krajinný priestor *A1* sa na základe zhrnutia získaných poznatkov zaraďuje do kategórie *zvýšená hodnota krajinného rázu*.

A2 Richtárka, Koválovské lúky

Tab. 17 Vyhodnotenie znakov z hľadiska krajinného rázu

	Primárna krajinná štruktúra	znaky	Vzn	Pjv	Ojd
1.	Geologický podklad	flyš; pieskovce, piesčité ílovce, ílovce, miestami červené ílovce	x	x	x
2.	Rozpätie nadm. výšok (m)	290-567 m (Lipový vrch)	x	x	x
3.	Typ krajiny podľa výškovej členitosti	silne členitá vrchovina	++	+	+
4.	Tvary reliéfu	mierne zaoblené mätko modelované tvary, zarezané vodné toky	+++	+	++
5.	Sklon, expozícia	6,1-12°; SV, JZ	++	0	+
6.	Hydrologické prvky	Raková (6,4 km) – prírodné koryto, Chvojníca (4 km) – prírodné koryto, brehový porast	++	+	++
7.	Klíma	mierne teplá, mierne vlhká s miernou až chladnou zimou	+	0	+
8.	Pôda	kambizeme modálne a kultizemné nasýtené, sprievodné kambizeme pseudoglejové	+	0	+
9.	Lesný vegetačný stupeň	dubový až bukový	x	x	x
10.	Potenciálna prírodná vegetácia, biotopy	karpatské dubovo-hrabové lesy, podhorské bukové lesy, javorovo-	x	x	x

		lipové lesy v nižších polohách			
	SEKUNDÁRNA KRAJIN- NÁ ŠTRUKTÚRA	ZNAKY	VZN	PJV	OJD
11.	CORINE land cover	listnatý les, lúky, lesokroviny	+++	+	+++
12.	Typ osídlenia	—	x	x	x
13.	Urbanistická štruktúra	—	x	x	x
14.	Architektonické znaky	—	x	x	x
15.	Objekty kultúrno- historického a duchovného významu	—	x	x	x
16.	Rekreačné lokality a záhradkárske kolónie	chaty / opustené rekreačné chaty (Lanárske závody)	+	0/–	+
17.	Iné solitérne prvky	horáreň, krmidlá, senníky, drevené posedy, turistický rázcestník	++	+	+
	CHARAKTERISTIKY ZMIEŠANÉHO TYPU	ZNAKY	VZN	PJV	OJD
18.	Krajinné dominanty	les	+++	+	+
19.	Líniové prvky	lesné cesty, vodné toky	++	0/+	+
20.	Krajinná mozaika	hrubozrnná mozaika lesa s enklávami lúk, lesokrovín (nepravidelné tvary), matrica les	+++	+	++
21.	Otvorenosť krajiny	uzavretá	+	0	+
22.	Negatívne javy v krajine	opustené objekty, stará hrdzavá búda	++	–	+
	TERCIÉRNA KRAJINNÁ ŠTRUKTÚRA	ZNAKY	VZN	PJV	OJD
23.	Územná ochrana	CHKO Biele Karpaty, PP Raková, NBk ekotón Bielych Karpát	+++	+	++
24.	Pamiatkovo chránené objekty	—	x	x	x
25.	Symbolický význam miesta	—	x	x	x

Podobne ako u predchádzajúceho krajinného priestoru i v tomto sa na tvorbe krajinného rázu podieľajú predovšetkým tvary reliéfu a súčasná krajinná pokrývka. Výsledkom týchto faktorov je polootvorená krajina s hrubozrnnou mozaikou pôvodných lesov, lesokrovín a prirodzených lúk (Koválovské lúky) nepravidelných tvarov. Z líniových prvkov sa uplatňujú vodné toky a lesné cesty a solitérne prvky, ktoré jemne dotvárajú krajinu. Hlavným dôvodom pre vyhlásenie CHKO v tomto území je zachovanie potenciálnej prirodzenej vegetácie.

Zhrnutím hlavných rysov možno zaradiť krajinný priestor A2 do kategórie *zvýšená hodnota krajinného rázu*.

B Chvojnica–Vrbovce*B1 Žalostiná, Chvojnica***Tab. 18** Vyhodnotenie znakov z hľadiska krajinného rázu

	Primárna krajinná štruktúra	znaky	Vzn	Pjv	Ojd
1.	Geologický podklad	flyš; pieskovce, piesčité ílovce, ílovce, miestami červené ílovce	x	x	x
2.	Rozpätie nadm. výšok (m)	320-621,4 m (Žalostiná)	x	x	x
3.	Typ krajiny podľa výškovej členitosti	stredne členitá vrchovina	++	+	+
4.	Tvary reliéfu	mierne zaoblené mätko modelované chrbty a zarezané vodné toky	+++	+	+
5.	Sklon, expozícia	6,1-12°; JZ, SV	++	0	+
6.	Hydrologické prvky	Chvojnica (7,1 km) – prírodné koryto, brehový porast	++	+	++
7.	Klíma	mierne teplá, vlhká až veľmi vlhká so studenou zimou	+	0	+
8.	Pôda	kambizeme pseudoglejové nasýtené, sprievodné pseudogleje modálne a kultizemné, lokálne gleje; pararendziny kambizemné; kambizeme modálne a kultizemné nasýtené	+	0	+
9.	Lesný vegetačný stupeň	dubový, v najvyšších polohách bukový	x	x	x
10.	Potenciálna prirodzená vegetácia, biotopy	karpatské dubovo-hrabové lesy, podhorské bukové lesy, jelšové lesy na nivách podhorských vodných tokov	x	x	x
	SEKUNDÁRNA KRAJINNÁ ŠTRUKTÚRA	ZNAMY	VZN	PJV	OJD
11.	CORINE land cover	listnatý les, lúky, pasienky, orná pôda, sady, líniová zeleň pozdĺž vodného toku, poľnohospodárska krajina s výrazným podielom prirodzenej vegetácie	+++	+	++
12.	Typ osídlenia	súvislé (Chvojnica), vidiecke sídlo, rozptýlené kopaničiarskeho typu	+++	+	+++
13.	Urbanistická štruktúra	prícestná alebo potočná radová zástavba, obecný úrad, kultúrny dom, obchod, hasičská zbrojnica, strelnica; dom, stodola, sýpka, záhrada, sad; postupný prechod do krajiny	++	+	+++
14.	Architektonické znaky	ľudová architektúra – dom s výškou, dvojosové priečelie,	++	+/0	++

		valbová, polovalbová strecha, modrá omietka, stodoly drevené, z kameňa alebo kotovice, (skôr na kopaniciach) / v obci dvojpodlažné novostavby s pivnicou, sedlová strecha			
15.	Objekty kultúrno-historického a duchovného významu	baptistický kostol	+++	+	++
16.	Rekreačné lokality a záhradkárske kolónie	—	x	x	x
17.	Iné solitérne prvky	kostol, kravín, drevená rozhľadňa na Žalostinej, turistické rázcestníky	+	+	+
	CHARAKTERISTIKY ZMIEŠANÉHO TYPU	ZNAKY	VZN	PJV	OJD
18.	Krajinné dominanty	Žalostiná, drevená rozhľadňa, stodoly	+++	+	+++
19.	Líniové prvky	cestné komunikácie, vedenie VN / líniová zeleň lemujúca vodný tok a hranice pozemkov, vodné toky	++	0/+	+
20.	Krajinná mozaika	vysoká diverzita krajinných štruktúr nepravidelných tvarov, pestrá mozaika lesa, lúk, pasienkov, sadov, rozptýlenej zelene, rozptýlenej zástavby, riedkej cestnej siete	+++	+	+++
21.	Otvorenosť krajiny	polootvorená	++	+	+
22.	Negatívne javy v krajine	opustený kravín, nelegálne skládky odpadu	++	—	+
	TERCIÉRNA KRAJINNÁ ŠTRUKTÚRA	ZNAKY	VZN	PJV	OJD
23.	Územná ochrana	CHKO Biele Karpaty, PP Šifflavci, PP Chvojníčka, PP Žalostiná, PP Bučková jama, PP Štefanová; ÚEV Žalostiná, jadrové ÚEV Biele Karpaty – Chvojníčka; RBc Žalostiná, NBk ekotón Bielych Karpát, genofondovo významné lokality	+++	+	+++
24.	Pamiatkovo chránené objekty	—	x	x	x
25.	Symbolický význam miesta	tradičné ovocné druhy drevín (slivka, hruška, jablňo, orech, ...), staré lípy	+++	+	+++

Významnými hodnotami krajinného rázu je pestrá mozaiková štruktúra krajiny podmienená kopaničiarskym osídlením. S rozptýleným osídlením súvisia mnohé prvky

v krajine ako staré lipy, sady s tradičnými, v súčasnosti veľmi vzácnymi, odrodami ovocných stromov, rozptýlená zeleň, lúky, pasienky a malé políčka, ktoré zabiehajú do okolitých lesov. Sídla s charakteristickou urbanistickou štruktúrou a tradičnými architektonickými znakmi sú výsledkom podmienok územia a historického vývoja osídlenia. Krajinný priestor leží v CHKO. Významné biotopy, maloplošné chránené územia, územia európskeho významu a údolie rieky Chvojnice (takisto chránené územie) podmieňujú vysokú hodnotu územia.

Otvorená krajina na členitom vrchovinnom reliéfe s bystrinnými tokmi, mnohé výhľady do krajiny, harmonický vzťah človeka k prírode, vysoká diverzita krajinných štruktúr ako aj symbolický význam územia prispievajú k vysokej hodnote krajinného rázu krajinného priestoru Žalostiná-Chvojnice.

Na základe syntézy hlavných rysov krajinného priestoru sa územie zaraďuje do kategórie *zvýšená hodnota krajinného rázu*.

B2 Obec Vrbovce

Tab. 19 Vyhodnotenie znakov z hľadiska krajinného rázu

	Primárna krajinná štruktúra	znaky	Vzn	Pjv	Ojd
1.	Geologický podklad	flyš; pieskovce, piesčité ílovce	x	x	x
2.	Rozpätie nadm. výšok (m)	305 (rieka Teplica)-382 m	x	x	x
3.	Typ krajiny podľa výškovej členitosti	stredne členitá vrchovina	++	+	+
4.	Tvary reliéfu	údolie rieky Teplica	+++	0	++
5.	Sklon, expozícia	2,6-6°; SZ	++	0	+
6.	Hydrologické prvky	Teplica (2 km) – upravené koryto, mokrad', vodná nádrž	++	0	+
7.	Klíma	mierne teplá, vlhká s miernou až studenou zimou	+	0	+
8.	Pôda	kambizeme pseudoglejové nasýtené, sprievodné pseudogleje modálne a kultizemné, lokálne gleje	+	0	+
9.	Lesný vegetačný stupeň	dubový	x	x	x
10.	Potenciálna prirodzená vegetácia, biotopy	karpatské dubovo-hrabové lesy, jelšové lesy na nivách podhorských vodných tokov	x	x	x
	SEKUNDÁRNA KRAJINNÁ ŠTRUKTÚRA	ZNaky	VZN	PJV	OJD
11.	CORINE land cover	súvislá zástavba, priemysel (roľnícke družstvo), areály športu a voľného času, orná pôda	+++	0	+
12.	Typ osídlenia	súvislé osídlenie, vidiecke sídlo	+++	0	+
13.	Urbanistická štruktúra	ulicová a radová potočná	++	+	+

		zástavba, obecný úrad, kostoly, základná škola, stará škola, obecný kultúrny dom v rekonštrukcii, hasičská zbrojnica, obchody, vodný mlyn, cintorín, sadovnícky upravená vegetácia a parkové plochy na verejných priestranstvách; zástavba nepresahuje úroveň 3 nadzemných podlaží, záhrady, pozvoľný prechod do krajiny			
14.	Architektonické znaky	ľudová architektúra – dom s výškou, dvojosové priečelie, valbová, polovalbová strecha, modrá omietka, mnohé premenené, v prevahe dvojpodlažné novostavby s pivnicou, sedlová strecha	++	0	+
15.	Objekty kultúrno-historického a duchovného významu	múzeum Vrbovská izba, evanjelický kostol	+++	+	++
16.	Rekreačné lokality a záhradkárske kolónie	športovo-rekreačný areál s futbalovým ihriskom, vodná nádrž Vrbovce	+	+	+
17.	Iné solitérne prvky	pomník, Božie muky, kríže	+	+	+
	CHARAKTERISTIKY ZMIEŠANÉHO TYPU	ZNAKY	VZN	PJV	OJD
18.	Krajinné dominanty	kostoly / roľnícke družstvo	+++	0/-	+
19.	Líniové prvky	cestné komunikácie, vedenie VN / líniová zeleň (hranice pozemkov, pozdĺž vodného toku), vodný tok, biokoridor	++	0/+	+
20.	Krajinná mozaika	pestrá mozaika umelých, resp. zastavaných a rekreačných plôch, cestné komunikácie, verejná zeleň, záhrady, políčka – pravidelné štvorhranné tvary, pasové usporiadanie políčok a trávnych porastov pri obci	+++	+	++
21.	Otvorenosť krajiny	otvorená	++	+	+
22.	Negatívne javy v krajine	čiastočne nevyužívané roľnícke družstvo, nelegálne skládky odpadu, zanikajúce znaky ľudovej architektúry	++	-	+
	TERCIÉRNA KRAJINNÁ ŠTRUKTÚRA	ZNAKY	VZN	PJV	OJD
23.	Územná ochrana	RBk Teplica, genofondovo významné lokality	+++	+	++
24.	Pamiatkovo chránené objekty	rímsko-katolícky kostol sv. Alžbetv	+++	+	++

		Alžbety pamätná tabuľa, Šándorfi Eduard pamätná tabuľa, roky 1848–1849 vodný mlyn			
25.	Symbolický význam miesta	silná evanjelická obec, staré lipy	+++	+	+++

Obec Vrbovce predstavuje správne centrum pre okolité kopaničiarske usadlosti. Obec vidieckeho typu leží v údolí rieky Teplice, pozdĺž ktorej sa osídlenie vyvíjalo. Vrbovce si zachovali typickú urbanistickú štruktúru, avšak z architektonicky pôvodných znakov sa veľa nezachovalo. Významným fenoménom je vysoký podiel obyvateľov evanjelického vierovyznania, čo má veľký vplyv na folklórny prejav obyvateľov. V nedeľu prídu k službám Božím i ľudia z väčších vzdialeností, nielen z bezprostredného okolia, najstaršia časť populácie prichádza v tradičnom kroji.

Krajinnú mozaiku tvoria obytné, resp. zastavané plochy s verejnou zelenou a záhradami. Centrum obce predstavuje námestie s kostolmi, kde sa sústreďuje väčšina verejných služieb. Prechod do voľnej krajiny je postupný. Okraje obce sú obklopené buď poličkami, trávnyymi (pasienky a lúky) alebo rekreačnými plochami (vodná nádrž, futbalové ihrisko). Negatívnym javom je prítomnosť len čiastočne využívaného roľníckeho družstva značnej rozlohy, ktoré je veľmi dobre viditeľné a uberá tak na hodnote krajinného rázu či obrazu obce.

Obec Vrbovce bola na základe zhrnutia hlavných rysov krajinného priestoru zaradená do kategórie *priemernej hodnoty krajinného rázu*.

B3 Vrbovský chotár

Tab. 20 Vyhodnotenie znakov z hľadiska krajinného rázu

	Primárna krajinná štruktúra	znaky	Vzn	Pjv	Ojd
1.	Geologický podklad	flyš, pieskovce, piesčité ílovce	x	x	x
2.	Rozpätie nadm. výšok (m)	260-550 m (Stráň)	x	x	x
3.	Typ krajiny podľa výškovej členitosti	stredne členitá vrchovina	++	+	+
4.	Tvary reliéfu	mierne, dlhé svahy, oblé mätko modelované chrbty, zarezané vodné toky	+++	+	+
5.	Sklon, expozícia	6,1-12°; JZ, SV	++	0	+
6.	Hydrologické prvky	Teplica (5,4 km) – upravené koryto, na malých úsekoch na alúviu sa zachovali pôvodné podhorské jaseňovo-jelšové	++	+	+

		spoločenstvá, Haluzníkov p. (3,9 km) – prírodné koryto, Valúchovský p. (2,6 km) – prírodné koryto; mokrade			
7.	Klíma	mierne teplá, vlhká až veľmi vlhká so studenou zimou	+	0	+
8.	Pôda	kambizeme pseudoglejové nasýtené, sprievodné pseudogleje modálne a kultizemné, lokálne gleje; pararendziny kambizemné; kambizeme modálne a kultizemné nasýtené	+	0	+
9.	Lesný vegetačný stupeň	dubový, v najvyšších polohách bukový	x	x	x
10.	Potenciálna prirodzená vegetácia, biotopy	karpatské dubovo-hrabové lesy, jelšové lesy na nivách podhorských vodných tokov	x	x	x
	SEKUNDÁRNA KRAJIN-NÁ ŠTRUKTÚRA	ZNaky	VZN	PJV	OJD
11.	CORINE land cover	orná pôda, pasienky, lúky, poľnohospodárska krajina s výrazným podielom prirodzenej vegetácie, listnatý les	+++	+	++
12.	Typ osídlenia	rozptýlené kopaničiarskeho typu	+++	+	+++
13.	Urbanistická štruktúra	dom, stodola, záhrada, sad; postupný prechod do krajiny	++	+	+++
14.	Architektonické znaky	ľudová architektúra – domy s výškou, dvojosové priečelie, valbová a polovalbová strecha, modrá fasáda, murovaný výpusť okolo vstupných dverí, stodoly z kotovice, kameňa či dreva, mnohé znaky premenené	++	+	++
15.	Objekty kultúrno-historického a duchovného významu	—	x	x	x
16.	Rekreačné lokality a záhradkárске kolónie	chaty (Vrbovce-Šance)	+	0	+
17.	Iné solitérne prvky	autobusové zastávky (búdky), poľnohospodárske objekty, transformátory/telekomunikačné veže	+	—	+
	CHARAKTERISTIKY ZMIEŠANÉHO TYPU	ZNaky	VZN	PJV	OJD
18.	Krajinné dominanty	stodoly	+++	+	+++
19.	Líniové prvky	cestné komunikácie, vedenie VN, oploenie / líniová zeleň lemujúca cesty, vodné toky, hranice pozemkov, vodné toky	++	0/+	+

20.	Krajinná mozaika	matrica orná pôda (rozsiahle súvislé plochy) v S časti / väčšia rozdrobenosť plôch v J časti, zbytky lesa, pasienky, lúky, sad, rozptýlená zeleň, rozptýlená zástavba, riedka cestná sieť	+++	-/+	++
21.	Otvorenosť krajiny	otvorená, polootvorená	++	+	+
22.	Negatívne javy v krajine	zarastajúce dlhodobó neobhospodarované lúky, zarastajúce fragmenty zachovaných medzí, nelegálne skládky odpadu, chátrajúce domy, zanikajúce znaky ľudovej architektúry	++	-	++
	TERCIÉRNA KRAJINNÁ ŠTRUKTÚRA	ZNAKY	VZN	PJV	OJD
23.	Územná ochrana	NBk ekotón Bielych Karpát, RBk Teplica, regionálne významné mokrade, genofondovo významné lokality	+++	+	+
24.	Pamiatkovo chránené objekty	—	x	x	x
25.	Symbolický význam miesta	tradičné ovocné druhy drevín (slivka, hruška, jablňoň, orech, ...), staré lipy	+++	+	+++

Krajinný priestor Vrbovský chotár sa vyznačuje zvlneným členitým vrchovinným reliéfom s bystrinnými tokmi, kopaničiarskym osídlením a pestrou mozaikou plôch. Pôvodné karpatské lesy boli premenené na otvorenú krajinu s poľami, lúkami a pasienkami, ktoré tvoria väčšie až značne veľké plochy nepravidelných tvarov. Z lesa zostali len zbytkové enklávy. Kopanice sa vyznačujú čiastočne zachovanými architektonickými prvkami, sadmi s tradičnými druhmi ovocných stromov, starými lipami a rozptýlenou zeleňou. Krajina je jemne pretkaná cestnými komunikáciami a vodnými tokmi. Negatívne pôsobia na krajinný ráz zarastajúce neobhospodarované lúky či fragmenty zachovaných medzí ako aj chátrajúce domy a nevhodné rekonštrukcie.

Vzhľadom na predchádzajúcu sumarizáciu hlavných rysov územia sa zaraďuje krajinný priestor do kategórie *priemerná hodnota krajinného rázu*.

C Hrebeň Pecková – Vesný vrch – Nad Osičím – Ostrý vrch

C1 Kopanice Vesný vrch – Nad Osičím – Ostrý vrch

Tab. 21 Vyhodnotenie znakov z hľadiska krajinného rázu

	Primárna krajinná štruktúra	znaky	Vzn	Pjv	Ojd
1.	Geologický podklad	flyš, pieskovce a piesčité ílovce	x	x	x
2.	Rozpätie nadm. výšok (m)	298-601 m (Ostrý vrch)	x	x	x
3.	Typ krajiny podľa výškovej členitosti	silne členitá vrchovina	++	+	+
4.	Tvary reliéfu	mierne, dlhé svahy, oblé mätko tvarované chrbty, zarezané toky	+++	+	+
5.	Sklon, expozícia	12,1-17°; SZ	++	0	+
6.	Hydrologické prvky	Liešťanský potok (3,9 km) – upravené koryto; mokrade	++	+	+
7.	Klíma	mierne teplý, mierne vlhký s miernou až chladnou zimou	+	0	+
8.	Pôda	kambizeme modálne a kultizemné nasýtené, kambizeme pseudoglejové nasýtené a pararendzinové, pseudogleje modálne a kultizemné, pararendziny kambizemné	+	0	+
9.	Lesný vegetačný stupeň	dubový až bukový	x	x	x
10.	Potenciálna prirodzená vegetácia, biotopy	karpatské dubovo-hrabové lesy, podhorské bukové lesy, bukové a jedľovo-bukové lesy, jelšové lesy na nivách podhorských vodných tokov	x	x	x
	SEKUNDÁRNA KRAJINNÁ ŠTRUKTÚRA	ZNAKY	VZN	PJV	OJD
11.	CORINE land cover	orná pôda, lúky a pasienky, listnatý les, poľnohospodárska krajina s výrazným podielom prirodzenej vegetácie, priemysel (poľnohospodárske družstvo)	+++	+	++
12.	Typ osídlenia	rozptýlené kopaničiarskeho typu, súvislé (obec Vrbovce-Šance)	+++	+	+++
13.	Urbanistická štruktúra	prícestná radová zástavba, hasičská zbrojnica, obchod (Vrbovce-Šance); dom, stodola, sýpka, záhrada, sad; postupný prechod do krajiny	++	+	++
14.	Architektonické znaky	ľudová architektúra – dom s výškou, dvojosové priečelie, polovalbová strecha, modrá omietka, stodoly s valbovou strechou z kotovice alebo kameňa, dvojpodlažné novostavby, štítová	++	+	++

		strecha			
15.	Objekty kultúrno-historického a duchovného významu	pamätník v obci Vrbovce-Šance	+++	+	+
16.	Rekreačné lokality a záhradkárske kolónie	—	x	x	x
17.	Iné solitérne prvky	železničná stanica, roľnícke družstvo	+	0	+
	CHARAKTERISTIKY ZMIEŠANÉHO TYPU	ZNAKY	VZN	PJV	OJD
18.	Krajinné dominanty	veterná elektráreň, telekomunikačná veža / stodoly	+++	—/+	+++
19.	Líniové prvky	cestné komunikácie, železnica, vedenie VN, lyžiarsky vleč / vodné toky, líniová zeleň	++	0/+	+
20.	Krajinná mozaika	vysoká diverzita krajinných štruktúr nepravidelných tvarov, na pomerne malom území sa striedajú staré sady, lúky, pasienky, políčka, krajinná zeleň, samoty a iné antropogénne štruktúry priaznivé pre mnohé druhy živočíchov, pretkané riedkou cestnou sieťou	+++	+	+++
21.	Otvorenosť krajiny	otvorená, polootvorená	++	+	+
22.	Negatívne javy v krajine	zarastajúce dlhodobé neobhospodávané lúky, zarastajúce fragmenty zachovaných medzí, nelegálne skládky odpadu, opustené poľnohospodárske objekty	++	—	++
	TERCIÉRNA KRAJINNÁ ŠTRUKTÚRA	ZNAKY	VZN	PJV	OJD
23.	Územná ochrana	regionálne významné mokrade, genofondovo významné lokality	+++	+	+
24.	Pamiatkovo chránené objekty	—	x	x	x
25.	Symbolický význam miesta	tradičné ovocné druhy drevín (slivka, hruška, jablňo, orech, ...), staré lipy	+++	+	+++

Krajinu tvorí členitý vrchovinný reliéf, zaoblené tvary hrebeňa s tromi vrcholmi, ktoré sa tiahnu v smere JZ- SV a tvoria tak hlavnú os krajinného priestoru. Typickým znakom územia je rozptýlené osídlenie kopaničiarskeho typu. Na pomerne malom území sa striedajú samoty, staré sady, lúky, pasienky, políčka, krajinná zeleň, pretkané riedkou cestnou sieťou, čo podmieňuje vysokú diverzitu krajinného priestoru. Otvorená až polootvorená krajina poskytuje výhľady na veľké vzdialenosti. Harmonické vzťahy medzi prírodou a človekom len

prispievajú k vyššej hodnote krajinného rázu. Výraznou krajinnou dominantou územia okrem stodoly je veterná elektráreň s telekomunikačnou vežou na Ostrom vrchu (601 m). Tieto krajinné prvky viditeľné na veľké vzdialenosti s negatívnym prejavom z hľadiska krajinného rázu znižujú na hodnote tak pestrej krajiny.

Krajinný priestor sa preto zaraďuje do kategórie *priemernej hodnoty krajinného rázu*.

C2 Javorec, Pecková, Malejov

Tab. 22 Vyhodnotenie znakov z hľadiska krajinného rázu

	Primárna krajinná štruktúra	znaky	Vzn	Pjv	Ojd
1.	Geologický podklad	flyš, pieskovce, piesčité ílovce; miestami červené ílovce a drobnozrnné zlepence	x	x	x
2.	Rozpätie nadm. výšok (m)	256 (rieka Teplica)-568 m (Pecková)	x	x	x
3.	Typ krajiny podľa výškovej členitosti	silne členitá vrchovina, na J rovina	++	+	+
4.	Tvary reliéfu	mätko modelované, zaoblené tvary, hlboko zarezané vodné toky, hrebeň rozdelený tokmi na niekoľko vrcholov (J časť)	+++	+	+
5.	Sklon, expozícia	12,1-17°; JZ	++	0	+
6.	Hydrologické prvky	Teplica (4,2 km), prítoky Myjavy	++	+	+
7.	Klíma	mierne teplý, mierne vlhký s miernou až chladnou zimou	+	0	+
8.	Pôda	kambizeme modálne a kultizemné nasýtené, k. pseudoglejové nasýtené, pseudogleje modálne a kultizemné	+	0	+
9.	Lesný vegetačný stupeň	dubový až bukový	x	x	x
10.	Potenciálna prirodzená vegetácia, biotopy	karpatské dubovo-hrabové lesy, jelšové lesy na nivách podhorských vodných tokov, podhorské bukové lesy, dubové a cerovo-dubové lesy	x	x	x
	SEKUNDÁRNA KRAJINNÁ ŠTRUKTÚRA	ZNAKY	VZN	PJV	OJD
11.	CORINE land cover	listnatý les, príp. zmiešaný, orná pôda, poľnohospodárska krajina s výrazným podielom prirodzenej vegetácie	+++	+	++
12.	Typ osídlenia	rozptýlené kopaničiarskeho typu	+++	+	+++
13.	Urbanistická štruktúra	dom, stodola, sýpka, záhrada, sad; postupný prechod do krajiny	++	+	+++
14.	Architektonické znaky	ľudová architektúra – dom s výškou, dvojosové priečelie,	++	+ / 0	++

		polovalbová, valbová strecha, murovaný výpustok okolo vstupných dverí, biela a modrá omietka, stodola drevená, z kotovice, pôvodné znaky zachované len čiastočne / časté dvojpodlažné novostavby s pivnicou, sedlová alebo rovná strecha			
15.	Objekty kultúrno-historického a duchovného významu	—	x	x	x
16.	Rekreačné lokality a záhradkárske kolónie	chatová oblasť (Javorec)	+	0	+
17.	Iné solitérne prvky	bažantnica, koniareň, autobusové zastávky (búdky), drevené posedy, transformátor	++	0	+
	CHARAKTERISTIKY ZMIEŠANÉHO TYPU	ZNAKY	VZN	PJV	OJD
18.	Krajinné dominanty	lesné plochy, stodoly	+++	+	+++
19.	Líniové prvky	cestné komunikácie, vedenie VN, oploštenie / vodné toky, líniová zeleň	++	0/+	+
20.	Krajinná mozaika	vysoká diverzita krajinných štruktúr nepravidelných tvarov, na pomerne malom území sa striedajú staré sady, lúky, pasienky, polička, lesy, samoty a iné antropogénne štruktúry priaznivé pre mnohé druhy živočíchov, pretkané riedkou cestnou sieťou	+++	+	+++
21.	Otvorenosť krajiny	polootvorená, uzavretá	+	0	+
22.	Negatívne javy v krajine	nelegálne skládky odpadu, opustené budovy (hasičská zbrojnica, obchod), chátrajúce domy, zanikajúce znaky ľudovej architektúry	++	—	+
	TERCIÉRNA KRAJINNÁ ŠTRUKTÚRA	ZNAKY	VZN	PJV	OJD
23.	Územná ochrana	CHKO Biele Karpaty, PP Malejov, PP Kožíkov vrch, RBk Teplica, RBc Kaštieľska hora, genofondovo významné lokality	+++	+	++
24.	Pamiatkovo chránené objekty	—	x	x	x
25.	Symbolický význam miesta	tradičné ovocné druhy drevín (slivka, hruška, jablň, orech, ...), staré lipy	+++	+	+++

Krajinný ráz územia je jednoznačne daný zvlneným členitým vrchovinným reliéfom s mäkkými zaoblenými tvarmi, kopaničiarskym osídlením, vysokou diverzitou krajinných štruktúr na pomerne malej ploche, prirodzenými lesnými porastmi, ktoré zaberajú takmer polovicu krajinného priestoru. Kopanice sa vyznačujú tradičnou urbanistickou štruktúrou, zachovanými architektonickými znakmi a typickými krajinnými prvkami ako staré lipy a ovocné sady. Územie je súčasťou CHKO.

Polootvorená až uzavretá krajina s pestrou krajinnou mozaikou a harmonickým súladom človeka s prírodou, so zachovanými prírodnými i estetickými hodnotami prispieva k hodnote krajinného rázu daného územia.

Výsledkom syntézy hlavných znakov krajinného priestoru je jeho zaradenie do kategórie *zvýšená hodnota krajinného rázu*.

D Les na pahorkatíne

D1 Juhozápadný výbežok lesa (kataster Radošovce)

Tab. 23 Vyhodnotenie znakov z hľadiska krajinného rázu

	Primárna krajinná štruktúra	znaky	Vzn	Pjv	Ojd
1.	Geologický podklad	vápnité prachovce, ílovce, pieskovce, zlepenice; spraše, sprašové a polygenetické hliny	x	x	x
2.	Rozpätie nadm. výšok (m)	247-410 m	x	x	x
3.	Typ krajiny podľa výškovej členitosti	stredne členitá pahorkatina	++	+	+
4.	Tvary reliéfu	mierne, dlhé svahy	+++	0	+
5.	Sklon, expozícia	2,6-6°; 6,1-12°; JZ	++	0	+
6.	Hydrologické prvky	—	x	x	x
7.	Klíma	teplá, mierne suchá až mierne vlhká s miernou až chladnou zimou	+	0	+
8.	Pôda	pararendziny kambizemné a kambizeme pararendzinové; hnedozeme	+	0	+
9.	Lesný vegetačný stupeň	dubový	x	x	x
10.	Potenciálna prirodzená vegetácia, biotopy	karpatské dubovo-hrabové lesy, dubové a cerovo-dubové lesy	x	x	x
	SEKUNDÁRNA KRAJINNÁ ŠTRUKTÚRA	ZNaky	VZN	PJV	OJD
11.	CORINE land cover	listnatý les	+++	+	++
12.	Typ osídlenia	—	x	x	x
13.	Urbanistická štruktúra	—	x	x	x
14.	Architektonické znaky	—	x	x	x

15.	Objekty kultúrno-historického a duchovného významu	—	x	x	x
16.	Rekreačné lokality a záhradkárske kolónie	—	x	x	x
17.	Iné solitérne prvky	křmidlá, senníky, drevené posedy na okraji	+	0	+
	CHARAKTERISTIKY ZMIEŠANÉHO TYPU	ZNaky	VZN	PJV	OJD
18.	Krajinné dominanty	les	+++	+	++
19.	Líniové prvky	—	x	x	x
20.	Krajinná mozaika	súvislá lesná plocha	+++	+	+
21.	Otvorenosť krajiny	uzavretá	+	0	+
22.	Negatívne javy v krajine	nelegálne skládky odpadu	+	—	+
	TERCIÉRNA KRAJINNÁ ŠTRUKTÚRA	ZNaky	VZN	PJV	OJD
23.	Územná ochrana	CHKO Biele Karpaty	+++	+	++
24.	Pamiatkovo chránené objekty	—	x	x	x
25.	Symbolický význam miesta	—	x	x	x

Krajinný priestor *DI* sa na rozdiel od ostatných krajinných priestorov nachádza na pahorkatinnom reliéfe s teplou klímou. Je tvorený súvislým lesným porastom (prirodzená vegetácia), karpatské dubovo-hrabové lesy nadväzujú v nižších polohách na cerovo-dubové lesy. Krajinný ráz jemne dotvárajú křmidlá senníky a drevené posedy na okrajoch porastu. Negatívnym prvkom sú prítomné nelegálne skládky odpadu, ktoré sa nachádzajú hlavne v blízkosti cestnej komunikácie. Ide o uzavretý typ krajiny bez mozaiky. Krajinný priestor patrí do CHKO. Za jej hranicou sa nachádza orná pôda. Prechod z lesa do poľa je veľmi ostrý bez ekotónu.

Krajinný priestor sa na základe vyššie uvedených hlavných rysov územia zaraďuje do kategórie *zvýšená hodnoty krajinného rázu*.

4.4. STANOVENIE STUPŇA OCHRANY

Na základe vyššie stanovených kategórií hodnoty krajinného rázu sa krajinné priestory priradujú k ochranným zónam nasledovne:

- A1..... I. stupeň ochrany krajinného rázu
- A2..... I. stupeň ochrany krajinného rázu
- B1..... I. stupeň ochrany krajinného rázu
- B2..... III. stupeň ochrany krajinného rázu
- B3..... II. stupeň ochrany krajinného rázu
- C1..... II. stupeň ochrany krajinného rázu
- C2..... I. stupeň ochrany krajinného rázu
- D1..... I. stupeň ochrany krajinného rázu.

4.5. PROBLÉMY REGIÓNU A MANAŽMENTOVÉ OPATRENIA

Enviromentálne problémy

- znižovanie druhovej diverzity lúčnych porastov sukcesiou a likvidáciou tradičných odrôd kultúrnych plodín
- zarastajúce fragmenty zachovaných medzí
- zarastajúce dlhodobo neobhospodarované lúky
- náchylnosť na vodnú eróziu, zosuvy
- nepovolené skládky odpadu.

Socioekonomické problémy

- negatívny demografický vývoj a odliv obyvateľstva do miest
- opustené, chátrajúce objekty (poľnícke družstvá, hasičská zbrojnica, rekreačné budovy, obytné domy)
- postupný zánik typických znakov ľudovej architektúry regiónu
- potenciál: agroturistika, druhé bývanie (chalupárstvo).

Manažmentové opatrenia

- dodržiavať zásady a opatrenia uvádzané v dokumentoch starostlivosti/plánoch péče o chránené územia, v územných plánoch obcí
- rozdeliť veľké plochy poľnohospodárskej pôdy na menšie celky prostredníctvom rozptýlenej zelene
- zachovať hodnotnú zeleň, jej podpora výsadbou nových línii, alejí či stromoradií

- podporovať genofond tradičných odrôd ovocných drevín
- pri výsadbe uprednostňovať pôvodné druhy
- ponechať nelesnú drevinovú vegetáciu sukcesnému vývoju
- udržiavať kosené lúky
- obmedziť používané agrochemikálie, najmä v blízkosti chránených území, prvkov ÚSES, území NATURA 2000
- revitalizácia upravených úsekov toku Teplica, doplniť a rozšíriť brehové porasty
- riešiť erózne problémy prostredníctvom remízok, protieróznych pásov a vetrolamov (podpora v rámci pozemkových úprav a projektov miestneho ÚSES)
- rešpektovať krajinné dominanty s kladným, príp. neutrálnym prejavom
- zachovať typickú formu a štruktúru osídlenia (kopaničiarske osídlenie)
- rekonštrukcia objektov s ohľadom na charakteristické architektonické znaky
- obmedzenie výstavby v sídlach s rozptýleným charakterom osídlenia (kopanice)
- rešpektovanie harmonického vzťahu zástavby a krajinného rámca.

DISKUSIA

Krajinný ráz, posudzovanie jeho kvality a hodnôt, je v súčasnosti veľmi aktuálna téma. Uplatňuje sa v rôznych sférach života človeka (od ochrany prírody a krajiny, životného prostredia, územného plánovania, presadzovania komerčných zámerov v krajine až k osobnému vnímaniu krajiny jednotlivcami v kontexte s bývaním, odpočinkom a trávením voľného času).

Hodnotením krajinného rázu sa zaoberá viacero odborníkov. Rozdiely v metodických prístupoch vyplývajú predovšetkým z ich profesijného zamerania. Vorel, ktorý prišiel s prvou metodikou hodnotenia krajinného rázu (1997), vidí krajinu ako krajinný architekt hlavne z pohľadu estetiky. Pojmy, s ktorými pracuje (vnútorné vizuálne prejavy priestorovej skladby, krajinná scenéria, usporiadanie krajinej scény atď.), sú často ťažko uchopiteľné a objektívne oceniť. V rozhodovacom procese to môže spôsobiť komplikácie. Vorelov metodický prístup sa jednoznačne hodí pre kauzálne prípady (s predpokladom, že krajinný ráz bol vopred vyhodnotený iným postupom), kde sa naplno dajú uplatniť estetické, priestorové a vizuálne charakteristiky (viditeľnosť, pohľadové prejavy, vizuálne bariéry atď.) pri posudzovaní vplyvu stavby umiestnenej v teréne na krajinný ráz. Pri popise krajinných segmentov sa z fyzicko-geografického hľadiska uvádzajú všetky prírodné charakteristiky, ktoré sa významným spôsobom podieľajú na tvorbe krajinného rázu. To neplatí o metodike I. Míchala (1999). Zoznam pozorovaných znakov a charakteristík je síce podrobný, ale nie kompletný. Medzi prírodnými charakteristikami chýba vodný element, jeden zo základných zložiek primárnej krajinej štruktúry. Míchal spolu s Löwom (1998) hodnotia krajinný ráz na základe miery zachovanosti typických znakov krajinného rázu. Termín „zachovanosť“ je veľmi ľahko napadnuteľný, ak nie je presne stanovená jeho významová a obsahová náplň. V oboch prípadoch však definícia chýba!

S oveľa prepracovanejším metodickým postupom hodnotenia krajinného rázu prišli Bukáček a Matějka (1998). Zatiaľ čo Vorelov prístup spočíva v stanovení pozitívnych hodnôt, ktoré sú predmetom ochrany, dvojica Bukáček a Matějka posudzujú znaky krajinného rázu z hľadiska ich významu, prejavu a cennosti. Podľa ich podielu na tvorbe hodnôt krajinného rázu sa určí stupeň ochrany. Postup hodnotenia je veľmi systematický a transparentný, čo umožňuje jeho ľahkú aplikáciu v praxi. Z týchto dôvodov bola zvolená metodika Bukáčka a Matějku ako jedna z inšpirácií pre spracovanie diplomovej práce.

Metodologický nedostatok vyššie spomínaných postupov hodnotenia spočíva v nejasnosti spôsobu vymedzenia menších krajinných jednotiek v rámci modelového územia (na základe akých podkladov, atribútov). Určitý náznak možno vyčítať v metodike Bukáčka a Matějku (1998), avšak presný postup diferenciacie chýba. Tomuto problému sa venujú autori až dnes, napr. Bukáček a Culek (2009). V praxi sa bežne využíva empirický prístup.

Druhým inšpiračným zdrojom pri tvorbe vlastného metodického postupu bola metodika DMI (diferenčná metóda identifikácie) charakteristického vzhl'adu krajiny od P. Jančuru (2003). Autor postupuje od identifikácie krajiny, jej prvotnej a druhotnej štruktúry pomocou štatistickej typológie (percentuálne zastúpenie typov, plôch) k identifikácii krajinného obrazu (vzhl'adu krajiny) a krajinného rázu. Postup je jasný, zrozumiteľný, ľahko aplikovateľný. Len pri výbere kritérií hodnotenia krajinného rázu môžu nastať určité nejasnosti v chápaní niektorých pojmov (autentickosť, vizuálny súlad prostredia, identita miesta).

Postup hodnotenia rozdelený do niekoľkých logicky zoradených krokov s cieľom objektívneho posúdenia rázu krajiny je zrozumiteľný a transparentný. Tabuľkové a mapové spracovanie spolu s priloženou fotodokumentáciou podmieňujú prehľadnosť hodnotiaceho procesu. Je nevyhnutné objasniť všetky používané termíny a pojmy, aby sa zabránilo prípadným polemikám. Pri posudzovaní krajinného rázu sa vyžaduje exaktné vyjadrovanie, jednoznačnosť.

Treba poznamenať, že diplomová práca sa nezaoberá posudzovaním krajinného rázu miest, ktorých hodnotenie je náročné a vyžaduje znalosti o architektúre, urbanizme atď., metodika je pre tieto účely nevhodná.

Pri hodnotení krajinného rázu sa pracovalo s individuálnou klasifikáciou územia, pretože predmetom ochrany je jedinečnosť, špecifickosť, osobitosť či rázovitosť krajiny. Niektorí autori zdôrazňujú význam typológie územia pre tieto účely (Salašová 2006). V práci sa pri vymedzení menších krajinných jednotiek čerpalo z typologických mapových vrstiev ako typy abiotických komplexov (primárna krajinná štruktúra) a súčasná krajinná pokrývka (sekundárna krajinná štruktúra). Vzhľadom na to, že krajinné celky a krajinné priestory boli vyčlenené empiricky, nie sú ich hranice úplne presne definované (spoločné charakteristiky).

Zoznam popisovaných charakteristík pre účely hodnotenia krajinného rázu zohľadňuje prírodné, kultúrne i historické charakteristiky. Bol zostavený tak, aby vyhovoval potrebám hodnotenia krajinného rázu a zahŕňal čo najviac informácií.

V záverečnom kroku pri vyhodnocovaní znakov charakteristík krajinného rázu bolo nutné ujasniť si a stanoviť ich význam, prejav a ojedinelosť výskytu. Definície sú síce

jednoznačne dané, avšak stanovenie hodnoty znakov v kontexte krajinného rázu nebolo až také jednoduché. Tri krajinné priestory boli zaradené do kategórie priemerná hodnota krajinného rázu. V rámci modelového územia vykazujú v porovnaní s ostatnými krajinnými priestormi nižšiu hodnotu z dôvodu prítomnosti určujúcich negatívnych znakov so vzácnym až ojedinelým výskytom. Na vyššej hierarchickej úrovni hodnotenia by však tieto nedostatky zanikli a krajinné priestory by sa začlenili do kategórie zvýšená hodnota krajinného rázu.

Vzhľadom k obmedzenej dostupnosti zdrojových dát v digitálnej podobe nie je zoznam vstupných vrstiev pre diferenciáciu územia úplný a vyčerpávajúci (dali by sa použiť napr. dáta z mapovania NATURA 2000, mapový podklad kultúrno-historických pamiatok, historického osídlenia územia, regiónov ľudovej architektúry atď.). Iné mapové podklady boli zase príliš hrubé z dôvodu malej rozlohy modelového územia. Napriek tomu majú výsledky získané z použitých podkladov vypovedaciu hodnotu, teda sú použiteľné.

Výsledky diplomovej práce ďalej potvrdili správnosť vylúčenia niektorých území z CHKO Biele Karpaty z dôvodu zmeny súčasnej krajinnej pokrývky. Veľké plochy ornej pôdy bez výskytu vzácných či ohrozených druhov (podľa zákona NR SR č. 543/2002 Z. z.) a bez zastúpenia rozptýlenej zelene do chráneného územia nepatrí.

Na záver možno konštatovať, že výstupy získané aplikáciou navrhnutého metodického postupu hodnotenia krajinného rázu sú zrozumiteľné a v praxi použiteľné.

Význam diplomovej práce spočíva v možnosti využitia dosiahnutých výsledkov v oblasti ochrany prírody a krajiny (pre potreby správy CHKO Biele Karpaty), v územnom plánovaní (len v prípade obcí, nie miest) či krajinom plánovaní, ďalej ako východiskový dokument pri tvorbe rozvojových stratégií (napr. v oblasti cestovného ruchu – agroturistika, druhé bývanie) alebo pri hodnotení vplyvu navrhovaných zámerov na krajinný ráz (v procese EIA).

ZÁVER

Popísaný metodický postup hodnotenia krajinného rázu bol navrhnutý pre účely posúdenia kvalít vymedzených krajinných jednotiek z hľadiska krajinného rázu s cieľom overenia možnosti jeho ďalšieho využívania na modelovom území v Bielych Karpatoch.

Výsledky hodnotenia dokázali, že CHKO Biele Karpaty nebola vyhlásená len z dôvodu prítomnosti prírodných hodnôt, resp. výskytu osobitne chránených druhov, ale aj z dôvodu hodnôt estetického charakteru. Rozptýlené kopaničiarske osídlenie, pre Biele Karpaty tak typické, s prirodzenou lesnou pokrývkou a pestrou krajinnou mozaikou podmienilo vznik neopakovateľného rázu krajiny s bohatou škálou rastlinných a živočíšnych spoločenstiev, ktoré je treba zachovať. Spoločne s charakterom zástavby, znakmi ľudovej architektúry a spôsobom využitia krajiny predstavujú harmonickú krajinu s originálnou a neopakovateľnou atmosférou miesta, s jeho géniom loci.

LITERATÚRA

- BUKÁČEK, R. (2005): Preventivní hodnocení krajinného rázu rozsáhlejšího území – metodika a její použití. In: Maděra, P., Friedl, M., Dreslerová, J. (eds.): Krajinný ráz – jeho vnímání a hodnocení v evropském kontextu. Paido, Brno, s. 25-31.
- BUKÁČEK, R. (2006): Preventivní hodnocení krajinného rázu rozsáhlejšího území – metodika a možnosti jejího využití. In: Vorel, I., Sklenička, P. (ed.): Ochrana krajinného rázu – třináct let zkušeností, úspěchů i omylů. Nakladatelství Nadežda Skleničková, Praha, s. 91-98.
- BUKÁČEK, R., MATĚJKA, P. (1997): Hodnocení krajinného rázu v CHKO Žďárské vrchy – návrh metody. Ochrana přírody, 52, č. 3, AOPK, Praha, s. 82-84.
- BUKÁČEK, R., MATĚJKA, P. (1998): Metody hodnocení kvality krajinného rázu a stanovení jeho ochrany a limitů. In: Sklenička, P., Zasadil, P. (eds.): Krajinný ráz, způsoby jeho hodnocení a ochrany. LF ČZU, Praha, s. 32-40.
- BUKÁČEK, R., MATĚJKA, P. (1999): Hodnocení krajinného rázu (metodika zpracování). In: Vorel, I., Sklenička, P.: Péče o krajinný ráz, cíle a metody. Vydavatelství ČVUT, Praha, s. 159-187.
- BUKÁČEK, R., MATĚJKA, P. (2006): Využití metodiky preventivního hodnocení krajinného rázu k posouzení venkovských urbanizovaných prostorů. In: Vorel, I., Sklenička, P. (ed): Ochrana krajinného rázu – třináct let zkušeností, úspěchů i omylů. Nakladatelství Nadežda Skleničková, Praha, s. 99-104.
- BUKÁČEK, R., MATĚJKA, P., BUKÁČKOVÁ, P. (2007): Ochrana krajinného rázu v územním plánování. In: Vorel, I., Kupka, J.: Aktuální problémy ochrany krajinného rázu. Sborník přednášek z odborného semináře. Centrum pro krajinu s.r.o., Praha, s. 15-20.
- BUKÁČEK, R., RUSŇÁK, J., BUKÁČKOVÁ, P. (2007): Preventivní hodnocení dopadu výškových vertikálních staveb technicistní povahy a větrných elektráren na území Pardubického kraje (rozbory, opatření, metodika). In: Vorel, I., Kupka, J.: Aktuální problémy ochrany krajinného rázu. Sborník přednášek z odborného semináře. Centrum pro krajinu s.r.o., Praha, s. 36-47.
- BUKÁČEK, R., BUKÁČKOVÁ, P., CULEK, M., CHROUST, J., RUSŇÁK, J., MATĚJKA, P. (2009): Strategie ochrany krajinného rázu kraje Vysočina. In: Vorel, I.,

Kupka, J.: Aktuální otázky ochrany krajinného rázu 2009. Centrum pro krajinu s. r. o., Praha, s. 14-19.

- BUKÁČEK, R., CULEK, M. (2009): Vymezování oblastí a míst krajinného rázu a jejich charakterizace pro potřeby územního plánování. In: Vorel, I., Kupka, J.: Aktuální otázky ochrany krajinného rázu 2009. Centrum pro krajinu s. r. o., Praha, s. 36-41.
- DEMKOVÁ, K. (2006): Krajinný ráz v CHKO Biele Karpaty. Bakalárska práca. KFGG PřF UK, Praha, 51 s., přílohy.
- DUDÁŠOVÁ, M. a kol. (2008): Územný plán mesta Skalica – Návrh. Bratislava, 180 s., mapové prílohy.
- DŽUPINOVÁ, E. a kol. (2008): Periférnosť a priestorová polarizácia na území Slovenska. Geo-grafika, Bratislava, 186 s.
- HERINGER, J. (1981): Landschaftsbild – Eigenart und Schönheit. In: Heringer, J.: Beurteilung des Landschaftsbildes. Akademie für Naturschutz und Landschaftspflege, Laufen/Salzach, S. 12-22.
- HRDOUŠEK, V. (1998): Hodnocení krajinného rázu CHKO Bílé Karpaty. In: Sklenička, P., Zasadil, P. (eds.): Krajinný ráz, způsoby jeho hodnocení a ochrany. LF ČZU, Praha, s. 88-92.
- IUCN (1995): Narodná ekologická sieť Slovenska – NECONET. Nadácia IUCN, Svetová únia ochrany prírody, Slovensko, Bratislava, 323 s.
- JANČURA, P. (1999a): Vývojové aspekty druhotnej krajinej štruktúry a ich vzťah ku formovaniu krajinného obrazu. In: Hrnčiarová, T., Izakovičová, Z. (eds.): Krajinnoeologické plánovanie na prahu 3. tisícročia. Ústav krajinej ekológie SAV, Bratislava, s. 199-206.
- JANČURA, P. (1999b): Význam druhotnej krajinej štruktúry ku krajinnému obrazu a krajinnému rázu. In: Vorel, I., Sklenička, P.: Péče o krajinný ráz, cíle a metody. Vydavatelství ČVUT, Praha, s. 60-67.
- JANČURA, P. (2003): Významovo-hodnotové vlastnosti krajiny a hodnotenie krajinného rázu. Habilitačná práca, FEE TU Zvolen, Banská Štiavnica, 189 s.
- JANČURA, P. (2007): Aktuálne problémy starostlivosti o krajinu a investičný rozvoj. In: Vorel, I., Kupka, J.: Aktuální problémy ochrany krajinného rázu. Sborník přednášek z odborného semináře. Centrum pro krajinu s.r.o., Praha, s. 21-25.

- JANČURA, P., SLÁMOVÁ, M. (2007): Charakteristický vzťah vidieckej krajiny Podpoľania. In: Daniš, D.: Vplyvy foriem obhospodarovania poľnohospodárskej krajiny na základe zložky agrosystémov vo vzťahu k optimalizácii využívania krajiny. Vydavateľstvo Janka Čižmárová – partner, Poniky, s. 92-101.
- JANČURA, P., SLÁMOVÁ, M. (2009): Ochrana krajinného rázu v Slovenskej republike – nové úlohy a nové odpovede. In: Vorel, I., Kupka, J.: Aktuální otázky ochrany krajinného rázu 2009. Centrum pro krajinu s. r. o., Praha, s. 25-29.
- KOVAČEVIČOVÁ, S. a kol. (1990): Etnografický atlas Slovenska. Veda, Bratislava, 124 s., mapové prílohy.
- KRUMPELCOVÁ, M. a kol. (2003): Územný plán obce Sobotište. AŽ-Projekt, s.r.o., Bratislava, 56 s., mapové prílohy.
- KUČA, P. a kol. (1992): Chránená krajinná oblasť Biele-Bíle Karpaty. Vydavateľstvo Ekológia, Bratislava, 380 s.
- KUČERA, T. (1997): Hodnocení krajinného rázu z pohľadu krajinné ekologie. Ochrana přírody, 52, č. 1, AOPK, Praha, s. 25.
- KUPKA, J., HRONOVSKÁ, K., VOREL, I. (2009): Vyhodnocení krajinného rázu na území ORP Třinec – údaje o ÚAP a tříúrovňový podklad pro ochranu krajinného rázu. In: Vorel, I., Kupka, J.: Aktuální otázky ochrany krajinného rázu 2009. Centrum pro krajinu s. r. o., Praha, s. 20-24.
- LABUDA, M. : Myjavská kopaničiarska oblasť a alternatívy jej ďalšieho vývoja. Venkovská krajina 2005, Brno : ZO ČSOP Veronica, 2005, s. 76-79.
- LACINA, D. (1999): Poznámky, postřehy a reakce na dílčí problémy. In: Vorel, I., Sklenička, P.: Péče o krajinný ráz, cíle a metody. Vydavatelství ČVUT, Praha, s. 89-91.
- LIPSKÝ, Z. (1999a): Přírodní charakteristiky krajinného rázu. In: Vorel, I., Sklenička, P.: Péče o krajinný ráz, cíle a metody. Vydavatelství ČVUT, Praha, s. 7-17.
- LIPSKÝ, Z. (1999b): Zkušenosti s hodnocením krajinného rázu. In: Hrnčiarová, T., Izakovičová, Z. (eds.): Krajinnookologické plánovanie na prahu 3. tisícročia. Ústav krajinnej ekológie SAV, Bratislava, s. 207-216.
- LIPSKÝ, Z. (2005): Chápání a hodnocení krajinného rázu v projektu ELCAI. In: Maděra, P., Friedl, M., Dreslerová, J. (eds.): Krajinný ráz – jeho vnímání a hodnocení v evropském kontextu. Paido, Brno, s. 113-119.

- LÖW, J. (1998): Obecná metoda ochrany krajinného rázu. In: Sklenička, P., Zasadil, P. (eds.): Krajinný ráz, způsoby jeho hodnocení a ochrany. LF ČZU, Praha, s. 77-87.
- LÖW, J. (1999): Hodnocení a ochrana krajinného rázu. In: Vorel, I., Sklenička, P.: Péče o krajinný ráz, cíle a metody. Vydavatelství ČVUT, Praha, s. 199-203.
- LÖW, J., MÍCHAL, I. (2003): Krajinný ráz. Lesnická práce, s.r.o., Kostelec nad Černými lesy, 552 s.
- LÖW, J. a kol. (2006): Typy krajinného rázu České republiky. In: Vorel, I., Sklenička, P. (ed): Ochrana krajinného rázu – třináct let zkušeností, úspěchů i omylů. Nakladatelství Nadežda Skleničková, Praha, s. 43-49.
- LÖW, J., NOVÁK, J., DOHNAL, T. (2009): Krajinný ráz a ÚAP. In: Vorel, I., Kupka, J.: Aktuální otázky ochrany krajinného rázu 2009. Centrum pro krajinu s. r. o., Praha, s. 30-35.
- MAZÚR, E. a kol. (1982): Atlas SSR (mapová část). Veda, Bratislava, 160 s.
- MAZÚR, E., LUKNIŠ, M. et al. (eds.) (1980): Atlas SSR. SAV, SÚGK, Bratislava, 296 s., 1 voľná príloha.
- MEEUS, J. (1995): Landscapes. In: Stanners, D., Bourdeau, P. (eds.): Europe's Environment. The Dobříš Assessment. European Environmental Agency. Copenhagen, p. 172-189.
- MÍCHAL, I. (1997a): Praktické rámce hodnocení krajinného rázu I. Typologické rámce. Ochrana přírody, 52, č. 1, AOPK, Praha, s. 4-10.
- MÍCHAL, I. (1997b): Praktické rámce hodnocení krajinného rázu II. Estetické hodnocení. Ochrana přírody, 52, č. 2, AOPK, Praha, s. 35-41.
- MÍCHAL, I. (1997c): Praktické rámce hodnocení krajinného rázu III. Právní podklady a metodické problémy. Ochrana přírody, 52, č. 3, AOPK, Praha, s. 67-72.
- MÍCHAL, I. (1997d): Praktické rámce hodnocení krajinného rázu IV. Realizační možnosti. Ochrana přírody, 52, č. 4, AOPK, Praha, s. 99-105.
- MÍCHAL, I. (red.) (1999a): Hodnocení krajinného rázu a jeho uplatňování ve veřejné správě. Metodické doporučení. In: Vorel, I., Sklenička, P.: Péče o krajinný ráz, cíle a metody. Vydavatelství ČVUT, Praha, s. 117-158.
- MÍCHAL, I. (1999b): Metodika hodnocení krajinného rázu Agentury ochrany přírody a krajiny ČR. In: Vorel, I., Sklenička, P.: Péče o krajinný ráz, cíle a metody. Vydavatelství ČVUT, Praha, s. 111-116.

- MIKLÓS, L., HRNČIAROVÁ, T. (eds.) (2002): Atlas krajiny Slovenskej republiky. MŽP SR, Bratislava, Esprit spol. s.r.o., Banská Štiavnica, 344 s.
- MIKLÓS, L., IZAKOVIČOVÁ, Z. (2006): Atlas reprezentatívnych geoeekosystémov Slovenska. Esprit, spol. s. r. o., Banská Štiavnica, 124 s.
- MIMRA, M. (1998): Krajinný ráz, genius loci a krajinná ekologie. In: Sklenička, P., Zasadil, P. (eds.): Krajinný ráz, způsoby jeho hodnocení a ochrany. LF ČZU, Praha, s. 50-58.
- MIMRA, M., SKLENIČKA, P. (1996): Krajinný ráz. Ochrana přírody, 51, č. 9, AOPK, Praha, s. 268-271.
- MÜCHER, C. A., BUNCE, R. G. H., JONGMAN, R. H. G., KLIJN, J. A., KOOMEN, A. J. M., METZGER, M. J., WASCHER, D. M. (2003): Identification and Characterisation of Environments and Landscapes in Europe. Alterra Rapport 832, Alterra, Wageningen, 199 s. [<http://www2.alterra.wur.nl/Webdocs/PDFFiles/AlterraRapporten/AlterraRapport832.pdf>]
- MÜCHER, S., WASCHER, D. (2007): European Landscape Characterisation, p. 37-43. [<http://www.landscape-europe.net/37-43%2520correctie.pdf>]
- MÜCHER, C. A., WASCHER, D. M., KLIJN J.A., KOOMEN, A. J. M., JONGMAN, R. H. G. (2006): A new European Landscape Map as an integrative framework for landscape character assessment. In: Bunceand, R. G. H., Jongman R. H. G. (Eds): Landscape Ecology in the Mediterranean: inside and outside approaches. IALE Publication Series 3, Alterra, Wageningen, pp. 233-243.
- NANNI, F. (1981): Beurteilung des Landschaftsbildes. In: Heringer, J: Beurteilung des Landschaftsbildes. Akademie für Naturschutz und Landschaftspflege, Laufen/Salzach, S. 33-39.
- PETŘÍČEK, V. (1998): Krajinný ráz jako právní institut aneb jak praxe předhlonila teorii. In: Sklenička, P., Zasadil, P. (eds.): Krajinný ráz, způsoby jeho hodnocení a ochrany. LF ČZU, Praha, s. 6-14.
- RICCABONA, S. (1981): Landschaftsästhetische Bewertungsprobleme. In: Heringer, J: Beurteilung des Landschaftsbildes. Akademie für Naturschutz und Landschaftspflege, Laufen/Salzach, S. 23-32.
- ROMPORTL, D. (2005): Typologie krajín v České republice a v Evropě. In: Maděra, P., Friedl, M., Dreslerová, J. (eds.): Krajinný ráz – jeho vnímání a hodnocení v evropském kontextu. Paido, Brno, s. 145-150.

- SALAŠOVÁ, A. (1999): Krajinový ráz – potreba vymedzenia pojmu. In: Vorel, I., Sklenička, P.: Péče o krajinový ráz, cíle a metody. Vydavatelství ČVUT, Praha, s. 28-31.
- SALAŠOVÁ, A. (2006): Metodické možnosti posudzovania krajinového rázu na regionálnej a mikroregionálnej úrovni. In: Vorel, I., Sklenička, P. (ed): Ochrana krajinového rázu – trináct let zkušeností, úspěchů i omylů. Nakladatelství Nadežda Skleničková, Praha, s.105-111.
- SALAŠOVÁ, A., LACINA, D. (2007): Diferenciace krajiny při posuzování krajinového rázu (CHKO Beskydy). In: Vorel, I., Kupka, J.: Aktuální problémy ochrany krajinového rázu. Sborník přednášek z odborného semináře. Centrum pro krajinu s.r.o., Praha, s. 48-55.
- SALAŠOVÁ, A. (2009): Vybrané problémy posuzování krajinového rázu z hlediska potřeb územního plánování. In: Vorel, I., Kupka, J.: Aktuální otázky ochrany krajinového rázu 2009. Centrum pro krajinu s. r. o., Praha, s. 5-8.
- SLÁMOVÁ, M., KULANDA, M., JANČURA, P., JAKUBEC, B. (2008): Historické krajinné štruktúry v pohorí Ostrôžky. In: Benčať, T., Jančura, P., Daniš, D.: Vybrané problémy krajiny podhorských a horských oblastí. Vydavateľstvo Janka Čižmárová – partner, Poniky, s. 61-68.
- SWANWICK, C., Land use consultants (2002): Landscape Character Assessment – Guidance for England and Scotland. CAX 84. The Countryside Agency and Scottish Natural Heritage, Edinburgh, 84 p.
- TLAPÁKOVÁ, L. (2006): Návrh postupu analýzy území z hlediska krajinového rázu s využitím nástrojů GIS a shlukové analýzy. Disertační práce. KFGG PřF UK, Praha, 188 s., přílohy.
- VAŠKOVIČ, P., VALACH, M. (2008): Územný plán obce Vrbovce. Maro SK, s.r.o., Bratislava, 153 s., mapové prílohy.
- VOREL, I. (1997): Žďárské vrchy – hodnocení území CHKO z hlediska krajinového rázu. Ochrana přírody, 52, č. 1, AOPK, Praha, s. 11-15.
- VOREL, J. (1999a): Hodnocení krajinového rázu – vývoj názoru a osnova postupu. In: Vorel, I., Sklenička, P.: Péče o krajinový ráz, cíle a metody. Vydavatelství ČVUT, Praha, s. 103-110.
- VOREL, I. (1999b): Prostorové vztahy a estetické hodnoty. In: Vorel, I., Sklenička, P.: Péče o krajinový ráz, cíle a metody. Vydavatelství ČVUT, Praha, s. 20-27.

- VOREL, I., BUKÁČEK, R., MATĚJKA, P., CULEK, M., SKLENIČKA, P. (2004): Posouzení vlivu navrhované stavby, činnosti nebo změny využití území na krajinný ráz. Metodický postup. Nakladatelství Naděžda Skleničková, Praha, 24 s.
- VOREL, I. (2006a): Krajinný ráz a jeho ochrana. 1. část – Charakter, ráz a identita krajiny. Ochrana přírody, 61, č. 9, AOPK, Praha, s. 262-265.
- VOREL, I. (2006b): Krajinný ráz a jeho ochrana. 2. část – Proměnlivost krajinného rázu – typické a rozlišující znaky. Ochrana přírody, 61, č. 10, AOPK, Praha, s. 301-303.
- VOREL, I. (2007): Aktuální problémy v ochraně charakteru krajiny a krajinného rázu. In: Vorel, I., Kupka, J.: Aktuální problémy ochrany krajinného rázu. Sborník přednášek z odborného semináře. Centrum pro krajinu s.r.o., Praha, s. 5-8.
- VOREL, I. (2009): Krajinný ráz území kraje a vztah k výsledkům preventivního hodnocení území obcí a velkoplošných ZCHÚ. In: Vorel, I., Kupka, J.: Aktuální otázky ochrany krajinného rázu 2009. Centrum pro krajinu s. r. o., Praha, s. 9-13.
- WASCHER, D.M. (ed.) (2005): European Landscape Character Areas – Typologies, Cartography and Indicators for the Assessment of Sustainable Landscapes. Final Project Report, Information Press, Oxford, United Kingdom, 160 pp.
- Vyhláška MŽP SR č. 396/2003 Z. z. o Chránenej krajinej oblasti Biele Karpaty.
- Vyhláška MK SSR 65/1989 Z. z. o Chránenej krajinej oblasti Biele Karpaty.
- Zákon ČNR č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny.
- Zákon NR SR č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny.
- Zákon NR SR č. 49/2002 Z.z. o ochrane pamiatkového fondu (pamiatkový zákon).
- ZVOLSKÝ, Z. (1997): Úvaha o krajinném rázu. Ochrana přírody, 52, č. 2, AOPK, Praha, s. 46-50.

Internetové zdroje:

- Alterra Wageningen UR [<http://www.alterra.wur.nl/UK/> – 21.2.2009]
- Česká informační agentúra životného prostredia CENIA [<http://geoportal.cenia.cz> – 18.5.2009]
- European Landscape Character Assesment Initiative. [www.elcai.org – 25.3.2006]
- Informačný portál o životnom prostredí. [www.enviroportal.sk]
- Chránená krajinná oblasť Biele Karpaty. [www.bielekarpaty.sk – 14.6.2009]
- Chráněná krajinná oblast Bílé Karpaty. [www.bilekarpaty.cz – 4.4.2006]

- Landscape Europe [<http://www.landscape-europe.net/> – 21.1.2009]
- Obec Vrbovce. [www.vrbovce.sk]
- Pamiatkový úrad Slovenskej republiky. [www.pamiatky.sk – 5.2.2009]
- Slovenská agentúra životného prostredia. [www.sazp.sk – 24.4.2008]
- Slovenský hydrometeorologický ústav. [www.shmu.sk – 30.6.2009]
- Slovenský mapový portál. [www.mapy.sk – 14.6.2009]
- Štatistický úrad Slovenskej republiky. [www.statistics.sk – 30.5.2009]
- Štátna ochrana prírody SR. [www.sopsr.sk – 6.6.2009]
- Ústav aplikované a krajinné ekologie Mendelovy zemědělské a lesnické univerzity v Brně. [<http://www.uake.cz/frvs/> - 8.6.2009]

PRÍLOHY

1. Slovníček pojmov
2. Podklady
3. Lokálne významné mokrade
4. Zoznam maloplošných chránených území
5. NATURA 2000
6. Územný systém ekologickej stability
7. Genofondovo významné lokality
8. Kopaničiarske osídlenie katastra obce Vrbovce
9. Typy abiotických komplexov (TAK) v hodnotenom území

PRÍLOHA 1

Slovníček pojmov

Estetická hodnota – je tvorená priestorovými vzťahmi a usporiadaním krajinnej scény (priestorová skladba a charakter priestorov, konfigurácia a charakter prvkov, rozlíšiteľnosť), harmóniou týchto vzťahov a mierky (Vorel a kol. 2004).

Identita krajiny – vlastnosť krajiny, ktorý vzniká spolupôsobením výrazného charakteru krajiny a čitateľných stôp kultúrneho a historického vývoja krajiny (Vorel a kol. 2004)

Harmonická mierka – vyjadruje súlad mierky krajiny s mierkou jednotlivých krajinných prvkov, teda také členenie krajiny, ktoré zodpovedá harmonickému vzťahu činností človeka a prírodného prostredia (Míchal (red.) et al. 1999).

Harmonické vzťahy v krajine – súčasť estetickej hodnoty krajinného rázu. Vyjadrujú súlad činností človeka a prírodného prostredia (absencia rušivých javov), trvalú udržateľnosť užívania krajiny, harmonický súlad jednotlivých prvkov krajinnej scény (Vorel a kol. 2004).

Historická charakteristika krajinného rázu – je špecifickou súčasťou kultúrnej charakteristiky a spočíva v časovej postupnosti a súvislostiach kultúrnych a prírodných charakteristík oblasti či miesta, ktoré sa prejavujú prítomnosťou historických a pamiatkových hodnôt (Míchal (red.) et al. 1999).

Charakteristika krajinného rázu – súbor krajinných zložiek, krajinných prvkov a ich súborov (krajinné znaky), ktoré sa podieľajú na tvorbe krajinného rázu. Jedná sa o charakteristiky prírodné, kultúrne a historické, ktoré vnímame ako súbor typických znakov (Vorel a kol. 2004).

Krajina - časť zemského povrchu s charakteristickým reliéfom, tvorená súborom funkčne prepojených ekosystémov a civilizačnými prvkami (§3 zákona 114/1992 Sb.).

Krajinný celok (oblasť krajinného rázu) – výrez krajiny sledovaného územia s charakteristickým estetickým, prírodným, historickým či iným prejavom, ktorý sa výrazne líši od iného celku vo všetkých charakteristikách alebo v niektorej z nich. Hranica môže byť tvorená horizontom, prírodnými či umelými prvkami. Veľkosť územia v desiatkach až stovkách km², min. rozloha 70 km².

Krajinný obraz – vizuálne vnímateľný vzhľad krajiny, reprezentovaný predovšetkým priestorovými vlastnosťami krajiny a usporiadaním tvarov reliéfu a povrchovej pokrývky (Jančura 2003).

Krajinný priestor (miesto krajinného rázu) – menší, relatívne uzavretý a výrazne špecifický priestor vo vnútri krajinného celku. Je tvorený krajinnými zložkami a prvkami, ktoré ho špecifikujú, odlišujú (inde alebo v susedstve sa neopakujú). Priestor môže byť vymedzený prevažne vizuálnymi bariérami, dominantou. Veľkosť územia od asi 1 ha až po asi 10 km² v závislosti na výraznosti vnútornej diferenciácie krajiny (Bukáček, Bukáčková 2008 in Bukáček, Culek 2009). Kompaktné zástavby sídelných útvarov sa takisto považujú za špecifický krajinný priestor (Bukáček, Matějka 1999). Vlastné hodnotenie sídla sa zaoberá vyhodnotením krajinného rázu na jeho území, ale i v širších vzťahoch, najmä jeho zapojenie do krajinného rámca.

Krajinný ráz – je daný prírodnou, kultúrnou a historickou charakteristikou oblasti či miesta. Jedná sa o fyzickú prítomnosť určitých javov (napr. prírodných lokalít a cenností, rysov kultivácie a premeny krajiny, pamiatkových objektov), ale i o vonkajší prejav – spravidla viditeľnosť – v priestorových vzťahoch krajiny, teda v krajinskej scéne. To znamená, že ráz určitého krajinného segmentu je tvorený rysmi a hodnotami prírodnými (najmä morfológiou terénu, vodnými tokmi a plochami a charakterom vegetačného krytu), kultúrnymi (formou a štruktúrou zástavby, jednotlivými stavbami a ich vzťahom ku krajine, kultúrnym významom miesta) a historickými (prítomnosťou prvkov a väzieb dokladujúcich historický vývoj krajiny, jeho kontinuitu (Vorel a kol. 2004).

Krajinná scéna možno ju vnímať ako staticky (ako pohľad z významného bodu krajiny) alebo dynamicky (ak sled pohľadov z rôznych miest trasy pri prechode krajinou). Krajinná scéna je nositeľom estetických hodnôt, spočívajúcich v priestorovom usporiadaní, v neopakovateľnosti a jedinečnosti panorám, v harmonickej mierke a harmonických vzťahoch krajiny (Vorel a kol. 2004).

Krajinná scenéria – priestory a partie krajiny vytvárajúce v krajinskej scéne odlišné a špecifické krajinné scenérie (Vorel a kol. 2004).

Krajinný znak – krajinná zložka, prvok alebo ich súbory, tvoriace charakteristiky, základné rysy krajiny.

Kultúrna dominanta – prvok s kultúrnym, historickým či symbolickým významom, ktorý sa výrazne uplatňuje v krajinskej scéne – jeho vizuálny vnem v krajine je dominantný (Vorel 2006b).

Kultúrna charakteristika krajinného rázu – je daná spôsobom využívania prírodných zdrojov človekom a stopami, ktoré človek v nej zanechal (Vorel a kol. 2004).

Priestorové vzťahy – vyjadrujú pomer, konfiguráciu a rozmer krajinných zložiek a prvkov vytvárajúcich usporiadanie znakov jednotlivých charakteristík krajinného rázu a ich

vzájomné ovplyvnenie v priestore. Priestorové vzťahy sú vzťahy medzi jednotlivými hmotnými prvkami krajinej scény, ich vzájomné vzdialenosti, proporcie šírkových a výškových dimenzií, význam dôležitých bodov, línií a priestorov, vzájomné osové väzby, rysy, symetrie, gradácie a pod. (Vorel et al. 2006).

Primárna krajinná štruktúra (prírodná charakteristika) – geologické, geomorfologické, klimatické, hydrologické, pôdne pomery, potenciálna vegetácia, prírodné geoekologické typy (Jančura 2003).

Prírodná hodnota krajinného rázu – tvorená prírodovednou a vizuálnou hodnotou. Prírodovedná hodnota je daná vzácnosťou (ojedinelosťou), zachovanosťou a ohrozenosťou daného prírodného prvku, zložky či celého ekosystému. Vizuálna hodnota prvku spočíva v jeho podiele na tvorbe celkového pôsobenia krajiny na zmysly človeka a veľkosti ovplyvneného územia (Culek 2006 in Vorel 2006b).

Prírodná charakteristika krajinného rázu – zahŕňa vlastnosti krajiny určené trvalými prírodnými podmienkami, ktorými sú hlavne geologické, geomorfologické, klimatické a biogeografické pomery, ako aj aktuálnym stavom ekosystému (Vorel a kol. 2004).

Sekundárna krajinná štruktúra (kultúrno-historická charakteristika) – štruktúra krajinného povrchu, prevažne horizontálny priemet priestorových útvarov, mozaika plošných rôznej veľkosti a účinku (lesy, nelesná stromová a kríková vegetácia, lúky, pole, skaly a surový substrát, vodné toky a plochy, transportné línie, sídelné útvary, výrobné útvary, typy súčasnej krajiny) (Jančura 2003).

Terciárna krajinná štruktúra – územno-správne členenie, ochrana územia z hľadiska jeho využiteľnosti, ochrana prírodného a kultúrneho dedičstva vzhľadom k oceneniu ich kultúrno-historických a prírodných hodnôt (Jančura 2003).

Znaky priestorových vzťahov a usporiadanie krajinej scény – prítomnosť, charakter, štruktúra a vizuálny prejav nasledujúcich prvkov a javov: mozaika krajinných zložiek, plošná štruktúra krajiny, líniová štruktúra krajiny, bodová štruktúra krajiny, farebnosť v krajinej scéne, kontrast hraníc krajinných zložiek, geometrizácia krajinných zložiek, horizonty a priestorové vymedzenie krajinej scény (Vorel a kol. 2004).

Znaky harmonických vzťahov v krajine a harmonickej mierky – súlad ľudských činností v krajine, teda súlad znakov a javov prírodnej charakteristiky na jednej strane a kultúrne a historické charakteristiky na strane druhej, ďalej súlad mierky celku a mierky jednotlivých prvkov, vo formách priestorov a v zastúpení prírodných a prírode blízkych zložiek a prvkov krajiny (Vorel a kol. 2004).

PRÍLOHA 2

Podklady

- Základná mapa SR 1:50 000
- Turistická mapa regiónu 1:50 000
- Tematické mapy z Atlasu krajiny Slovenskej republiky
- Fyzicko-geografická mapa 1:500 000
- Geologická stavba 1:500 000
- Geomorfologické jednotky 1:1 000 000
- Klimatické oblasti 1:1 000 000
- Pôdy 1:500 000
- Potenciálna vegetácia 1:500 000
- Typy abiotických komplexov 1:500 000
- Krajinná pokrývka 1:500 000
- Územná ochrana prírody a krajiny 1:500 000
- Letecké snímky
- CORINE Land Cover 1:50 000
- Odborné literárne podklady
- Územno-plánovacie dokumentácie
- Dokument starostlivosti o veľkoplošné chránené územia
- Databázy štátnych inštitúcií
- Informačný portál o životnom prostredí
- Chránená krajinná oblasť Biele Karpaty
- Pamiatkový úrad Slovenskej republiky
- Slovenská agentúra životného prostredia
- Slovenský hydrometeorologický ústav
- Štatistický úrad Slovenskej republiky
- Štátna ochrana prírody SR

PRÍLOHA 3

Lokálne významné mokrade

Číslo	Názov mokrade	Plocha v m ²
1	Záhutník – pravostranný prítok toku Teplica	60 000
2	Vodná nádrž Vrbovce	20 000
3	Vesný vrch II. – západný svah pod vrcholom	2 500
4	Vrbovce – vodný zdroj – Rádek	1 500
5	Vesný potok – Dolina	1 500
6	Vrbovce – Kunčákovci	1 500
7	Vesný vrch IV. – severovýchodný svah	1 300
8	Vesný vrch I. – západný svah	700
9	Vesný vrch III. – južný svah 100 m pod vrcholom	20

Zdroj: Vaškovič, Valach 2008

(viď mapová príloha)

PRÍLOHA 4

Maloplošné chránené územia

CHÚ	Názov	Rok vyhlásenia	Výmera (ha)	Charakteristika
PP	Bučkova jama	1993	40,91	Ochrana najväčšieho komplexu zachovaných bielokarpatských zosuvových lúk a výberkových lesov masívu Žalostinej s výskytom mnohých chránených a ohrozených druhov rastlín a živočíchov.
PP	Chvojnica	1991	31,65	Ochrana najzachovalejšieho toku západnej časti CHKO Biele Karpaty a príslušného územia na ochranu hodnotnej teplomilnej pahorkatinnej hydrofauny (rak riečny – <i>Astacus astacus</i> , krivák potočný – <i>Gammarus fossarum</i> a k. hrebenitý – <i>G. roesseli</i> , hodnotné spoločenstvá podeniiek) a zachovalých prirodzených brehových porastov (hniezdisko pre mnohé druhy vtákov).
PP	Kožíkov vrch	1990	2,83	Územie predstavuje posledné zvyšky pôvodných lúčnych spoločenstiev, ktoré neboli zasiahnuté procesmi intenzifikácie poľnohospodárskej výroby. Tvorí cenné refúgium lúčnych vstavačovitých rastlín v nižších polohách flyša Bielych Karpát.
PP	Malejov	1990	0,824	Ochrana fragmentov bielokarpatských lúk s cennými populáciami vstavača osmahlého (<i>Orchis ustulata</i>) a prstnatca pleťového (<i>Dactylorhiza incarnata</i>). Výskyt ohrozených rastlinných druhov z čeľade Orchidaceae indikuje možný výskyt ohrozených taxónov hmyzu a malakofauny v CHÚ.
PP	Raková	1992	8,605	Zvyšky typických bielokarpatských trávnatých porastov po ľavej strane potoka Raková s veľkou druhovou pestrosťou rastlín a živočíchov, ktorých zachovanie má veľký význam pre ekologickú stabilizáciu okolitých intenzívne využívaných poľnohospodárskych kultúr.
PP	Šifflovské	1994	1,854	Za CHÚ je vyhlásená jednokosná pramenisková lúka s penovcovým prameniskom s početnou populáciou ohrozeného druhu <i>Dactylorhiza incarnata</i> a ďalších druhov čeľade Orchideace a s prameniskovou biocenózou.
PP	Štefanová	1990	5,476	Ochrana zvyškov lúk masívu Žalostinej na flyšových zosuvoch s cennými populáciami ohrozených druhov rastlín, vrátane čeľade vstavačovitých, dôležitého z hľadiska vedeckovýskumného, kultúrneho a ochrany genofondu (vstavač mužský – <i>Orchis mascula</i> a vstavač vojenský – <i>O. militaris</i> , päťprstnica obyčajná – <i>Gymnadenia conopsea</i> , pavstavač hlavatý – <i>Trautsteinera globosa</i>).
PP	Žalostiná	1994	2,12	Za CHÚ je vyhlásené jedno z mála zachovalých zosuvných pramenísk v západnej časti Bielych Karpát. Pramenná mokraď je v zosuvnej jame s veľkou pestrosťou biotopov na malej ploche s výskytom ohrozených druhov flóry a fauny.
PR	Šmatlavé uhlisko	1996	8,44	Ochrana zachovaných lesných spoločenstiev Bielych Karpát v najnižšom vegetačnom stupni s veľkou druhovou diverzitou, dobre vyvinutým bylinným podrastom a početnými populáciami ohrozených vstavačovitých rastlín a množstvom druhov teplomilného hmyzu. Z druhov najvýznamnejšie: prilbovka dlholistá (<i>Cephalanthera longifolia</i>), krušík modrofialový (<i>Epipactis purpurata</i>), lykovec jedovatý (<i>Daphne mezereum</i>), ľalia zlatohlavá (<i>Lilium martagon</i>).

Zdroj: <http://atlas.sazp.sk/chu>

(viď mapová príloha)

PRÍLOHA 5

NATURA 2000

Územie európskeho významu Žalostiná (UEV1)

Súčasťou ÚEV je i PP Štefanová a PP Bučkova jama. Na území platí II. stupeň ochrany s výnimkou maloplošných chránených území (IV. stupeň ochrany).

Zoznam biotopov, ktoré sú predmetom ochrany:

- Európske biotopy prioritné – jaseňovo-jelšové podhorské lužné lesy (91E0*),
- Európske biotopy – 9110 Kyslomilné bukové lesy,
9130 Bukové a jedľové kvetnaté lesy,
- 6210 Suchomilné travinnobylinné a krovinové porasty na vápnitom podloží (dôležité stanovišťa vstavačovitých *Orchideaceae*),
- 6430 Vlhkomilné vysokobylinné lemové spoločenstvá na poriečnych nivách od nížin do alpínskeho stupňa,
- 6510 Nížinné a podhorské kosné lúky,
- 7220 Penovcové prameniská,
- 7230 Slatiny s vysokým obsahom báz.

Zoznam druhov európskeho významu v území:

- kosienka karbinolistá – *Serratula lycopifolia* (vyššia rastlina),
- roháč obyčajný – *Lucanus cervus* (chrobák),
- kunka žltobruchá – *Bombina variegata* (obojživelník),
- pimprlík mokradňový – *Vertigo angustior* (mäkkýš),
- priadkovec trnkový – *Eriogaster catax* (motýľ),
- modráčik bahniskový – *Maculinea nausithous* (motýľ),
- modráčik krvavcový – *Maculinea teleius* (motýľ),
- ohniváček veľký – *Lycaena dispar* (motýľ).

Navrhované menežmentové opatrenia

- extenzívne prepásanie ovcami (so stádom s veľkosťou primeranou únosnosti pasienka),
- extenzívne prepásanie hovädzím dobytkom (so stádom s veľkosťou primeranou únosnosti pasienka),

- extenzívne prepásanie kozami (so stádom s veľkosťou primeranou únosnosti pasienka),
- extenzívne prepásanie koňmi (so stádom s veľkosťou primeranou únosnosti pasienka),
- kombinovaná pastva a kosenie (napr. jarné kosenie s následným prepásaním územia),
- kosenie a následné odstránenie biomasy jedenkrát ročne,
- odstraňovanie sukcesných drevín, prípadne bylín a vyhrabávanie stariny,
- zvyšovanie rubnej doby,
- predlžovanie obnovnej doby,
- jemnejšie spôsoby hospodárenia a ich formy (výberkový hospodársky spôsob),
- šetrné spôsoby sústreďovania drevnej hmoty (kone, lanovky a ďalšie),
- ponechávanie stromov a drevnej hmoty v porastoch (ojedinelo stojacich stromov, skupiny stromov a ležaniny a pod.).
- zvyšovanie podielu prirodzenej obnovy,
- zachovať alebo cielene obnoviť pôvodné druhové zloženie lesných porastov.

Činnosti, ktoré môžu mať negatívny vplyv na ciele ochrany v chránenom území

- terénne úpravy, ktorými sa podstatne mení vzhľad prostredia alebo odtokové pomery,
- umiestnenie, výsadba a zloženie nepôvodných druhov drevín mimo ovocného sadu, vinice, chmeľnice a záhrady, bez limitu.

Činnosti, ktoré môžu mať negatívny vplyv na ciele ochrany mimo chráneného územia

- energetické zariadenia, ktoré môžu mať negatívny vplyv na životné prostredie (<http://www.sopsr.sk/>) (viď mapová príloha).

Jadrové územie európskeho významu Biele Karpaty – Chvojnica (UEV2)

Veľkosť jadrového územia: 70,3 km²

Geomorfologická jednotka: Biele Karpaty

Fytogeografické začlenenie: Carpathicum occidentale: Praecarpathicum

Legislatívna ochrana: Chránená krajinná oblasť

Najjužnejšia časť Bielych Karpát. Osobitne hodnotným biotopom z hľadiska flóry a vegetácie je tu najmä horná časť potoka Chvojnica, ktorý pramení nad obcou Chvojnica pod Žalostinou. Obklopujúce brehové porasty a s nimi susediace lúky (i lesné porasty na západ od potoka Chvojnica) sa vyznačujú výskytom vzácných a ohrozených druhov.

Flóra a vegetácia – vyššie rastliny

Na potoku sú zachované brehové porasty *Fraxino-Alnetum*. Pre podhorské a horské pásma sú typické hrabo-bučiny s dominantným druhom *Carex pilosa*. Okrem toho sú v podraсте vzácnejšie druhy: *Stachys alpina*, *Hacquetia epipactis* a *Bromopsis ramosa*. Lokálne sa vyskytuje *Cicerbita alpina*, *Scrophularia scopolii*, *Allium victorialis*, *Gentiana kochiana* a *Pedicularis exaltata*. Kvetnaté lúky nad prítokmi Chvojnice (Kovalovské lúky) sú v jarnej aspektovej dominancii druhom *Primula veris*, *Salvia pratensis*, *Knautia kitaibelii* a orchidey: *Ophrys holosericea*, *Orchis ustulata*. Osobitne sú floristicky zaujímavé mokrade, vyvierajúce prameňové nádrže na lúkach. Niektoré z týchto mikrohabitatov sú významné z hľadiska výskytu vzácných a indikačných druhov: *Equisetum palustre*, *Valeriana simplicifolia*, *Thalictrum lucidum*, *Salix repens* subsp. *rosmarinifolia*, *Eriophorum vaginatum* a *E. angustifolium*.

Faunistická charakteristika

Mäkkýše (Mollusca): *Cecilioides acicula*, *Helix pomatia*.

Pavúky (Araneida, Araneae): Výskum pavúkov má pomerne dlhú tradíciu. Tak boli zistené mnohé druhy xerothermov a nelesných biotopov: *Titanoeca obscura*, *Zelotes electus*, *Pellenes tripunctatus*, *Pardosa pulatella*.

Vážky (Odonata): *Sympecma fusca*, *Calopteryx virgo*, *Lestes viridis*, *Ischnura pumilio*, *Pyrrhosoma nymphula*, *Sympetrum pedemontanum*. V hornom úseku Chvojnice bol potvrdený výskyt lariev: *Calopteryx splendens*, *Platycnemis pennipes*, *Cordulegaster annulatus*.

Blanokridlovce (Hymenoptera): Zaznamenaný výskyt napr. 15 druhov čmelovitých, 9 druhov ôs (*Vespidae*). Významnejšie druhy sú: *Megabombus pomorum*, *Confusibombus confusus*, *Megabombus humilis*, *Pyrobombus hypnorum*.

Chrobáky (Coleoptera): Významné postavenie B. Karpát na rozhraní Subatlantika a Panonika formovalo i koleopterocenozy. Významný druh *Laena viennensis* je pozostatkom prepojenia Alpskej a Karpatskej sústavy. V pôde lesov tohto územia boli zistené viaceré edafické druhy chrobákov: *Barypeithes pellucidus*, *Acalles hypocrita*, *Combocerus glaber*. Bohatá je aj fauna bystrušiek rodu *Carabus*: *C. variolosus*, *C. violaceus*, *C. intricatus*, *C. granulatus*, *C. coriaceus*, *C. ullrichi*, *C. hortensis*, *C. nemoralis*, *C. scheidleri*. Celkovo sme na tomto území

zistili viac ako 600 druhov chrobákov, v rámci ktorých prevládajú zástupcovia čeladi *Carabidae*, *Chrysomelidae* a *Curculonidae*.

Obojživelníky (*Amphibia*): *Salamandra salamandra*, *Triturus vulgaris*, *Triturus dobrogicus*, *Triturus alpestris*, *Rana arvalis*, *Rana temporaria*, *Rana esculenta* klepton, *Bombina variegata*.

Plazy (*Reptilia*): *Lacerta agilis*, *Lacerta viridis*, *Lacerta vivipara*, *Natrix tessellata*, *Coronella austriaca*, *Elaphe longissima*, *Vipera berus*.

Vtáky (*Aves*): Charakteristickými druhmi dúbav sú napr.: *Columba oenas*, *Ficedula albicollis*, *Cuculus canorus*. V brehových porastoch Chvojnice sú hojne *Upupa epops*, *Locustella naevia*, *Acrocephalus palustris* a i., ďalej sa tu vyskytujú: *Falco cherrug*, *Crex crex*, *Monticola saxatilis* a ine.

Cicavce (*Mammalia*): *Neomys spp.*, *Muscardinus avellanarius*, *Felis silvestris* (IUCN 1995) (vid' mapová príloha).

PRÍLOHA 6

Územný systém ekologickej stability

- *Biocentrum nadregionálneho významu – Skalický les (Bc3)*

Biocentrum tvoria lesné porasty s menšími plochami TTP a vodné plochy a toky. Je súčasťou CHKO Biele Karpaty. Jadro biocentra tvorí vyhlásené chránené územie PR Šmatlavé uhliisko. Súčasťou biocentra budú i navrhované chránené územia Skalický les a Tri kopce (Dudášová a kol. 2008).

- *Biocentrum regionálneho významu – Žalostiná (Bc1)*

Biocentrum v oblasti kopaničiarskeho osídlenia s dobre vyvinutými typickými biotopmi tohto územia. Prevažujú druhovo bohaté, kvetnaté kosené lúky s výskytom vysokého počtu ohrozených druhov rastlín, prameniskové mokrade s typickými spoločenstvami týchto biotopov, kosené sady s miestnymi odrodami ovocných drevín i lesné porasty s prirodzeným druhovým zložením. Na menších plochách sú zastúpené lúčne úhory. Na pestré bylinné spoločenstvá sú naviazané cenné spoločenstvá bezstavovcov, najmä hmyzu. Jadrami biocentra sú vyhlásené chránené územia PP Žalostiná, PP Bučková jama, PP Štefanová ako i navrhované chránené územie Paseky (Vaškovič, Valach 2008).

- *Biocentrum regionálneho významu – Kaštieľska hora (Bc2)*

Biocentrum bolo zriadené z dôvodu zachovaných lesných porastov dubín a dubohrabín s veľmi dobre vyvinutým bylinným poschodím. Časť územia je navrhnutá na prírodnú rezerváciu (Krumpelcová a kol. 2003).

- *Biokoridor nadregionálneho významu – biokoridor vedúci masívom a okrajom Bielych Karpát a prechádzajúci Sudoměřickým potokom na nivu Moravy (Bk1)*

Biokoridor predstavuje ekotón – dlhé rozhrania vegetačných formácií (na styku lesných komplexov s bezlesím) – je vymedzený už v Genereli nadregionálneho územného systému ekologickej stability.

- *Biokoridor regionálneho významu – niva toku Chvojnica (Bk2)*

Biokoridor tvorí rieka Chvojnica s brehovými porastmi.

- *Biokoridor regionálneho významu – biokoridor toku Teplica (Bk3)*

Biokoridor je naviazaný na ekosystém vodného toku Teplica (Vaškovič, Valach 2008) (viď mapová príloha).

Genofondovo významné lokality

Číslo	Názov	Popis	Význam
1	Šmatlavé uhliisko	zachované lesné spoločenstvá Bielych Karpát v najnižšom vegetačnom stupni s veľkou druhovou diverzitou, dobre vyvinutým bylinným podrastom a početnými populáciami ohrozených vstavačovitých rastlín a množstvom druhov teplomilného hmyzu	
2	Sudoměřický potok		
3	Zlatnícky potok		
4	Rúbane	poloprirodzené lúky, pestré zloženie, výskyt ohrozených druhov – nelesná drevinná vegetácia i lesné porasty s mimoriadne pestrým zastúpením druhov dubov	
5	Chvojnica	teplomilná pahorkatinná hydrofauna a zachované prirodzené brehové porasty (hniezdisko pre mnohé druhy vtákov)	významné z hľadiska výskytu raka riečneho, kriváka potočného a k. hrebenitého, hodnotné spoločenstvá podeniek
6	Bučkova jama	pestrý komplex biotopov – druhovo pestré lúky s výskytom väčšieho počtu ohrozených druhov rastlín, lúčne úhory, sukcesné štádiá zarastania drevinami, lesné porasty, hodnotné ako celok	významná lokalita blanokrídlovcov a motýľov
7	Štefanová	lúky a pasienky v zosuvnom území s výskytom vzácnych a ohrozených druhov rastlín	významné z hľadiska výskytu blanokrídlovcov a motýľov
8	Paseky	prirodzené, druhovo bohaté lúčne spoločenstvá s výskytom vysokého počtu ohrozených druhov rastlín	významná lokalita blanokrídlovcov a motýľov
9	Janišáci	kosené sady a lúky s pestrými spoločenstvami mezofilných lúk a značným zastúpením teplomilných prvkov, výskyt ohrozených druhov rastlín	významná lokalita blanokrídlovcov
10	Mechnacký háj	zachovalé lesné spoločenstvá, prilbicové bučiny – dobrý stav, i keď porasty v tomto komplexe sú ťažené	
11	Čertoryje	zosuvné územie s lesmi s relatívne prirodzeným druhovým zložením, druhovo pestrými lúčnymi porastmi i kosenými sady	významná lokalita blanokrídlovcov a motýľov
12	Hrabina	kosené sady s druhovo bohatým bylinným poschodím s teplomilnými druhmi, na nive potoka porasty vlhkomilných druhov bylín	
13	Háj	staršie, dobre vyvinuté porasty	

		dubových lesov s prirodzeným zložením	
14	U Blanárov	zvyšky lúk Ostrého vrchu, prirodzené druhové zloženie, na väčšine plochy sú však už lúčne úhory, zarastajúce drevinami	
15	Bôbová	druhovo bohaté mezofilné lúčne porasty, pramenisko i suché úhory s výskytom vysokého počtu ohrozených druhov rastlín	
16	Údolie Vesného potoka	rozsiahly komplex lesov, lesíkov, druhovo pestrých lúk, lúčnych sadov i lúčnych úhorov s výskytom ohrozených druhov rastlín, významné z hľadiska blanokrídlovcov a motýľov	
17	Teplica	vodný tok s relatívne dobre zachovanými brehovými porastami	
18	U Chodúrú	zachovalý vodný tok s dobrými brehovými porastmi, nívne lúky s výskytom ohrozených druhov rastlín	
19	Pecková	rozsiahle porasty mezofilných lúk, druhovo bohaté, aj suchomilné spoločenstvá na alkalickom podklade – výskyt viacerých ohrozených druhov rastlín i druhov zo skupiny čmeľovitých	
20	Malejov	fragment nehnojených nívnych i suchých lúk s výskytom ohrozených druhov rastlín	
21	Kršlica	hodnotné sady s prirodzeným druhovým zložením	
22	Kožíkov vrch	zvyšok mezofilných, druhovo bohatých lúk s výskytom ohrozených druhov rastlín – významná lokalita blanokrídlovcov	
23	Čermákovci	zachované lúky a sady	
24	Kaštieľska hora		

Zdroj: Dudášová a kol. 2008; Krumpelcová a kol. 2003; Vaškovič, Valach 2008

(viď mapová príloha)

PRÍLOHA 8

Kopaničiarske osídlenie katastra obce Vrbovce

Na severovýchode chotára obce sa nachádza časť Ostrý Vrch s kopaničiarskymi osadami a usadlosťami – Horecký mlyn, Zemiansky mlyn, Na Hraniciach, Pri Turanovom (Turanskom) mlyne (iný názov – U Čermákú), U Bačaných, U Blanárú, U Brňú, U Čermákov, U Junasov, U Krajčírov, U Kunčákov, U Mjechnov, U Omastov, U Palov, U Podmajerských, U Prívrackých, U Púdelkov, U Sabotov, U Turbov, Ostrý vrch (iný názov – U Vrbov), U Krčkov.

Na severozápade chotára obce je časť Štefanová s kopaničiarskymi osadami –

Chlapečková, Salaš, Kopanica, Široké, Kopánky, Štefanová, Pri Húšti, U Bednárov, Prívrata, U Bernátkov, U Sukupov, U Zelenákov, U Janišov.

Na juhozápade chotára sú Chodúri (Chodúrovci) s kopaničiarskymi osadami – Fláčkovské, Dubina, Nitkova jama, Mikolášci, Ježov mlyn, Mezný mlyn, Žúrkov mlyn, Pecková, Žabí potok, U Homolov, U Chodúrov, U Pavluščákov, U Strakov.

Na juhovýchode k častiam Vápeník a Kút patria kopaničiarske osady – Kotulačé, Kršlica, Malejov, Na Hofkovej, U Blažkov, U Kožíkov, U Krčov, U Marečkov, U Povalačov, U Štefkov, Vápeník, Kút, Plánava, Prachovňa (Vaškovič, Valach 2008).

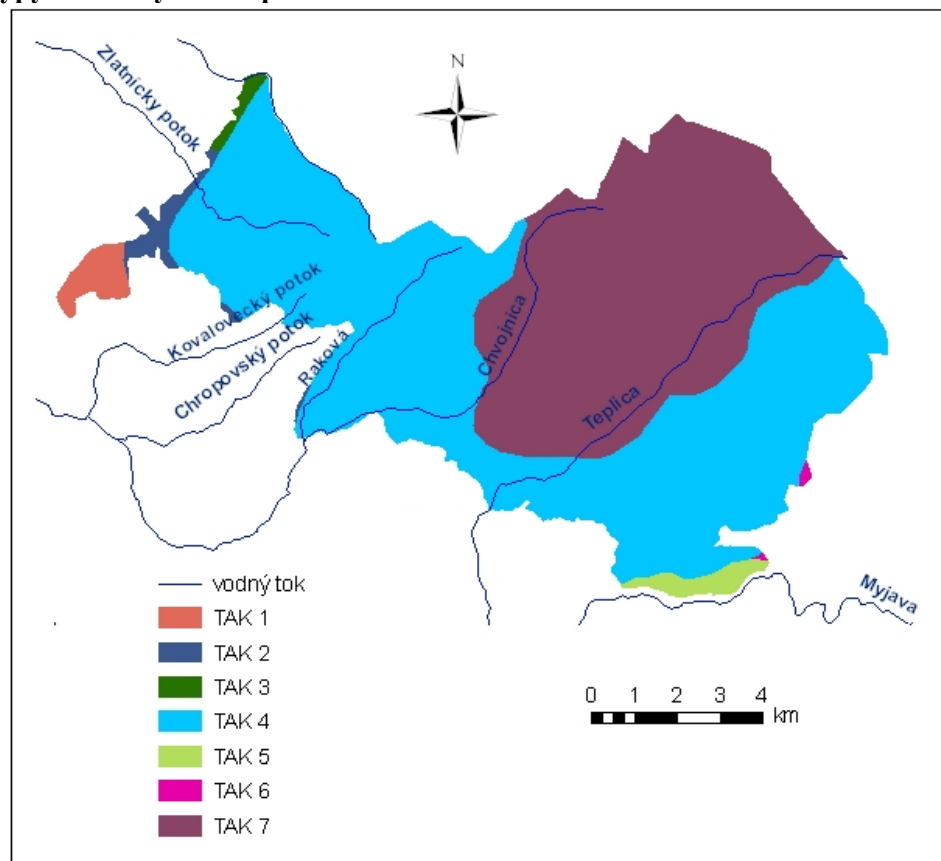
Typy abiotických komplexov (TAK) v hodnotenom území

TAK 1 pahorkatina	
Klimatická oblasť	Teplá
Klimatický okrsok	Teplý, mierne suchý až mierne vlhký s miernou až chladnou zimou
Kvartérny pokryv	Spraše, sprašové a polygenetické hliny
Pôdny typ	Hnedozeme
Skupina kvartérnych pokryvov	Eolické a polygénne eolické sedimenty
Tvary reliéfu	Stredne členitá pahorkatina
Výšková členitosť	Pahorkatina
TAK 2 pahorkatina	
Klimatická oblasť	Teplá
Klimatický okrsok	Teplý, mierne suchý až mierne vlhký s miernou až chladnou zimou
Kvartérny pokryv	Spraše, sprašové a polygenetické hliny
Pôdny typ	Pararendziny
Skupina kvartérnych pokryvov	Eolické a polygénne eolické sedimenty
Tvary reliéfu	Stredne členitá pahorkatina
Výšková členitosť	Pahorkatina
TAK 3 pahorkatina	
Klimatická oblasť	Teplá
Klimatický okrsok	Teplý, mierne suchý až mierne vlhký s miernou až chladnou zimou
Kvartérny pokryv	Spraše, sprašové a polygenetické hliny
Pôdny typ	Hnedozeme
Skupina kvartérnych pokryvov	Eolické a polygénne eolické sedimenty
Tvary reliéfu	Stredne členitá pahorkatina
Výšková členitosť	Pahorkatina
TAK 4 vrchovina	
Klimatická oblasť	Mierne teplá
Klimatický okrsok	Mierne teplý, mierne vlhký s miernou až chladnou zimou
Kvartérny pokryv	Flyšoidné horniny s prevahou pieskovcov, miestami zlepcov a brekcií
Pôdny typ	Kambizeme nysýtené
Skupina kvartérnych pokryvov	Tenke pokryvy polygénnych elúvií a delúvií, príp. vystupujúce horniny
Tvary reliéfu	Stredne členitá vrchovina
Výšková členitosť	Vrchovina
TAK 5 vrchovina	
Klimatická oblasť	Mierne teplá
Klimatický okrsok	Mierne teplý, vlhký až veľmi vlhký so studenou zimou
Kvartérny pokryv	Flyšoidné horniny s prevahou pieskovcov, miestami zlepcov a brekcií
Pôdny typ	Kambizeme nysýtené

Skupina kvartérnych pokryvov	Tenké pokryvy polygénnych elúvií a delúvií, príp. vystupujúce horniny
Tvary reliéfu	Stredne členitá vrchovina
Výšková členitosť	Vrchovina
TAK 6 rovina	
Klimatická oblasť	Teplá
Klimatický okrsok	Teplý, mierne suchý až mierne vlhký s miernou až chladnou zimou
Kvartérny pokryv	Nívné sedimenty v nížinách (prevládajúce piesčité štrky s hlinitým pokryvom)
Pôdny typ	Fluvizeme
Skupina kvartérnych pokryvov	Fluviálne a proluviálne sedimenty
Tvary reliéfu	Nívná rovina
Výšková členitosť	Rovina
TAK 7 pahorkatina	
Klimatická oblasť	Mierne teplá
Klimatický okrsok	Mierne teplý, mierne vlhký s miernou až chladnou zimou
Kvartérny pokryv	Flyšoidné horniny s prevahou ílovcov, slieňovcov a bridlíc
Pôdny typ	Kambizeme nasýtené
Skupina kvartérnych pokryvov	Tenké pokryvy polygénnych elúvií a delúvií, príp. vystupujúce horniny
Tvary reliéfu	Slane členitá pahorkatina až podvrchovina
Výšková členitosť	Pahorkatina

Zdroj: spracované podľa Atlasu krajiny Slovenskej republiky

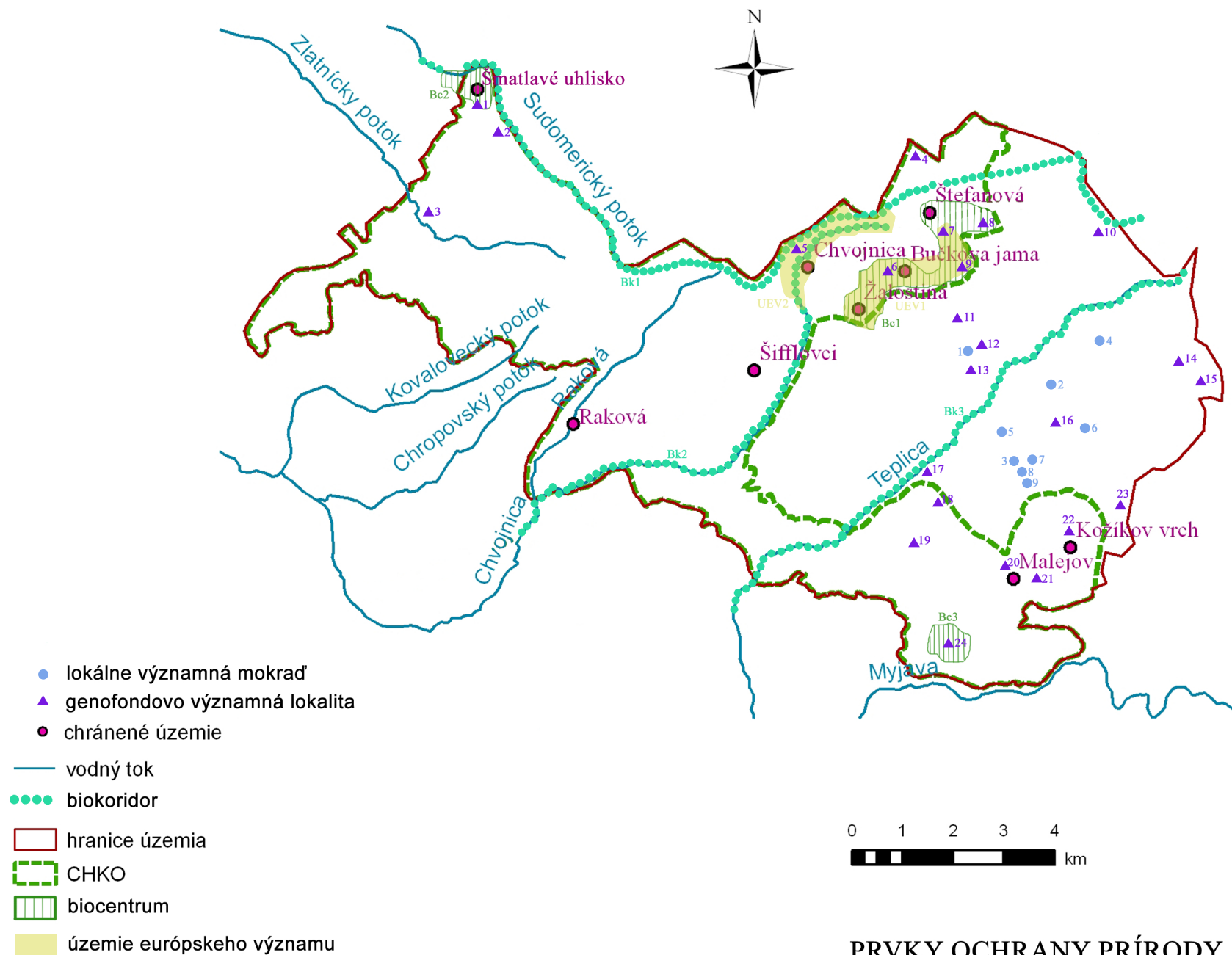
Obr. 62 Typy abiotických komplexov

Zdroj: spracované podľa Atlasu krajiny Slovenskej republiky

MAPOVÁ PRÍLOHA

PRVKY OCHRANY PRÍRODY A KRAJINY